

ŞEHİR VE KÜLTÜR

Aylık Kültür, Edebiyat, Dil, Sanat ve Tanıtım Dergisi

SAYI: 132 TEMMUZ 2025 FİYATI: 200 ₺

SELİMİYE CAMİİ KALEM İŞLERİ

ISSN 2148-5448
9 772148 548003

#ÇOK.ÇEKİCİ

Dünyanın en çekici ülkesinin her köşesini,
#ÇokÇekici operatörle yaşa.

Bugün, yarın ve daima Turkcell'le bağlan hayata!

DÜNYANIN DOSTLUĞU VE BARIŞI İÇİN TÜRKİYE VE ÇİÇEKLER...

*Çok insan anlayamaz eski musikimizden
Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden.*

...

*Bu yaz kemeçeyi bir dinledinse Kanlıca'da
Baharda bir gece tanburu dinle Çamlıca'da
Bu sazların duyulur her telinde sâde vatan,
Sihirli rüzgar eser daima bu topraktan.*

Yahya Kemâl

Asırlardır dünya üzerinde çeşitli bahanelerle milletler arasında devam eden cenklerin müsebbibi Abdullah İbn-i Sebe'den bu yana Yahudilerdir. Bu Yahudi dönmesinin Müslüman kılığına girip dinimizde tefrikalar, mezhepler ayrılıklar yaptığı her Müslümanca malumdur. Dr. Oscar Levi adlı bir Yahudi de büyük harpleri kendilerinin yaptığını dünyayı aldattıklarını, yangınlar ve kıtaller yaptıklarını pervasızca yazmıştır. Bu konuda en kati teşhisi fr. Generali Lannes koymuş ve bu kavmin alınına beşeriyetin kanseri damgasını yapıştırılmıştır.

Peygamber Tobie, Kanadanın Montreal şehrinde çıkan patriot gaztesinde şöyle yazmıştır.

"Onun Talmut'u ruhsuz köpekler diye tasvir ettiği, Yahudi olmayanlara her türlü fenalığı mubah kılar. Yahudi müellifleri Yahudiliğin dünyanın en gizli , etrafına fenalık saçan va ahlak seviyesini alçaltan bir ırk olduğunu kabul ediyorlar. Bu ırk hiçbir zaman Allahı tanımamış, ve Allahın bütün elçilerini katletmiştir. Onlardan kendimizi vebadan sakındığımız gibi korumalıyız ve onun fütuhatını durdurmalıyız." Napolyon şöyle der; "Yahudiler Musa zamanından beri cibilliyetlerinin icabı olarak daima ihtikar ve hile yolunda yürür" Kısaca okuduğumuz sağlam tüm kaynaklarda, Yahudi milletin her devirde ve her buldukları yerde kendinden gayrı milletlerin yok olması için her türlü fitneyi irtikabı genişletmeyi ve işlemeyi üzerlerinde bir vazife görürler, yalanın en dehşeti onlarıdır, insanlık konusunda yeryüzünde mevcut en derin çukur onların fenalıklarını tarife yetmez.

***

Bugün yaşanan hadiseler, 1. Dünya savaşı sırasında Osmanlı Devletini yıkmak için oynanan oyunların tümü Yahudi oyunlarıydı. Bütün batı devletleri onların oyuncakları idiler. Osmanlı parçalandı, Geri kalan parçalanmış devletleri de kendi idealarının gerçekleşmesi için işgal etme girişimleridir. Bu konuda kendileri kadar ahlak yoksunu batı devletlerinin destekleri ile özellikle müslüman milletler ile

dama taşı gibi oynamaktalar.. Tüm bu şer cephesinin birliği ve düşmanlığına karşı, İbn-i Arabi nin sözleri ile barış cevabı verelim:

"Bütün Müslümanlara, dinlerinde devamlı birlik ve bir vücut gibi olmalarını, hiçbir surette dinde ayrılık yapmamalarını vasiyet ederim." Allah'ın yardımı; birliktedir. Müslümanlar ayrılığa düşmezlerse onları kimse mağlup edemez... Dinin hükümlerini nefsinde ihlas ile tatbik edeni kimse ALDATAMAZ. Cin ve Şeytan o insanı galebe edemez...

***

Senenin ortasında, Bahar mevsimi ile yaz mevsiminin bulunduğu günlerdeyiz hamdolsun, Bu güzel günlerin dünyaya ilanı ise topraktan semaya doğru yükselen çiçeklerdedir. Bu çiçeklerin her bölgenin topraklarında farklı zuhur ettiklerini her birinin farklı rayihaları insanların istifadesine sunduklarını ve barışı önerdiklerini görürüz. Dergimizin bu sayısında kıymetli yazarlarımızın bahse konu bölgelerinin çiçeklerini ve insanla buluşmalarını ne güzel yazmışlar... Rabbin bu nimetlerinden feyz almak varken, savaşmak isteyen insanların akıllarını başlarına almalarını öneriyoruz...

Dostluk için ve barış için çalışan Dünyanın örnek gösterdiği ülkemize ve yöneticilerine ve ordu muza ve dahi savunma sanayimizi güçlendiren çalışkan ve fedakar ilim adamlarımıza, işadamlarımıza ve Lider Başkanımıza sahip olduğumuz için Şükürler olsun...

Sıcak günler içindeyiz, bu günlerde de bizler kalemimizden bırakmadık, yazarlarımız yazdı. Saçımızı taradık, kırvatımızı bağladık, dergimizin 132. sayısını hazırladık ve sizlerin huzuruna çıkardık.

Hz. Mevlânâ der ki:

"Sıcak günler Bazen bitmek bilmeyen dertler yağmur olur üstüne yağar,

Unutma ki rengârenk gök kuşağı yağmurdan sonra çıkar,

Hem sıkıntılar misafirdir, gelir ve gider,

Önemli olan gönderenin hatırına misafire sabretmektir."

"Hoş bulduk efendim, hoşça bakın zâtınıza..."

Mehmet Kamil BERSE
Genel Yayın Yönetmeni

ŞEHİR VE KÜLTÜR

Şehir ve Kültür, Dersaadet Kültür, Edebiyat, Dil, Sanat ve Tanıtım Platformu Derneği 'nin Aylık Dergisidir.

ISSN: 2148-5488

İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni

Mehmet Kâmil Berse

Genel Yayın Yönetmeni Asistanı

Batuhan Dok

İcra Kurulu

Eyüp Ensari Ergin-Hüseyin Kansu-Av. Habib Bozkurt

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Mahmut Şener

Editörler

Edebiyat, Tarih: Hülya Günay / Medeniyet: Şimşek Deniz

Şehirler: Dr. Öğr. Üyesi Ali Mazak / Kültür, Sanat: Zeynep

Betül Kavak, Giray Tarhanoglu

Görsel Yönetmen: Yakup Tutum

Reklam: Ensar Albayrak

Pazarlama ve Halkla İlişkiler: Atilla Akdemir

Ankara Temsilcisi: Yaşar Dinçkal

Ege Temsilcisi ve Fotoğraf Sorumlusu: Kazim Zaim

Kıbrıs Temsilci: Prof. Dr. Nazım Muradov

Tashih: Menekşe Özkaya Tutum-Giray Tarhanoglu

Koordinasyon ve Teknoloji: İsmail Yılmaz

Yayın Kurulu: Prof.Dr.Bekir Karlıga, Prof.Dr.Hüsrev Hatemi,

Prof.Dr.Hüsrev Subaşı, Prof.Dr.Zekeriya Kurşun, Prof.Dr.Ali

Rıza Abay, Prof.Dr.Ahmet Turan Arslan, Prof.Dr.Muhammet

Nur Doğan, Prof.Dr.Celal Erbay, Prof.Dr.Recep Toparlı, Prof.

Dr.Hamit ER, Prof.Dr.Hüseyin Yıldırım, Prof.Dr. Abdülhamit

Avşar, Dr.Mimar Kamil Uğurlu, Prof.Dr.M.Sıtkı Bilgin, Prof.

Dr.Hamza Ateş, Prof.Dr.İbrahim Maraş, Prof.Dr.Ali Satan, Prof.

Dr.A.Hikmet Atan, Dr.Önder Bayır, Recep Garip, Yunus Emre

Altuntaş, Şener Mete, Ekrem Kaftan, Şakir Kurtulmuş, Nuret-

tin Durman, Yaşar Dinçkal, Prof.Dr.Ümit Doğay Arınc, Prof.

Dr.Süleyman Kızıltoprak, Prof.Dr.Muhammet Kuralay, Prof.

Dr.Nazım Muradov

Kapak Fotoğraf: Edirne Selimiye Camii Elişlemeleri

Fiyatı: Türkiye: 200 TL / KKTC: 300 TL (KDV Dahil)

Yıllık Abonelik: 1920 TL (Türkiye)

Banka Hesapları:

Akbank IBAN: TR 3100 0460 0028 8880 0005 6479

Albaraka Türk IBAN: TR 54 0020 3000 0202 2350 0000 01

Adres: İskenderpaşa Mahallesi Yeşiltekte Kuyulu Sokak 6/1 A
Fatih-İstanbul

Tel: 0212 534 15 11 GSM: 0553 911 31 88 • 0532 211 31 88

Web: www.sehirvekultur.com.tr

E-Posta: kamilberse@gmail.com

Youtube: Dersaadet Kültür TV

Baskı: Mavi Ofset Basım Yayın Tic. San. Ltd. Şti.

Adres: Ziya Gökalp Mh. Süleyman Demirel Bulvarı Modern İş
Merkezi B Blok Kat: 1 No: 823 İkitelli / Başakşehir / İstanbul

Telefon: 0533 663 68 16

Yayıncı Sertifika No: 45756

Edirne
Selimiye Camii

İÇİNDEKİLER

- 04 Çiçekler Şehri: Bogota · Prof. Dr. Ümit MERİÇ
- 08 İslam'ın Kalbinde Bir Şehir: Gazze · Prof. Dr. Süleyman KIZILTOPRAK
- 11 Bizim Umursamazlığımız Batı'nın Kör Taassubunu Besler · Muhsin İlyas SUBAŞI
- 12 Gotik Giysili Gelin · Kâmil UĞURLU
- 15 Bir Şehrengiz Bağladık Kıbrıs'a · Ahmet KÖSEOĞLU
- 16 Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi · Mehmet Kâmil BERSE
- 18 Freetown · Dr. Serhat ONUR
- 21 Âlemi Var mı? -şiir- · Kâmil UĞURLU
- 22 İran ve İsrail Savaşında İyi ve Kötü Neticeler · Yücel OKŞAK
- 24 EDİRNE SELİMİYE CAMİİ KALEMİŞLERİ · M. Semih İRTEŞ
- 29 Kitap Fuarı Bahane Siirt Şahane · Hülya GÜNAY
- 30 Kore Savaşı'nda Türk Tugayı'nın Manevi Hissiyatı · Prof. Dr. Adnan KARAİSMAİLOĞLU
- 33 Sakarya, Anadolu'nun Saf Çocuğu · M. Nihat MALKOÇ
- 34 Rüzgârın Duaya Durduğu Şehir · Ahmet KÖSEOĞLU
- 36 Uzaktaki Kardeş Ülke: Endonezya -2- · Dr. İsrail KURALAY
- 40 Dar-ül Mülk'te Selçuklu Sultanlarının Yüzleriyle Buluşmak · Saniye ÖZTÜRK
- 42 Şehrin Delileri · Alper Lütfi GÖNCÜ
- 44 İstiklal Yolunun Kadın Kahramanlarından Şerife Bacı · Ayşe KASAP
- 46 En Eski İstanbullular ve Martı Jonathan · Necla DURSUN
- 48 Artvin · Şifanur ÖZÇELİK ŞİRİN
- 50 Antalya Şehrinin Özü: Kaleiçi · Mehmet MAZAK
- 52 Yolun Dili: Seyahatten Satırlara -7- Akdeniz'in İncisi · Erbay KÜCET
- 54 Erzurum'da Leylak Zamanı · Prof. Dr. H. Ömer ÖZDEN
- 56 Feridun Andaç'la... -1- · İsmail BİNGÖL
- 58 Tanpınar'da Âvâre İlhâmlar · Leyla YILDIZ
- 60 Şair, Yayıncı, Tarihçi: Nâzım Tektaş · Mehmet Nuri YARDIM
- 62 Mevsimden Mevsime Cemre Parkı · Memiş OKUYUCU
- 64 Teknolojinin Ötesi · Hülya GÜNAY
- 66 Kastamonu'da Topraktan Kalbe Uzanan Bir Hayat · Sibel ORHAN
- 70 Çiçekler, Çiçek Gibi Ülke ve İnsanlar · Mehmet Cemal ÇİFTÇİGÜZELİ
- 72 Safran (Za'feran) · Bilal ARIOĞLU
- 76 Şehrin Hakikati · Recep GARİP
- 78 Yol Hikâyeleri - Yol Portreleri -9- · Söyleşi: Kadir Korkut Anlatan: Fahri Tuna

08 İslam'ın Kalbinde Bir Şehir: Gazze
Prof. Dr. Süleyman Kızıltoprak

16 Çam ve Sakura Şehir Hastanesi
Mehmet Kâmil Berse

42 Şehrin Delileri
Alper Lütfi Göncü

54 Erzurum'da Leylak Zamanı
Prof. Dr. H. Ömer Özden

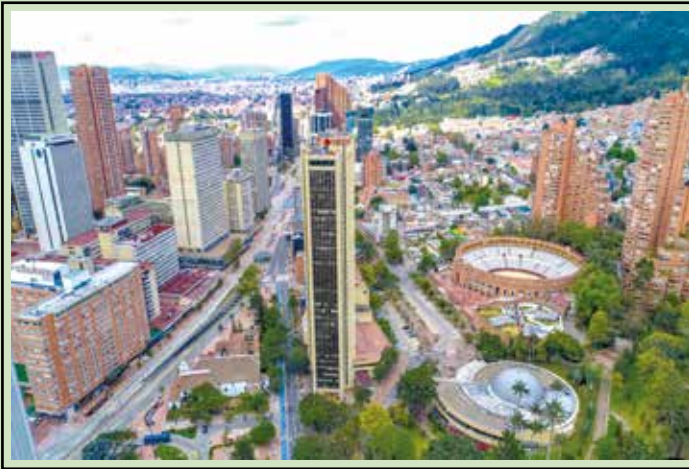

76 Şehrin Hakikati
Recep Garip

ÇİÇEKLER ŞEHRİ: BOGOTA

Bogota'da Güney Amerika'nın genç sıradağları ikiye ayrılıyor. And Dağları'nın ikiye ayrıldığı yerde uzanan koca platoda Bogota yayılmış. Hava hep 8 ile 18 derece arası.

Prof. Dr. Ümit MERİÇ

Bogota şehir merkezinden görünüm.

Haritadan bakınca, Afrika gibi, kocaman bir kalbe benzeyen Güney Amerika'ya, ismini Kristof Kolomb'tan alan Kolombiya'ya gidiyorum. Kolombiya'nın adı 1810'a kadar Yeni Granada imiş. Dünya gündemine kokain ticareti ile adı karışmış bir ülke. Ormanlarında şehirleri karıştırmaya aday gerillalar saklanıyor.

Bogota'da Güney Amerika'nın genç sıradağları ikiye ayrılıyor. And Dağları'nın ikiye ayrıldığı yerde uzanan koca platoda Bogota yayılmış. Hava hep 8 ile 18 derece arası. Biraz sıkıcı gibi. Ne 40 derecede terliyorsunuz, ne -3'te üşüyorsunuz. Dört mevsim teke inmiş, monotonlaşmış, depresifleşmiş. Dört mevsimin tadını çıkara çıkara İstanbul'da yaşadığım için, meğer şükretmem gerekirmiş. Bogota'da farkettim.

26 Ekim 2006'da Meryem Ana'yla birlikte Latin Amerika'ya gidiyoruz. Kolomb'un fethinden 500 yıl sonra Kolombiya'da olacağım. Dünya küçücük ve kocaman... Dualarımda ya Rabbi Kâbe'ye en uzak noktalardan ona secde etmeyi bana nasip et demiş ve ona en uzak noktaları sıralamıştım. Alnımı secdeye koymadığım kıtalardan biri de Güney Amerika'ydı. Duamı ettikten bir hafta sonra Güney Amerika'dan davet geldi. Önce İstanbul'dan Paris'e gidecek, orada bir gece kaldıktan sonra Kolombiya'ya uçacaktım. Paris'i sevmiyorum. Babam "Paris rüyâlarımın şehri" demişti. Oysa havaalanının otelinde asansörde ağzı alkol kokan gencecik insanlarla kısa da olsa bir arada olmak ruhumu karartıyordu benim. Paris'in benim için cazip olması, Eyfel'in dünyanın en büyük minaresi olmasıyla kabîl. Ertesi sabah uçak Avrupa'dan havalanıp İspanya üzerinden Portekiz'e veda edip Atlas Okyanusu'na kanat açtı.

Dünyanın kocaman yuvarlağını sağ kolunun altına sıkıştırıp göğsüme bastırmak ve akıllı tepesine kocaman bir öpücük oturtmak istiyorum. Yaramaz bir oğlan çocuğunu sever gibi seviyorum onu. Yanaklarından makas almak, çenesinin çukurunu sıkıştırmak istiyorum. Atlas Okyanusu uçsuz bucaksız... Amerika'ya Afrika'dan giden kölelerin toplandığı Cape Verde ada-

larını geçiyoruz. Saatler ilerliyor... Yer ve gök mavi... İlerde, çok ilerde kocaman gri bir kavis. Ufukta kara görüldü. 500 yıl evvel Kolomb'un dünyanın dışına düştüğünü sandığı anda gözükken beyaz kumlu, yeşil, mavi, lacivert dantelalı sahiller şimdi benim de karşımda. Kıtanın üstü yerden göğe kadar bulut dolu. Her renk ve biçimde bulutlar. İlersinde şimşekler çakıyor. Belli ki dünya oksijeninin ana deposu olan Amazon Ormanları'na yaklaştık. Kolomb'un üç ayda aldığı yolu dev bir kuşun kanatlarında ben on bir saatte alıyorum.

And Dağları'nın iki sırası arasındaki platoda yer alan Kolombiya'nın başkenti Bogota'dayım. 45 milyonluk nüfusun 8,5 milyonu bu şehirde yaşıyor. Bogota... Santa Fe De Bogota... Santa Fe, "kutsal iman" demek. Bogota, İspanya'dan önceki yerli kabilelerinden birinin reisinin adı olan Fokota'dan geliyor.

Kolombiya'da altmış sekiz tane etnik grup var. Kolomb öncesi yerli kabileler, İspanyollar, Afrika'nın her türlü siyahi tipi, İtalyanlar vs... Kullanılan dil, Brezilya hariç bütün Güney Amerika'da olduğu gibi, İspanyolca. Burda 350 yıl önce ku-

ruhan Rosario Üniversitesi'nde "İslam'da Kadın ve Kur'an-ı Kerim'e Göre Hazret-i Meryem" hakkında bir konuşma yapacağım.

Havaalanından çıktıktan sonra başörtüm etrafta büyük ilgi uyandırıyor. Nasrettin Hoca Kadıköy Çarşısı'na koca sarığıyla düşse herhalde ona da böyle bakarlardı. Hayır, hafife alınmıyorum. Tebessüme de yol açmıyorum. Sadece şaşırıyorlar. Bu kadın acaba başını neden böyle örtmüş diye bakıyorlar. Bunun önemli bir sebebi olabileceğini fehmederek sonunda saygı göstermeye karar veriyorlar.

Bogota'yı sevdim... Sokaklarında koca koca bügenvil ağaçları, köşe başlarında her türlü tropikal meyveyi bir bardak içinde salata yapıp satan siyahi kadın ya da arabamıza saygı ve mahcubiyetle yaklaşan iyi giyimli ama fakir bir ihtiyar. Parayı aldıktan sonra gözlerimin içine minnetle bakarak bana, "Rabbim seni takdis etsin" diye dua ediyor.

Kolombiya Katolik ama bu Katoliklik bildiğimiz Katolikliğe benzemiyor... Pazar günü teleferikle çıktığımız tepedeki kilisede papaz konuşması-

nı bitirince müzik başlıyor. Bir Latin Amerika sıcaklığı içindeki müzik kilise cemaatini coşturuyor. Erkekler el çırpmaya, hanımlar kollarını kaldırıp omuz oynatmaya başlıyor. Yarabbi bu nasıl ibadet diyorum. Sonra Allah aşkıyla semaya huruç etmek için dönmeye başlayan Mevlevi dervişleri aklıma geliyor. Olsun Allah'ım diyorum. Seni seviyorlar. Seni seviyoruz. Kimimiz öyle, kimimiz böyle...

Rosario Üniversitesi'nde konuşmamız sırasında dağın öbür tepesine dikilmiş olan 19 metrelik Meryem Ana heykelini hatırlatarak diyorum ki, "Siz Meryem Ana sadece sizin mi zannediyorsunuz? O ne kadar sizinse o kadar bizim. Meryem Ana İslam'ın en mukaddes kadını. Ulemanın asırlar boyu peygamber olup olmadığını tartıştıkları mukaddes varlık. Kur'ân-ı Kerîm'de Meryem Ana'yla Cebrail'in (as) karşılaştıkları an ile Luka İncili'nde yazılanlar arasında hiçbir fark yok."

Sonra onları şaşırtmaya devam ediyorum. "İstanbul, bir Doğu Roma şehri iken, onun koruyucusu Meryem Ana idi. 33 defa kuşatılan İstanbul

bir keresinde Avrupa'dan Avarlar, Asya tarafından Sasani ordusunca kuşatılmış. Şehir iki ateş arasında. Doğu Romalı din adamları, başlarında Patrik Ayasofya'da toplanıyor ve Meryem Ana'nın Haliç sahilindeki kilisede bulunan başörtüsünü, dualarla Haliç'e sallandırıp dua edelim kararını alıyorlar. Ve gerçekten de dua biter bitmez, ufuk kararıyor, müthiş bir rüzgâr esmeye, ağaçların dalları kırılıp savrulmaya, başlıyor. Şiddetli bir sağanak başlayınca sur haricindeki Avar çadırları bir tarafa, Üsküdar-Kadıköy arasındaki Sasani çadırları öbür tarafa uçuyor. Şaşırıp işgalciler ne yapacaklarını bilemiyor ve o hengamede silahlarını zor toplayıp, atlarına arabalarına canlarını atıp kaçıyorlar."

Dinleyiciler gözleri büyüerek ve inanmak isteyerek bakıyorlar. Kur'ân-ı Kerîm'den alıntılarımı çoğaltıyorum. Sure ve ayet numaralarını veriyorum. Herkes kalemlerini hışır hışır oynatarak not alıyor. Kur'ân-ı Kerîm'in İspanyolcası var. Konuşmamdan sonra Teoloji Fakültesi'nin öğrencileri Kur'ân-ı Kerîm'in İspanyolcasını alıp sure ve ayetleri bizzat okuyacakları konusunda

bana söz veriyorlar... Seviniyorum. 11 Eylül'ün biçilen kulelerinden, Danimarkalıların karikatürlerinden sonra Allah bana böyle bir şerefi vermiş olduğu için şükrediyorum...

Bu arada Güney Amerika'da toplam 200.000 ih-tida olayı olduğunu ve Şili'nin Santiago limanına bu ay 40.000 tane İspanyolca Kur'ân-ı Kerîm ve hadis kitabının geldiğini öğreniyorum...

Rosario Üniversitesi'nde kendimi öyle uzaklar-da falan değil, Süleymaniye Camii'nin kütüpha-ne olan medrese-yi evvelinde hisseder gibiyim. Eğer ona inanmazsanız Konya bozkırındaki Selçuklu'nun Ağzı Kara Kervansarayı'ndayım diyeceğim. Bana inanmayacaksınız biliyorum. Ama hakikaten öyle. İki katlı revakların çevirdiği bir iç avlu... Dışarıya kapalı, içeriye açık. Eski bir Antakya konağı gibi. Mîmârîye sinmiş Müslüman bir ruh. Dışa saygılı ama mesafeli. İçeri-si cıvıl cıvıl. Bu iç avlulu medrese mîmârîsinin Bogota'nın ortasında işi ne? Şehri çevreleyen dağların arkasından çakan şimşek ve gök gürül-tüsüyle birden uyanıyorum. Ne işi olacak? Müslüman Araplarla deve sırtında Endülüs'e gelen

bir mîmârî, Endülüs'ten gemideki İspanyollarla Bogota'ya taşınmış.

Bogota'daki bu Dominiken üniversitesinin rek-törü olan kardinale yediğim öğle yemeğinde kendisine "Ortodoksların İstanbul'un koruyucu meleğinin Meryem Ana olduğuna inandıkları-nı söylemiş" ve "Ben size İstanbul'dan Meryem Ana'nın selamını getirdim demiştim" diye ilave etmişim. Şaka yapmadığımı hisseden bu yük-sek rütbeli din adamı İstanbul'daki Hristiyan-lıkla ilgili kutsal emanetlerin hikâyesini benden dinledikten sonra "Ben sizden Hristiyanlık adı-na çok şey öğrendim, teşekkür ediyorum" diyor.

Biri Hristiyan, diğeri Müslüman olan ve ömür-lerinde bir tek defa karşılaşmamış, bir daha da karşılaşmayacak olan iki insanın ortak kutsal-larda buluşması, dünyanın geleceği açısından içimi sevinçle dolduruyor. Pembe bugenviller şehri Bogota'dan ayrılırken, İstanbul'dan mane-vi manada getirdiğim bir buket bugenvili Mer-yem Ana'nın hatırasına sunabilmiş olmaktan memnun, uçağın penceresinden dışarı bakarak gülümsüyorum.

DOĞU AKDENİZ'DE İSLAM'IN KALBİNDE BİR ŞEHİR: GAZZE -2-

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Gazze'de yerel idarede en yetkili isimler olarak kaymakamlar ve belediye reisleri öne çıkmıştır.

Prof. Dr. Süleyman KIZILTOPRAK

Gazze'de Osmanlı Askerleri

1831 yılında Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın Osmanlı merkez otoritesine karşı başlattığı isyan sırasında, oğlu İbrahim Paşa Gazze üzerinden Akkâ'ya yönlendirilmiştir. Bölgeyi ele geçiren İbrahim Paşa, 1841 yılında uluslararası baskılarla Kahire'ye çekilmek zorunda kalmış ve Gazze doğrudan Osmanlı kontrolüne geçmiştir. Bu olay, bölgenin uluslararası siyasal rekabetin bir sahnesi hâline geldiğini göstermektedir.

Gazze, 19. yüzyıl boyunca hac güzergâhında da önemli bir rol oynamıştır. Suriye ve Anadolu'dan gelen hacı kabileleri kara yoluyla Gazze'ye ulaşır, ardından Akabe'ye geçerek Mısır ve Kuzey Afrika'dan gelen hacıların birleşirdi. 1869 yılında Süveyş Kanalı açılınca, bu yolu tercih eden hacı sayısı azalmış ve Gazze'nin bu konudaki stratejik önemi düşüşe geçmiştir. Bu durum, şehirde ticaretle uğraşan tüccarların ekonomik olarak zayıflamasına yol açmıştır.

1858 yılında Osmanlı İmparatorluğu genelinde yapılan toprak düzenlemesi çerçevesinde Gazze'de de arazi sistemi yeniden yapılandırılmıştır. Yeni kanunnâme ile birlikte halkın toprakla olan geleneksel ilişkisi sona ermiş, mülkiyet ilişkileri değişmiştir. Bu dönüşüm, Gazze'deki sosyal ve ekonomik hayatı derinden etkilemiştir.

Osmanlı'dan Filistin Millî Otoritesi'ne Gazze

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Gazze'de yerel idarede en yetkili isimler olarak kaymakamlar ve belediye reisleri öne çıkmıştır. 1904 yılında gerçekleştirilen idari düzenlemeler neticesinde Gazze, doğrudan Dahiliye Nezâreti'ne bağlı olan Kudüs mutasarrıflığı idaresinde bağlı kalmaya devam etti. Bu durum bölgenin Osmanlı merkeziyle kurduğu idari ilişkinin niteliğini göstermiştir. Aynı dönemde Gazze yanında Yafa, Bi'rüssebi' (Beerşeba) ve Halîlürrahman (Hebron) Osmanlı yönetimi altında teşkil edilen başlıca kazalar idi.

I. Dünya Savaşı esnasında Gazze, İngiliz ve Türk orduları arasında üç önemli muharebe sahne olmuştur. Bu çarpışmalardan

ilk ikisinde Osmanlı kuvvetleri üstünlük sağlamışsa da üçüncüde İngilizler başarıya ulaşmıştı. 1917 yılında General Edmund Allenby, Gazze'yi ele geçirmiş ve ardından Kudüs'e yönelmiştir. Allenby'nin Kudüs'e girişinden sonra, 1517 yılında Yavuz Sultan Selim ile başlayan Osmanlı hükümlanlığı, dört asır sonra sona ermiştir.

Yüzyıllık Acının Sessiz Tanığı: Gazze

Gazze, tarihin en kadim şehirlerinden biri olarak yüzyıllar boyunca medeniyetlerin gölgesinde var olmayı başarmış; toprağına her adımda bir hikâye, her duvarına bir ağıt kazanmıştır. Ancak Osmanlı'nın ardından gelen dönem, bu kadim şehrin kaderini derinden sarsmış, Gazze'nin nüfusu ve çehresi adeta parçalanarak yeniden şekillenmiştir.

1912 yılında 40 bine yaklaşan nüfusu, İngiliz mandası yönetiminin gölgesinde 1922'de 17 bine kadar düşmüştür. Ancak bu düşüş sadece fırtına öncesi sessizlikti. 1945'e gelindiğinde, şehir yeniden 34 bin kişiye umut olmuştu. Ne var ki, 1948'de İsrail Devleti'nin kurulmasıyla patlak veren büyük felaket, milyonların hayatını altüst etti. İsrail sınırlarının dışına sürülen binlerce Arap, çaresizlik içinde Gazze'ye sığınmak zorunda kaldı. Böylece, bir anda nefes almakta zorlanan bu topraklarda nüfus 100 binin üzerine çıktı, 1965'te ise 150 bini aştı. Fakat 1967 Arap-İsrail Savaşı her şeyi yeniden değiştirdi; işgalin ardından Gazze'nin nüfusu 118 bine kadar düştü. 1978'de 175 bine çıkarak yeniden artmaya başlayan nüfus, 1995 yılı itibariyle yaklaşık 300 bin kişilik şehir nüfusuna sahipti. Bu nüfusun büyük çoğunluğunu Müslüman Arap halkı oluşturmaktaydı. Gazze Şeridi genelinde ise yaklaşık 900 bin kişi yaşıyordu. Gazze nüfusu, 2025'e gelindiğinde 2.4 milyona ulaştı. Bu artış, doğum oranlarının yüksek olmasının yanında Filistin halkının kendi topraklarından koparılıp buraya sürülmesiyle gerçekleşti. Gazze, yıllar boyunca evini kaybetmişlerin son durağı, sığınacak son limanı oldu.

1917-1948 yılları arasında İngilizlerin manda yönetimi altında kalan Gazze, İsrail'in kuruluşuyla Mısır'a devredildi. Şam'da 22 Eylül 1948 tarihinde "el-Lecnetü'l-Arabiyyetü'l-ulyâ li-Filistin" adlı komite toplantısında Kudüs merkezli bir Filistin devleti kurulduğu ilan edildi. Bu Fi-

Filistin'de kullanılan Osmanlı paraları.

listin devletinin geçici başkenti ilan edilen Gazze, yalnızca siyasi bir merkez değil, bir direnişin ve hayatta kalma iradesinin simgesine dönüştü. Cemal Abdünnâsır liderliğinde kurulan Fedâyîn örgütüyle birlikte şehir, işgale karşı sesini yükselten bir direniş üssü oldu. Ancak 1956'da başlayan Süveyş Krizi, bu sesi bastırmak isteyenlerin yeni bir saldırısıyla sonuçlandı; Gazze bir kez daha acının merkezine yerleşti.

1967 Savaşı ise Gazze'yi bir kez daha İsrail işgali altına soktu. Umut 1993'te Oslo Anlaşması ile yeniden yeşerdi; Filistin'in kendi kaderini tayin hakkı tanındı, Gazze Filistin halkına iade edildi. Ama ne yazık ki bu umut da uzun sürmedi. 7 Ekim 2023'te başlayan yeni yıkım dalgası, İsrail'in acımasız bombardımanlarıyla Gazze'yi yerle bir etti. Artık ne taşın üstünde taş kaldı, ne de çocukların saklambaç oynayacağı bir sokak...

Bugün, Gazze bir şehir olmaktan çok, yeryüzünün vicdanına kazanmış bir yara gibidir. Yaklaşık 2,4 milyon insan ya evsizdir, ya da ölümle burun buruna yaşamak zorundadır. Tarih boyunca farklı medeniyetlerin uğrak noktası olan bu kutsal topraklar artık yalnızca acının, kaybın ve çaresizliğin adıdır. Ve hâlâ, dünyanın gözü önünde, yavaş yavaş ama sistemli bir şekilde yok edilmektedir.

Gazze, sadece bir coğrafya değil; hafızalarda derin yaralar açan, adaletin ve insanlığın sınıandığı bir imtihan alanıdır; ve bugün, dünya bu imtihan karşısında sessiz kaldıkça, sadece Gazze değil, insanlık da kaybetmektedir.

Mitlerden Hakikate:

Kudüs, Gazze ve Filistin'in Sahibi Kim?

Tevrat'ta yer alan Mısır'dan Çıkış anlatısı, yal-

nızca bir halkın değil, tüm insanlığın özgürlük arayışına dair evrensel bir metaforudur. Ancak bu anlatı, tarih boyunca siyasal çıkarlar doğrultusunda dönüştürülmüş; özellikle siyonist, kabileci ve etnosentrik yaklaşımlar üzerinden yorumlanarak, evrensel mesajından uzaklaştırılmıştır. Bu ideolojik sapma, Tanrı-insan ilişkisinin kapsayıcı doğasını daraltarak, seçilmişlik anlayışı üzerinden tüm işgal, sömürü ve kitlesel şiddet biçimlerini meşrulaştırmaya zemin hazırlamıştır.

Tarihsel veriler ışığında değerlendirildiğinde, İsrail'in "kutsal devlet" olarak addedilmesi, teolojik temellendirilmeden ziyade politik bir kurgunun ürünüdür. Zira söz konusu topraklar, tarihin diğer dönemlerinde olduğu gibi fethe edilmiş; ancak orada yaşayan halklara dair ilahi bir vaatten ziyade, güç dengeleri çerçevesinde yeniden şekillenmiştir. Dolayısıyla mesele, tarihin ideolojik biçimde yeniden yazılması değil; hakikatin evrensel hukuk çerçevesinde adil bir biçimde yeniden inşasıdır.

Kudüs, yalnızca bir mekân değil; üç semavi dinin ortak hafızasını taşıyan bir medeniyetler mozaığıdır. Mescid-i Aksa, İslam'ın ilk kıblesi olarak hem dini hem de tarihsel bağlamda derin bir anlam taşımaktadır. Hz. Peygamber'in dedesi Haşim'in kabri, babası Abdullah'ın ayak izleri Gazze'dedir. Aynı şekilde bölgede Yıldırım Orduları Komutanı olan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Kudüs, Gazze ve Filistin'de bıraktığı izler, bu toprakların bizlere sadece kutsallık değil, aynı zamanda tarihi sorumluluk da barındırdığını göstermektedir.

Bugün Ortadoğu'daki kriz, yalnızca bölgesel bir çatışma değil, tarihsel hafızanın ve uluslararası hukuk normlarının hiçe sayılmasıdır. Ortadoğu'daki özel durum, BM'nin 242 sayılı kararına uygun olarak taksim planının ve sınırların korunmasını gerektirir. Ancak işgal altındaki bölgelerde yeni yerleşimlerin kurulması ve İsrail'in devlet terörü uygulaması, barışı engelleyerek Filistinlilerin yaşamasını imkânsız kılmaktadır.

Filistin'de işgal altındaki topraklarda kurulan yeni yerleşimler ve Kudüs'ü tek taraflı sahiplenme çabaları, bu çok katmanlı şehrin sembolik bir uzlaşma zemini olma potansiyelini yok etmektedir.

Çözüm; dini metinlerin araçsallaştırılmasından değil, tarihsel gerçeklik, karşılıklı saygı ve evrensel adalet anlayışından geçmektedir. "Vaat edilen topraklar" söylemi, tek yönlü bir yorumdur ve uluslararası hukuk açısından meşruiyeti yoktur. Filistin toprakları, orada yaşayan halkların ortak mülküdür; dini gerekçelerle ayrımcılığı değil, birlikte yaşamı savunmalıdır. Bu topraklara adalet ancak tarihsel bilinçle ve insanlık onurunu esas alan bir yaklaşımla getirilebilir.

18. ve 19. Yüzyılda Gazze: Stratejik ve Sosyoekonomik Yapı

1783 yılında Doğu Akdeniz'e gelen Fransız seyyah Kont M. Constantin François Volney, Gazze şehrini Kahire ile Şam arasındaki stratejik bir geçiş noktası diye tanımlamıştır. Ona göre, şehir bu coğrafi konumunun etkisiyle siyasi ve ticari bakımdan önemli bir sınır bölgesi hüviyetindedir. Volney, şehir nüfusunun yaklaşık 2000 civarında olduğunu, nüfusun büyük çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğunu belirtmiştir. Yahudiler ve Hristiyanlar ise küçük azınlık gruplarını teşkil etmekteydi.

1798 yılında gerçekleşen Napolyon'un Mısır'ı işgal hareketi sırasında, Kahire'de Osmanlı ordusuna mensup Memlûk Emiri İbrahim Bey ve yanındaki birlikler Fransız kuvvetlerine karşı tutunamayarak Gazze'ye çekilmiştir. Bu olay, Gazze'nin askeri bir sığınak işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Fransız ordusu daha sonra sahil boyunca ilerleyerek kuzeye yönelmiş, ancak Akkâ'da Cezzâr Ahmed Paşa tarafından durdurulmuştur. Dönüş yolunda Gazze'den geçen Napolyon, şehri anlatırken ikliminin ve doğasının güzelliğinden etkilenmiş, bu haliyle Paris'i andırdığını dile getirmiştir. Bu yorum, Gazze'nin doğal çevresine dair dönemin Avrupalı gözlemlerinde bıraktığı izlenimi göstermektedir.

Ondokuzuncu yüzyıl başlarında Osmanlı yönetimi Gazze'de yeniden yapılanmaya gitmiştir. Sadrazam Yûsuf Ziyâ Paşa, Gazze ve Yafa'nın yönetimine Gazzeli Muhammed Paşa Ebû Marak'ı atamıştır. 1806 yılında bu Paşaya, Necid ve Hicaz bölgelerinde etkin olan Vehhâbî isyanını bastırma emri verilmiştir. Ancak harekât başlamadan vazgeçilmiş ve Muhammed Paşa Gazze'ye dönmüştür. Bu gelişmenin ardından şehir, idari bakımdan yeniden Akkâ vilayetine bağlanmıştır.

BİZİM UMURSAMAZLIĞIMIZ BATI'NIN KÖR TAASSUBUNU BESLER

Batı, dehşetli bir cehalet içerisinde iken bizim sanatçılarımız, Buhara'da, Semerkant'ta, Kaşgar'da muhteşem eserler ortaya koymuşlardır.

Muhsin İlyas SUBAŞI

İslam sanat eserlerine örnek bir kubbe.

Ernst Hans Gomrich, 1909 yılında, Viyana'da Yahudi bir ailenin çocuğu olarak doğmuş, 1947 yılında İngiltere'ye göç edip bu ülkenin vatandaşlığına geçerek 2001 yılında ölmüş bir Sanat Tarihçisidir. "Sanatın Öyküsü" adıyla tanın eseri, bizim üniversitelerimizin Sanat Tarihi bölümlerinde başucu itabı haline getirilmiştir. Meraklısı için, internet sitelerinde PDF'si bulunmaktadır, buradan bakabilirsiniz.

Sanatın ve sanat adamının düşmanı değiliz. Kültürün omurgası sanattır. Saat yetkin ellerde tarafsız olarak işlenirse ülkenin zenginliği gelişir. Bunun hassasiyetine sahibiz. Sanat, insan idrakinin yaratılış sırrını fısıldayan bir alandır. Genel adıyla 'Sanat' kavramını ele alan bir adamın dürüst olması gerekir. İnsanlığın varlığı sadece Batı kökenlilerden ibaret değildir.

Batı, dehşetli bir cehalet içerisinde iken bizim sanatçılarımız, Buhara'da, Semerkant'ta, Kaşgar'da muhteşem eserler ortaya koymuşlardır. Toprağın ateşte pişirilmesiyle yapıların asırlarca dayanacak bir donanıma kavuşması şansını bizim sanatçılarımız eserlerinde gösterişlerdir. Çini sanatı, insan duygularını yıkayan ve teslimiyet anlayışına götüren bir özellik taşır ve onu eserlerinin dış cephesine de gösterende bizim sanatçılarımız olmuştur. Dini yapılarda ahşap künde kari ve cam vitraylar ışığın mekânda farklı bir dil oluşturmasını sağlar. Orhun Abideleri başlı başına bir sanat dehasını yansıtır. Arabesk, tezhip ve minyatür sanatları süsleme boyutunu da aşarak bir kültürün detaylarını ifade eder. Bu tür yapılarla zenginleştirilen şehirlerin donanımı sağlayan ve onları geleceğe taşıyan bunlardır. Gomrich, bu zenginliğin, keyfiyetini anlamaktan çok uzak olduğu için Türk ve İslam Sanatını inşa ve ihya edenleri dikkate almadı. Bu almayışın sezdirilmeyen bir diğer sebebi daha vardır: Adam Avusturya Yahudisidir, dahası, Osmanlı'nın ezeli düşmanı olan İngiltere'nin gizli emellerine hizmet ediyor olmalıdır, arkasından Viyana'yı fethetmek için Osmanlı'ya karşı bir gizli kını de söz konusu olabilir. Rodin'n heykelinde keramet arayan ilkel bir anlayışın Türk-İslam sanatlarının arabeskle dillendirildiği muhteşem geometrik şekilleri görmemesi kör bir zihniyet panayırı olarak ortadadır. Müslüman sanatçı, eserine yansıttığı vahdani şuuru, taşı dantel gibi işlerken gösterir. Helenizm'in ve Romanın çıplak mermer heykelleri, Divriği Ulu Camiinin taç kapısında yer alan desenlerin yanında ne ifade eder, hiç düşündünüz mü?

GOTİK GİYSİLİ GELİN

Mağusa, Kıbrıs'ta en son teslim olan kale oldu. Burada kılı-nan cuma namazlarında imamın boynuna bir atkı veya şal sa-rarak minbere çıkmasını bu geç fethetme bağlarlar.

Kâmil UĞURLU

Lala Paşa Camii (St. Nicolas Katedrali)

Mimar - Sanat Tarihçisi

Avrupa'da "Gotik tarzı Mimarlığın" başlaması 12. yüzyıla rastlar. Fakat bu mimari şeklin gotik adını alması 17. yüzyıldan sonradır. Temel özelliği sivrilik olan bir ekoldür. İlk uygulanmaya başladığında kaba ve barbarca bir yapı tarzını yansıttığı için adına Gotik yani "Gotlara ait" demişler.

O tarihlerde, yani 12. yüzyılda Gotlar ve Vandallar Roma'da bir saldırı planladılar. Klasik sanatın merkezi olan şehri yakıp yıktılar. Gotlar ve Vandallar güzelliğe, estetiğe karşı duyarsızdı. Gelişmeye başlayan yapı tarzına "kaba saba, tam Gotlara lâyıık" anlamında "Gotik" dediler.

İlerleyen zaman içinde tarz değişikliğe uğradı, gelişti, sistem kazandı, etkiler aldı ve Hıristiyan mabet binaları için uygun formun bu olabileceği düşünüldü. Çünkü ibadet maksadıyla içine girilen bir mekânın, içerdeki insanları etkilemesi gerekiyordu. Çok yüksek hacimler inşa edilmeli ve içeriden, dışarıdan bu özelliği algılanabilmeliydi. İçinin ve dışının çok süslü olması gerekiyordu. Aydınlık olması şarttı, bütün bu özelliklerin görülebilmesi için. Bunları taşıyan bir binanın aşırı ağır ve yüklü olacağı muhakkaktı. Depreme mukavemeti için yapının yükünü hafifletmek gerekti. Yani yüksek, aydınlık, süslü ve hafif bir yapı, Hıristiyanlar için daha uygun bir mekân olacaktı.

Gotik tarz bütün bu özellikleri sağlayacak şekilde gelişti. Ve başarılı örnekler ortaya çıkardı. Özellikle batı Avrupa'da, Fransa ve İtalya'da Gotik usul, adının vahşi bir çağrışımında bulunmasına rağmen zarif bir form kazandı.

Gazimağusa'daki (eski adı St. Nicolas olan katedral) Lala Mustafa Paşa Camisi böyle bir mimariye sahiptir.

***

Türk-İslâm fetihlerinden sonra ilk yapılan icraat, şehrin büyük mabetlerinden (uygun olması kaydıyla) birinin, fetih hakkı olarak camiye çevrilmesi, orada şükür namazı kılınmasıydı. Mağusa'da da aynı usul uygulandı. Fatih komutan Lala Mustafa Paşa'nın talimatıyla bu zarif ve süslü katedral hemen

camiiye çevrildi. Ve namaz kılındı. Diğer fetihlerde de bu usul uygulanırdı fakat belirli bir süre sonra uygun yere bir cami yapılarak tadil edilen kilise serbest bırakılırdı. Burada böyle olmadı. Çünkü tadilatın en önemli unsuru kible tespit ve tayini idi. Birçok yerde kible az veya çok aykırı bir yönde kalıyordu kilisede. Burada öyle olmadı. Mihrabın, yani imamın kibleye yöneleceği nişin olması gereken yön, katedralin uygun bir yerine denk geldi ve mihrap oraya planlandı. Minber ve kürsü yerleri de uygun düştü. Yeni bir cami yapmak meselesi belki bu yüzden de düşünülmemiş olabilir.

Mağusa Kalesi'nde kale dizdarı olarak görevlendirilen Sinan Paşa, bir süre sonra katedral ile yapı düzenine ters düşmeyen bir minare ekledi. Minarede, Katedral'in dikey çizgileri dikkate alındı, yapıya uymaya çalışıldı. Kötü tesadüf, 1930 civarında havanın bozulduğu bir anda minareye yıldırım isabet etti ve neredeyse eklenen kısım tamamen yıkıldı. Şimdiki minare yıkılan minarenin çizgileri ile aynı yerde yeniden yapıldı.

Bina camiye dönüştürüldükten sonra Mağusalılar ona Ayasofya-i sagir yani Küçük Ayasofya dediler. Sonra Mağusa Ayasofyası dediler. Bir ara Büyük Cami olarak anıldı. Kıbrıs Müftüsü Dâna Efendi camiye Lala Mustafa Paşa'nın adını uygun gördü ve son olarak adı bu şekilde sabitlendi.

Mağusa, Kıbrıs'ta en son teslim olan kale oldu. Burada kılınan cuma namazlarında imamın boynuna bir atkı veya şal sararak minbere çıkmasını bu geç fethetme bağlarlar. Nasıl bir ilişki kurduklarını anlayamadık. Aslında önce Arap el Cezire'sinde başlatılan bir âdet vardı. Emeviler yeni fetihlerde fethin şekline göre imama bir yön verirdiler. Sözelimi o belde, bölge, şehir, kale. vb. ne ile fethedilmişse imam onu çağrıştıracak bir şekilde çıkarmış minbere. Kılıç ile yani güç ile fethedilen yerlerde eline bir kılıç alır, hutbeye onunla çıkar ve elinde o varken hutbesini okurmuş. Güç ile değil de mektupla, eski söyleniş ile nâme ile fethedilmişse bu defa elinde mektubu çağrıştıran bir kâğıtla çıkarmış.

Bazı Kuzey Afrika camilerinde; Fas, Tunus, Cezayir gibi yerlerde sarığına gül yani çiçek takıp çıkan imamlardan bahsedilir. Onlar neyi hatırlatmak istiyorlar, bunu tespit edemedik.

***

Batı Avrupa'da inşa edilen katedrallerin inşaatları genellikle uzun sürmüştür. Bazen bu süre bir asrı bulmuştur. Avrupa'nın ortasındaki ünlü St. Pietro katedralinin inşaatı yüz elli yıla yakın sürmüş, bitmemiştir. Rafael'in de sırada olduğu ünlü mimarların dördünün veya beşinin ömrü inşaatın bitmesine yetmemiştir. Şu anda hâlâ inşaatı devam eden Barcelona'daki La Sagra da familia katedrali, Mimar Gaudí'den sonra üçüncü veya dördüncü mimarla devam etmektedir, hâlâ bitirilememiştir. Aslında Gaudí de burayı inşaatın başlamış olduğu şekliyle, karkası belirli bir seviyede devralmıştı. İnşaat yüz kırk senedir devam ediyor ve burada her gün yüzlerce insan emek sarf ediyor, inşaat bir türlü bitmiyor.

St. Nicolas Katedrali'nin inşaatı kayıtlara göre on dört yıl sürmüştür. Böyle bir inşaat için kısa bir süredir.

Mimari tasarım olarak başarılı bir kompozisyona sahiptir. İstenilen yükseklik sivri kulelerle sağlanmıştır. Taşıyıcı duvarlar, mümkün olduğunca boşaltılmış, yükleri en aza indirilmiş, onların fonksiyonlarını, yani tonozların yüklerini temele nervürlü tabir edilen kolonlar aktarmaktadır. Buradaki yapı, bu hâliyle sanki cephe-leri taş bir tülle kapatılmış, camlı bir kuş kafesine benziyor. Asya aksında yapılan gotik tarzı binaların en başarılılarından biridir denilebilir.

Bina ortalama bir ölçüde inşa edilmiştir. Nispetleri fazla büyük tutulmamıştır. Kıbrıs'ın yaygın inşaat malzemesi sarı taş ana malzeme olmuştur. Tavanların açık renkte tutulması, zaten aydınlık olan orta sahnı iyice aydınlatmaktadır.

Kaynaklar, 18. yüzyılın ortalarında Mağusa'nın dehşetli bir deprem yaşadığını yazar. Bu deprem katedrali de etkilemiş ve namazda olan cemaatin üzerine çöken tavanın altında kalan üç yüze yakın kişi hayatını kaybetmiş. Farklı kayıtlarda farklı sayılar veriliyor. Fakat caminin ciddi bir hasar gördüğü ve birçok insanın vefat ettiği muhakkaktır.

Bu katedralin başka bir özelliği ve önemi var. Kralların taç giyme törenlerine zemin teşkil ediyor olması. Her kral değişiminde yeni kral önce Lefkoşa'da Kıbrıs kralı olarak taç giyerdi. Sonra Mağusa'ya, buraya gelir, burada bu defa Kudüs kralı olarak ikinci defa taçlanırlardı. Kudüs'e en yakın olan ve esasında Kudüs'ün bağlı olduğu eyalet olarak burası münasip bulunmuş. Esasen Ayasofya makamını ve adını almasının sebebi bu imiş.

***

Kıbrıs'ın yerlisi rehber dostumuzun burası ile ilgili ilginç ve renkli bir hatırası vardır. Cem (Akça) Bey Kıbrıs'a gelen üst düzey ziyaretçilere devletin rehber olarak memur ettiği bir uzmandır.

15-20 kişiyle Mağusa'ya gelen bir heyet, önce kuşkusuz Mustafa Paşa camisini ziyaret ediyor. Rehber, heyeti belirli bir entelektüel seviyede gördüğü için ayrıntılı anlatmaya gayret ediyor. Tarihleri hatırlatıyor, binanın mimarisini anlatıyor, süslemelerin cinslerinden ve hangi ekollere ait olduğundan bahsediyor. Normal olarak gotik ekolden, gotik stilden ve bezemelerden bahsediyor ve sık sık gotik kelimesini telaffuz ediyor.

Bu arada orta yaşların belki biraz üstünde, biraz kilolu ve kısa boylu bir hanımın devamlı elini kaldırdığını ve konuşmak için izin istediğini görüyor. Anlatımının akıcılığını bozmamak için, kadını ve kalkan elini görmezden geliyor. Kadın devamlı elini kaldırıyor, söz istiyor, rehberi dinlemiyor bile. Nihayet içerdeki turu tamamlıyorlar ve dışarıya çıkıyorlar. Cümbez ağacının altı her zaman koyu gölgelidir ve her zaman serindir.

Kadınla göz göze geliyorlar ve ona soruyor: "Hanımefendi, bir müşkülünüz mü var, bir problem mi var? Yanlış veya eksik bir durum mu var açıklamalarımda?"

Kadın sakin, "Hayır Cem bey, siz açıklama yaparken hep gotik gotik dediniz, sık sık tekrar ettiniz, bizde de var gotik lafı. Onu mu demek istiyorsunuz gotik diyerek; biz gottik gottik diye kısa boylu, şişman, poposu yere yakın kadınlara deriz. Hani siz de o manada mı söylüyorsunuz gottik lafını? Bunu soracaktım..." Cem Bey, "Cevap veremedim." diyor.

ŞEHİR VE KÜLTÜR'DEN BİR ŞEHRENGİZ BAĞLADIK KIBRIS'A

Konya, Karaman, Kahramanmaraş, Sakarya ve Eskişehir Şehrengizlerinin ardından yayımlanan bu eser, aynı zamanda Kıbrıs'ın ruhuna adanmış bir güzelleme niteliği taşıyor.

Ahmet KÖSEOĞLU

Kitabın tanıtım toplantısından...

Şehir ve Kültür dergimizin değişmez şairi ve yazarı, ve Karaman eski belediye başkanı Dr. Kâmil Uğurlu'nun kaleme aldığı yeni eseri "Mavi Vatan İçin Bir Güzelleme: Kıbrıs Şehrengizi" adlı eserin tanıtım programı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde gerçekleştirildi. Türk Dünyası Mühendisler ve Mimarlar Birliği'nin desteklediği eser, Kıbrıs üzerine yazılmış ilk şehrengiz olarak edebiyat ve şehir kültürü tarihinde önemli bir yere oturuyor.

Kıbrıs Türk halkının tarihine, kültürüne ve coğrafyasına duyulan vefanın edebî bir yansıması olarak değerlendirilen eser; klasik şehrengiz geleneğini günümüz duyarlılığıyla buluşturuyor. Yazarın daha önce kaleme aldığı Konya, Karaman, Kahramanmaraş, Sakarya ve Eskişehir Şehrengizlerinin ardından yayımlanan bu eser, aynı zamanda Kıbrıs'ın ruhuna adanmış bir güzelleme niteliği taşıyor.

"Bir Şehir Monografisi Değil, Bir Devlet İçin Yazılmış Destandır!"

Tanıtım broşüründe şu ifadeler yer aldı:

"Kıbrıs Şehrengizi; bir şehir monografisi değildir. Şehir tarihi, coğrafyası değildir. Seyahat kitabı hiç değildir. Bir devlet için yazılmış DESTANDIR!"

Bu vurgu, eserin sadece bir edebî anlatı değil, aynı zamanda bir kültür ve kimlik manifestosu olduğunun altını çiziyor.

Cumhurbaşkanı Ersin Tatar: "Tarihi Bir Eser"

Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ersin Tatar, eserin tanıtımı kapsamında kabul ettiği heyete yaptığı konuşmada, Kıbrıs'a gerçekleştirilen ziyaretler ve yoğun araştırmalar neticesinde ortaya çıkan bu değerli eserden duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Cumhurbaşkanı Tatar şöyle konuştu:

"Eser, Osmanlı döneminden bugüne her türlü değeri kapsıyor. Bu açıdan kitabın tarihi bir eser olduğuna inanıyorum. 'Söz uçar, yazı kalır' diyerek ifade ediyorum ki; bu kitap, Akdeniz'in incisi olan adadaki tüm yaşanmışlıkları içeriyor."

Kıbrıs Türk halkının geçmişten bugüne verdiği mücadelelere de değinen Tatar, "Bu mücadelelerin sonucunda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bir Türk devleti olarak var olması çok kıymetlidir" dedi.

Türk Dünyası Mühendisler ve Mimarlar Birliği Genel Başkanı İlyas Demirci de kabulde yaptığı konuşmada, Kıbrıs Şehrengizi hakkında bilgi vererek eserin yalnızca bir kitap değil, aynı zamanda bir "Turkuvaz Destanı" olduğunu vurguladı.

ÜLKEMİZE VE DÜNYA'YA HİZMET VEREN DEV HASTANE: BAŞAKŞEHİR ÇAM VE SAKURA ŞEHİR HASTANESİ

Günlük 32.700 hastaya hizmet verilebilen hastanede yaklaşık 4.300 sağlık personeli, 4.050 servis personeli ve 810 yönetim personeli görev yapmaktadır. Yatak kapasitesi 2682 dir.

Mehmet Kâmil BERSE

Kompleksten görünüm.

Şehirler, insanların tüm insani ihtiyaçlarının temin edildiği yerleşimlerdir. Tarih boyunca şehirleşmelerin başladığı yıllardan itibaren gelişen şehirler, ilk kuruldukları vaziyetlerinden terakki ederek genişler ve talebe göre ihtiyaçlarını karşılayan seviyeye ulaşmaya çalışırlar. İbadethaneler, çarşılar, imalathaneler fabrikalar, Okullar, ulaşım ağları ve sağlık hizmetleri veren kurumlar binalar sürekli gelişme halinde olmaktadır. Dünyanın En çok gelişen şehirlerinden İstanbul'un ihtiyaçları her konuda artan bir ivme göstermektedir. En çok gelişen kurumlar hastanelerdir. İstanbul'un en eski hastaneleri; Fatih Şifahanesi, Süleymaniye şifahanesi gibi tarihi yapılarıdır ,ancak bugün bir çoğunun izi kalmamıştır. son iki asırda yapılan hastanelerden Galata da İngiliz hastanesi, Haydarpaşa da numune ve Hamidiye hastaneleri, Bezmialem gureba hastanesi ve haseki hastanesi ve daha bir çok hastane sadece İstanbul'a değil bütün Türkiye ye hatta yabancılara da hizmet veriyorlar. 2020 yılında Covit salgını sırasında Devletimiz salgına karşı çok acil tedbirler alarak kısa zamanda bir çok hastane yaparak hizmete aldı. Bunlardan birisi Türk Japon işbirliği ile kurulan Başakşehir Şehir Hastanesi olarak da bilinen Başakşehir Çam ve Sakura Şehir hastanesidir. İstanbul'un Başakşehir ilçesinde yer alan bir şehir hastanesidir. Uzaktan bakıldığında devasa heybeti ile göğsümüzü kabartan bir yapıya açılışından 5 yıl sonra içine girmek nasib oldu.. Rabbim muhtaç etmesin varlığını da eksiltmesin.

Eşimin sağlık meselesi nedeniyle Bu dev hastaneye intikal ettiğimizde, içerde yolumuzu şaşırır gibi olduk ama kısa zamanda tabelaların düzeni bizi aradığımız birimlere taşıyiverdi..

Türkiye'nin üçüncü, İstanbul'un en büyük şehir hastanesi Başakşehir Şehir Hastanesi , toplam 950 bin 705 metrekare kapalı inşaat alanı ile Avrupa'nın tek kampüste en fazla yoğun bakım kapasitesine sahip hastanesi olduğunu öğrendik.

Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi Projesi, Sağlık Bakanlığı tarafından Kamu Özel İşbirliği modeliyle yürütülen Türki-

ye'nin 3. büyük sağlık yatırım projesi olup, İstanbul ve çevre illere hizmet vermekte. Sağlık yatırımında Türkiye'nin en önemli oyuncularından Rönesans Sağlık Yatırım'ın Japonya'nın en büyük yatırım ve ticaret şirketlerinden Sojitz ortaklığıyla 32 ay gibi rekor bir zamanda tamamlayarak açtığı Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi, 2020 deki pandemi krizi ortamına rağmen planlanan tarihten önce hizmete açıldı.

"Dünyanın En Büyük Sismik İzolatörlü Binası" olan Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi, Uluslararası Gayrimenkul Fuarı (MIPIM) 2022'de "En İyi Sağlık Kompleksi" ödülünü kazanarak, Türkiye'nin bu kategoride ödül alan ilk projesi oldu.

Sağlık Bakanlığı tarafından, Japonya Merkez Bankası ile Nippon İhracat ve Yatırım Sigortası dahil olmak üzere dokuz farklı küresel finans kuruluşu tarafından finanse edilen bir kamu-özel ortaklığı (PPP) modelinde yürütülmüştür. Proje maliyeti 1,5 milyar ABD doları imiş. Projeyi Rönesans Holding ve Sojitz Corporation üstlenmiştir. Hastanenin inşaatı 2016 yılında başlamış ve 2020 yılında tamamlanmıştır.

Proje, Thomson Reuters Vakfı'nın Uluslararası Proje Finansmanı Ödülleri kapsamında "Yılın PPP Sözleşmesi" ödülüne layık görüldü.

Hastanenin ilk bölümü, yalnızca COVID-19 hastalarının tedavisi için 20 Nisan 2020'de hizmete girdi. 21 Mayıs'ta Recep Tayyip Erdoğan ve Fahrettin Koca ile birlikte hastanenin açılışı yapıldı. Japonya Başbakanı Shinzo Abe, etkinliğe video konferans yoluyla katıldı.

İlk etabı 20 Nisan'da açılan ve bu tarihten itibaren yalnızca COVID-19 hastalarının nakledildiği hastane, 21 Mayıs 2020 Perşembe günü hizmete açılmıştır.

Özellikleri

Hastane toplam 1.021.000m² büyüklüğe sahiptir, bu alanın 171.000m²'sine çam ve sakura ağaçları dikilmiştir.

Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi sahip olduğu 2 bin 68 adet sismik izolatörülle dünyanın en büyük deprem izolatörlü binası unvanına sahiptir. Hastane sahip olduğu 2.068 sismik

izolatör sayesinde deprem anında bile hastalara hizmet edebilecek kapasitededir. Building Design+Construction dergisine göre, hastane açılış tarihinde dünyanın en büyük taban izolasyonlu binası olmuştur.

Hastane bir ana bina ve 6 bloktan oluşmaktadır. Ayrıca üç helikopter pistine ve 8.134 park kapasitesine sahiptir.

Şehir hastanesi sekiz hastaneden oluşmaktadır. Ana hastane binasının altı bloğunda genel cerrahi, pediatri, ortopedi, nöroloji, jinekoloji, kalp-damar cerrahisi ve onkoloji bölümleri yer almaktadır. Bitişindeki iki binada ise fizik tedavi-rehabilitasyon ve psikiyatri hastaneleri bulunmaktadır. Hastanede toplam 725 klinik ve gerektiğinde yoğun bakım tıbbına dönüştürülebilen 2.682 yatak bulunmaktadır. Çam Sakura Şehir Hastanesi bunların yanı sıra 28 doğumhaneye, 90 ameliyathaneye, 16 yataklı yanık merkezine ve yeni doğan bebekler ile yetişkinler için toplam 426 yoğun bakım ünitesine sahiptir. Günlük 32.700 hastaya hizmet verilebilen hastanede yaklaşık 4.300 sağlık personeli, 4.050 servis personeli ve 810 yönetim personeli görev yapmaktadır. Yatak kapasitesi 2682 dir. Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi, İstanbul'un Başakşehir ilçesinde Olimpiyat Bulvarı'nda yer almaktadır. Erişim için Otobüs seferleri İETT nin Hizmet tablosundan öğrenilebilir.

Sağlık, insan hayatının en önemli meselesidir. Böylesine dev sağlık yatırımları Ülkemiz insanlarına güven vermektedir. Başakşehir Şehir hastanesinin Kaptan köşkünde yılların sağlık yöneticisi Prof. Dr. Özgür Yiğit hoca başhekim olarak görev yapmaktadır. Böyle devasa bir kurumu idare etmek kolay değil elbette, tecrübelerine ve kendisine güvendiğimiz hocamıza ve ekibine başarılar diliyorum.

AFRİKA'NIN ŞEHİRLERİ -51-

FREETOWN

Bölge toprakları 1930'lara kadar İngiliz işgalciler tarafından bir tarım üssü şeklinde kullanılmışsa da, elmas başta olmak üzere kıymetli madenlerin keşfi ile ticaret bu alana kaymıştır.

Dr. Serhat ONUR

Freetown'dan bir görünüm.

Batı Afrika ülkesi Sierra Leone'nin Atlas Okyanusu kıyısındaki başkentidir. İsmi İngilizce kökenli olup "özgür kasaba" anlamına gelmektedir. Adını söylerken her daim zorluk çektiğimiz Sierra Leone ise Portekizce kökenlidir ve "aslanlı dağlar" manasındadır. Şehri çevreleyen dağların aslana benzeyen şekillerinden ilham alarak bölgeye ilk kez gelen Portekizli gemicilerce bu isim verilmiştir. Yaklaşık 1.400.000 nüfusu ile Afrika'nın 56., ülkenin ise en kalabalık şehridir. Tropikal bir iklimin hakim olduğu şehirde Mayıs-Ekim ayları arası yağmurlu dönem.

TARİH

Freetown'ın ilk kuruluş tarihi 1787 tarihine uzanmaktadır. Amerikan iç savaşında İngilizlerin yanında savaşan Afrikalılar'dan oluşan yaklaşık 400 kişilik bir grubun özgürlük vaadiyle, Londra'dan tabir-i caizse kovulup bölgeye gönderilmeleri ile şehrin temelleri atılmıştır. İlk kurulan yerleşime, Granville adı verilmiştir. Bu ismi ise, "yoksul siyahları kurtarma" isimli bir organizasyonun kurucusu, kölelik karşıtı İngiliz Granville Sharp'dan almıştır. O tarihlerde bölgede Temne Krallığı(1505-1896) hüküm sürmekte idi. Temneler ile yeni gelen sözde özgür köleler arasında sorunlar çıkmış ve ilk grubun büyük çoğunluğu yerel halkla yapılan çatışmalarda ölmüştür. Afrikalı Afrikalı'ya karşı. İkinci grup ise daha kalabalık olarak bölgeye gönderilir ve yaklaşık 1100 kişilik eski kölelerden oluşan topluluk İngilizlerin desteği ile 1792'de Freetown'ı resmen kurar. Eski köleler yalancı bir baharla kendilerini özgür zannederler. Bu durum 1808 tarihinde İngilizlerin Sierra Leone kolonisinin kontrolünü tamamıyla ele geçirmesine kadar sürer. 1808'den 1874'e kadar Freetown, Amerika'ya giden köle gemilerini ele geçiren ve yüklerini şehre bırakan Kraliyet İngiliz Donanması'nın Batı Afrika bölgesindeki en mühim karargahıydı. Gemilerde ele geçen köleler Freetown'a getirilip serbest bırakılıyorlar, onların çoğu da şehir ve civarında kalıyorlardı. Bu nedenle, Freetown'ın Batı Afrika'nın her yerinden gelen farklı etnik kökenlere dayanan karma bir nüfusu vardı. 1787-1885 arasında bölgeye yerleşen özgür

Kral Kapısı

köleler ile yerel halkın karışmasından oluşan topluluğa Afrika'daki benzer toplulukların genel ismi olan "Kreol" dendi. Zamanla Krio denilen yerel diller ve İngilizcenin harmanlanması ile gelişen bu dil, günümüzde de çoğunluğunu Temne, Mandingo, Fulani ve Hausa kabilelerinin teşkil ettiği, toplamda 16 etnik grubun yaşadığı Sierra Leone'de ortak dildir. Bu topluluğa 1890'lardan sonra ise o dönem Osmanlı tebaası olan Lübnanlılar eklenir. Lübnanlılar ilerleyen süreçte Freetown ve Sierra Leone'de ticareti ellerinde tutacaklardır. Bölge toprakları 1930'lara kadar İngiliz işgalciler tarafından bir tarım üssü şeklinde kullanılmışsa da, elmas başta olmak üzere kıymetli madenlerin keşfi ile ticaret bu alana kaymıştır. Özellikle elmasın bulunması, ülkenin sömürgeci İngiltere yönetimi ve şirketleri açısından önemini artırır. Dünyadaki elmas rezervlerinin %90'ını elinde tutan De Beers şirketi gözünü Sierra Leone topraklarına diker ve 1935 senesinde kazancın %27'sinin devlete verilmesi karşılığında 99 yıllık bir anlaşma imzalar. 1961 tarihinde Sierra Leone İngilizlerden bağımsızlığını kazanır ve Freetown yeni ülkenin başkenti olur. Şehre ülkenin ve Afrika'nın birçok bölgesinden iş bulmak için göçler gerçekleşir, ülkedeki sosyo-ekonomik dengeler değişir ve yerli halk üzerinde ekonomik baskılar artar. 1990-2002 arasında ülkede patlak veren iç savaşın fitili Freetown'dan ateşlenir ve şehir bu

dönem altyapı olarak büyük hasar alır. Ekonomik sorunlar ve kabileler arası problemler iç savaşa neden oldu dense de, bu konudaki gerçekleri savaşın sona erdiği 2002 yılındaki bir beyanında Cumhurbaşkanı Ahmad Tejan Kabbah şöyle açıklar; "Bizimkisi bir iç savaş değildi. Bu savaş ne ideoloji, ne din, ne etnisite, ne de bir sınıf savaşıydı. Bu savaş, yabancıların faydası için bizim zengin elmas sahalarımızın kalıcı kontrolünü amaçlayan bir vekalet savaşıydı." Sierra Leone iç savaşını ve o günlerin Freetown şehrini, Batının ve yerli işbirlikçilerinin savaştaki rolünü, özelde Sierra Leone olsa da genelde Afrika'nın ekonomik, kültürel, insani yönlerden acımasızca nasıl sömürüldüğünü anlatan, başrollerini Leonardo DiCaprio ve Djimon Hounsou'nun oynadığı 2006 yapımı "Kanlı Elmas" filmi, bu savaşı ve Afrikayı anlamamız için muhteşem bir yapım. İzlemenizi ısrarla tavsiye ederiz efendim.

GÜNÜMÜZ

Freetown, Afrika kıtasının ise en büyük doğal limanına sahiptir. Şehrin hatta ülke ekonomisinin kalbi burada atmaktadır. Şehir bu civarda kurulsa da yamaçlara doğru genişlemiş. Arka sokaklarda iptidai bir hayat sürmekte. Çamurlu yollar, teneke evler.

Ülkenin uluslararası faaliyet gösteren tek hava limanı Freetown Lungi Havaalanı başkenttedir.

1964 senesinde uçuşlara başlanan havalimanı, en son 2023 yılında yapılan yenileme ve genişletme çalışmaları sayesinde modern bir görünüme kavuşmuştur.

Sierra Leone'nin en prestijli öğretim kurumu Fourah Bay Koleji Freetown'dadır. 1827'de eğitim öğretim hayatına başlayan okul, Sahra Altı Afrika'daki Batı tarzı ilk üniversitedir. Tahmin edebileceğiniz gibi misyoner bir okul. Halen eğitim faaliyetlerine devam etmektedir.

ZİYARET MEKANLARI

Atlas Okyanusu kenarında kurulu şehir civarında denize girilecek bir çok kumsal vardır. Lumley Plajı, River Number 2 Plajı, Laka Plajı, Tokeh Plajı, Bureh Plajı ve Mama Plajı bunlardan bazılarıdır. Özellikle, şehrin 25 km güneyindeki River Number 2 Plajı, nehirle okyanusun birleştiği harika kumsalı ve tropikal ağaçlarıyla tam bir tabiat harikası. Ülkenin yaklaşık %80'i Müslüman olduğu için başkentte birçok cami bulunmaktadır. Genelde Sünni Maliki Mezhebinden olan kabileler için özellikle başkent Freetown'da bir cami sahibi olmak gurur vesilesi sayılmaktadır. Mimari açıdan çok fazla albenisi olmayan bu camilerden en bilineni rahmetli Libya lideri Kaddafi'nin yaptırdığı "Freetown Merkez Camisi"dir. Yolunuz düşerse Okyanus kenarındaki bu camiyi ziyaret etmenizi tavsiye ederiz. Pamuk Ağacı, Freetown, hatta Sierra Leone'nin simgesi, kendi tabirlerince "özgürlük heykeli". 70 metre yükseklik, 15 metre genişlikteki yaklaşık 400 yaşındaki ağaç, efsanelerle karışmış hikayesi ile tüm ülkede kutsal kabul edilmektedir. Paralara resmi basılmış, hakkında masallar söylenmiş, şiirler yazılmıştır. 1792 senesinde bölgeye gelen azad edilmiş kölelerin bu ağacın altında toplandığı ve dua ettiği rivayet edilmektedir. Şehir, ağacın etrafında şekillenmiş ve büyümüş. Maalesef Mayıs 2023 tarihinde, şiddetli yağmur ve fırtına sebebi ile Pamuk Ağacı devrilmiş, sadece gövdesi ayakta kalmış ve bu durum tüm ülkede büyük üzüntüye neden olmuştur. Günümüzde kalan gövdeden tekrar yeşillenen Pamuk Ağacı, Sierra Leoneliler için umut ve dayanak olmaya devam etmektedir. Kabuklarından elde edilen pamuk benzeri tüyler sebebiyle bu ismi alan ağaç, Afrika, Asya ve Amerika Kıtasında yaygın olarak bulunmaktadır. Tohumlarından yağ, liflerinden yalıtım malzemesi ve kabuğundan da geleneksel tıp uygulamalarında ilaç olarak faydalanılmaktadır. Maya mitolojisi ile

Küba, Surinam gibi ülkelerde kutsal kabul edilen Pamuk Ağacı, Guatemala, Porto Riko ve Ekvator Ginesi'nin ulusal amblemidir. Hatta, Ekvator Ginesi bayrağında da yer almaktadır.

Tacugama Şempanze Parkı: Başkente yaklaşık 30 dakika mesafedeki yaklaşık 100 dönümlük bu doğal parkta yüzlerce şempanze yaşıyor. Daldan dala zıplamalarını, annelerin yavrularını sevmelerini, küçük şempazelerin bağırış çığırışlarını izlemek çok zevkli.

Bunce Adası: Transatlantik köle ticaretinin en önemli duraklarından birisi olan ada, 1670-1807 tarihleri arasında yüzbinlerce Afrikalının vatanlarından koparıldığı yer olmuş. Başkentten yaklaşık 45 dakikalık bir tekne yolculuğu ile ulaşılan adada, harabe haline gelmiş olsa da o dönemlerden kalma yapılar mevcudiyetini korumakta. Sierra Leone Ulusal Müzesi: Ülke tarihi ile ilgili eşya ve dökümanların yer aldığı müzenin en ilginç kısım, yerel kabile kıyafetlerinin bulunduğu alan. Ulusal Demiryolu Müzesi: 1898 yılında faaliyete geçen istasyon, günümüzde lokomotiflerin, vagonların sergilendiği bir müze.Kralın Bahçe Kapısı; "İngiliz Cesaret ve Hayırseverliğiyle Kölelikten Kurtarılan Afrikalılar İçin Kraliyet Sığınma Evi ve Hastanesi. MS MDCC XVII'de İnşa Edildi - HE Yarbay MacCarthy" yazılı taş levhanın asılı olduğu taç kapı ve binalar 1808 tarihinde inşa edilmiş. Birçok bölgeden getirilen köleler bu kapıdan geçirilip, sağlık kontrolüne alınıp, hasta olanlar tedavi edilmiş. 1808 ile 1864 yılları arasında yaklaşık 84.000 Afrikalı köle bu şekilde özgürleştirildiğini zannetmiş ve Freetown'a yerleştirilmiş. 1880 senesinden itibaren sömürge hastanesi, günümüzde de devlet hastanesi olarak kullanılan binalara giriş kapısı vazifesi gören Kralın Bahçe Kapısına, "özgürlüğe açılan kapı" da denmekte. . Tambakula El Sanatları Merkezi: Sierra Leone kültürünü yansıtan heykel, müzik enstrümanları, takılar ve hediyelik eşyaların satıldığı dükkanlardan oluşan bir merkez.

TÜRKİYE - FREETOWN

Türkiye Freetown Büyükelçiliğimiz 2018 yılında kapılarını açmıştır. Türk Hava Yolları da 2018 tarihinden beri haftanın dört günü karşılıklı olarak İstanbul-Freetown uçuşlarını gerçekleştirmektedir.

ÂLEMİ VAR MI?

KAMİL UĞURLU

Yaş şuraya varmış dayanmış,
Bıktım şu maişet derdinden.
Artık koşmak için dermanım yok
Hatıraların bile ardından...
Dağlarda dolaşmanın âlemi var mı,
Kuşların bile uyuduğu saatte?
Kendini dağlarla bir mi tutarsın?
Onlar her gece
/ yıldızlarla muhabbette...
Şehirlerin değil, hiç değil,

Bu uğultu sonsuzluğun.
Onların ortasında
/ yalnızlığı yaşamak ha?
Gönül mahzun, ben mahzun..
Hadi yaşadın diyelim, hatta
Hazreti Süleyman'dan bile uzun.
Güneş batmayacak mı,
/ denizler bitmeyecek mi,
Sonu gelmeyecek mi yolculuğumuzun?

İRAN VE İSRAİL SAVAŞINDA İYİ VE KÖTÜ NETİCELER

İran'dan yapılan enerji ithalatı, Türkiye'nin enerji faturasında önemli bir yer tutuyor.

Yücel OKŞAK

İran-İsrail Savaşında kim kârlı çıkacak?

İsrail-İran çatışması, küresel enerji piyasalarını ve finansal istikrarı etkileyen bir jeopolitik krize neredeyse dönüştü gibi...

İran, küresel petrol arzının %3-4'ünü sağlayan bir OPEC üyesi ülke konumunda. Dolayısıyla enerji fiyatları üzerindeki etkisi; Türkiye gibi enerji ithalatçısı ülkeler için elbette can sıkıcı ve kritik bir sorun.

13 Haziran 2025'te (bugün) Brent petrol fiyatları neredeyse %10 artarak varil başına 75 dolara yükselmiştir.

Bu artış, Türkiye'nin enerji faturasını artırarak cari açığını genişletebilir ve enflasyonu körükleyebilir.

2024 yılı verilerine göre, Türkiye'nin İran'a ihracatı 3,21 milyar dolar, ithalatı ise 2,45 milyar dolar olmuş; bu da toplam ticaret hacminin yaklaşık 5,66 milyar dolar olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin İran'a ihracatında başlıca ürünler makine, plastik, kimyasal ürünler ve tarımsal ürünlerken; İran'dan ithalat ise petrol ürünleri, doğal gaz ve çeşitli imalat ürünlerinden oluşuyor.

Türkiye'nin ana borsa endeksi BIST 100, çatışmanın tırmandığı 12 Haziran 2025'te %2 ye yakın düşüşle 9.500 civarına geriledi. Son bir aylık dönemde endeks kabaca %1,85 düşüş kaydetmiş ve geçen yılın aynı dönemine göre %8,40 değer kaybına uğramıştır. Bugün de oldukça negatif bir piyasalarını bekliyoruz.

Bu, çatışmanın Türkiye finansal piyasalarındaki belirsizliği artırdığını da ifade etmek gerekir.

2024'te enerji ithalatı, toplam ithalatın yaklaşık %25'ini oluşturuyordu. Petrol fiyatlarının 80-90 dolar bandına çıkması halinde, bu oran artabilir ve cari açığı genişletebilir.

2024'te cari açık %4,5 seviyesindeydi ve 2025'te bu oranın bir miktar artmasını zaten bekliyorduk bu olay tuz biber ekmiş oldu.

İran'dan yapılan enerji ithalatı, Türkiye'nin enerji faturasında önemli bir yer tutuyor. Çatışmanın İran'ın petrol ihracatını sekteye uğratması, Türkiye'nin alternatif kaynaklara yönelmesini gerektirebilir, ancak bu süreç maliyetleri artırabilir.

Türkiye-İran Ticaretinin Çatışmadan Etkilenme Potansiyeli

İsrail-İran çatışmasının Türkiye-İran ticaretine etkisi, birkaç boyutta ele alınabilir:

Lojistik ve Güvenlik Sorunları

Çatışmanın tırmanması, kara yolu ve deniz yolu taşımacılığını zorlaştırabilir. Özellikle Hürmüz Boğazı gibi kritik ticaret rotalarındaki olası kapanmalar, Türkiye'nin İran'dan ithalatını ve İran'a ihracatını olumsuz etkileyebilir.

Yaptırımlar ve Ticari Kısıtlamalar

İran'a yönelik yeni yaptırımların sıklaşması, Türkiye'nin İran ile ticaretini zorlaştırabilir. Örneğin, geçmişte ABD'nin İran'a uyguladığı yaptırımlar, Türkiye'nin enerji ithalatını sınırlandırmıştı.

Olası Senaryolar ve Uzun Vadeli Etkiler

Çatışmanın geleceği, Türkiye-İran ticaretine olan etkileri belirleyecektir:

En Kötü Senaryo

Çatışmanın "bölgesel bir savaşa" dönüşmesi, Hürmüz Boğazı'nın kapanması ve "petrol fiyatlarının 100 doların üzerine çıkması." Bu, Türkiye gibi enerji ithalatçısı ülkelerde stagfasyonu tetikleyebilir ve Türkiye-İran ticaretini ciddi şekilde daraltabilir.

En İyi Senaryo

Gerginliklerin sınırlı kalması ve diplomatik çözümlere ulaşılması. Bu durumda, piyasalardaki volatilité kısa sürede normale dönebilir ve ticaret hacmi korunabilir.

Muhtemel Senaryo

Çatışmaların düşük yoğunluklu devam etmesi, petrol fiyatlarının 80-90 dolar bandında seyretilmesi ve bölgesel ticaretin kısmen aksaması.

Türkiye, artan enerji maliyetleri ve risk primiyeli karşı karşıya kalabilir, ancak kalıcı bir ekonomik krizden kaçınabilir.

EDİRNE SELİMİYE CAMİİ KALEMİŞLERİ

Bu belge, Süleymaniye Camii yarım kubbe nakışlarının ana kubbede de aynısının tatbik edildiğini göstermektedir.

M. Semih İRTEŞ

Selimiye Camii Kubbesi

Mimar Sinan'ın ustalık eseri olarak tanımlanan Edirne Selimiye Camii XVI. yüzyılın

ikinci yarısında 1568-1574 yılları arasında Sultan II. Selim tarafından yaptırılmıştır. Cami, medrese, arasta ve sıbyan mektebinden meydana gelen külliyenin cami bölümü 130 × 190 m ölçüsündedir ve Osmanlı mimarisinin ulaştığı en yüksek düzeyi temsil etmektedir.

Selimiye Camii'nin muhtelif tarihlerde bir takım onarımlar geçirdiği, Osmanlı dönemindeki son onarımının 19. Yüzyıl (1839-1861) Abdülmecid devrinde olduğu bilinmektedir. Bu devir içinde başta ana kubbe olmak üzere tüm sathlarda özgün nakışların bazılarının sıvanarak veya kazınıp yeni sıvalar üzerine barok üslupta nakışlar yapılmıştır.

Elimizdeki 1905 yılına ait fotoğraflarda barok kalemışı çalışmaların varlığı görülmektedir. Özgün olmayan bu barok nakışlar üzerinde 1950 yılında Vakıflar

İdaresi'nden tezyinat şefi Muzaffer Batur başkanlığında camii harim kısmında yapılan araştırmalarda sıva altında özgün nakışlar bulunmuştur. Araştırma raspalarından

sonra bu tarihlerde kalemışleri ile ilgili bir çalışmanın yapılmadığını bilmekteyiz.

1978 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından başlatılan kalemışı onarımları küçük ödeneklerle 1983 yılına kadar devam etmiştir. Bu dönemde 1950 araştırmalarında bulunan camii harim kısmındaki özgün kalemışleri, yarım kubbelerde, kemerlerde, kemerarası tonozlarındaki nakışlar yeni sıvalar üzerine yapılmıştır.

Selimiye Camii'nin 1983'te yapılan kapsamlı onarımında bütün alanlarda yapılan araştırma raspalarının neticesinde avlu revak kubbeleri, yan açık mahfil tavanları, pencere içi tavanları, giriş kapıları, mahfil tavanları, hünkâr mahfili ve müezzin mahfilinde caminin özgün kalemışı nakışları bulunmuştur.

Saydığımız bütün alanlarda biçimleri çevreleyen tığ desenleri genelde rumi motiflerinin çeşitliliği içinde yapılmış tasarımlardır. Kompozisyon alanlarında şemse, dairesel göbek ve bordürlerde hatayi motifi de tasarımlar içinde münferit ve karma olarak yer almaktadır. Kalemışlerinde kullanılan siyah, mercan kırmızısı ve oksit sarı renkli boyalar bütün kompozisyonlarda üslup birlikteliğini göstermektedir. Bu örnekler Selimiye Camii'nin özgün kalemışlerinin bir üslup birliği içinde yapıldığının önemli belgeleridir. Özellikle caminin eksedra kubbelerindeki özgün kalemışleri ana kubbenin tarifini verecek niteliktedir.

Bu Sinan Camilerinde ana kubbe ve yarım kubbelerin aynı paralelde yani merkezde bir yazı göbeği, çevresinde bordür ve rumi motiflerle yapılmış tığ desenlerinin meydana getirdiği genel bir şemadır.

Selimiye Camii ana kubbe nakışları 1983 onarımında kopyaları alınarak tüm alandaki nakışlar kazınmıştır. Kubbenin sıvaları bu tarihte orijinale uymayan çimento harçlı sıvalar ile kaplanmış ve kopyaları alınmış üslupsuz nakışlar yeniden yapılmıştır. Dolayısıyla dönem ekinin özgün hali kalmamıştır.

19. yüzyılda yapılan ana kubbe kalemışlerinin göbek yazısı ile pencere üst kasnağı arasındaki üslupsuz nakışlar pencere çevresi ve üstündeki barok tezyinatla bir uyum içinde değildir. 1983'te barok kalemışleri, Mimar Sinan Üniversitesi Tezyinat Uzmanı Tahsin Aykotalp tarafından raspa bulgularına dayanılarak klasik üslupta çizilmiştir. Renk ve motiflerdeki boyut dengesinin uygun olmadığı bu nakışlar zamanın Kurul Kararı onayı ile kalemışı olarak tatbik edilmiştir. Restorasyonlarda Bilim Kurullarının belirli bir kural doğrultusunda karar vermedikleri görülür.

16. yüzyılın ikinci yarısından sonra Mimar Sinan camilerindeki özgün kalemîşi tezyinatları arasındaki mukayeselerde, Sinan camilerindeki kalemîşlerinin önemli bir üslup birliği içinde olduğu görülür. Cami mimarisinin en önemli alanı olan ana kubbe, yarım kubbe ve

eksedra kubbelerinde yapılan nakışların birbirinin tekrarı ve aynı tasarım anlayışında olduğu aşikârdır. Ana kubbelerin tamamının dolu nakış olması hiçbir Sinan Camii'nde bulunmamaktadır. Bütün kubbeyi kaplayan dolu nakış, kubbenin derinliğinin hissedilmesinde büyük bir zaaf oluşturmakta, mimariyi sakatlayarak kubbenin derinliksiz bir satıh gibi algılanmasına sebep olmaktadır.

Osmanlı mimari tezyinatı üzerine araştırmaları önemli olan merhum Prof. Dr. Yıldız Demiriz, VI. Vakıf Haftası (1988) Mimar Sinan ve Dönemi sempozyumundaki "Mimar Sinan'ın Yapılarındaki Kalemîşleri" yazısında Sinan yapılarında kalemîşlerinin hayli sade olduğunu, boşluk korkusunun söz konusu olmadığını, fazla renkli olmayan tezyinatın mimariyi ezmeyerek, mimariye saygılı olduğunu söylemiştir.

Etraflıca yapılan araştırmalarda Vakıflar İdaresi'nin son 30 yılında, Sinan camilerinde ya-

pılan araştırmalardaki tespitlerde, bu tezyinat anlayışının Rüstempaşa Camii ve Kılıç Ali Paşa Camii'nin kubbe kalemışlerinin, yarım kubbe nakışları ile aynı paralellik içinde olduğu görülmektedir. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Koca Sinan'ın üç büyük eseri olan Şehzade Mehmet Camii, Süleymaniye Camii ve Selimiye Camii'nin kubbe kalemışı nakışları maalesef özgün değildir.

Medeniyetimizin sembolü olan eserlerimizi yanlış ve eksik bilgiler ile yapılan onarımlarla gerçek kimliğinden uzaklaştırmaktayız.

2010 yılında restorasyona giren Süleymaniye Camii kalemışı araştırma raspalarında önemli özgün nakışlar ortaya çıkarılmıştır. Süleymaniye'nin 1957 yılındaki onarımlarında da

bütün alanlardaki barok nakışlar raspa edilip orijinal nakışlar bulunmuş, ana kubbede ise sadece kandillik bölgesindeki pencere çevresinde yapılan aramalarda özgün nakışlar bulunamamış ve kubbe barok nakışların altında bırakılmıştır.

Süleymaniye masraf defterlerindeki kayıtlarda kubbede kaç nakkaşın kaç gün çalıştığı belgelidir. Buna göre kubbe nakışlarının yarım kubbe nakışları doğrultusunda oldukça sade görünümde olması gerekir. Ancak, bu tezimizi Bilim Heyetine kabul ettirmek mümkün olmamıştır. Owen Jones tarafından 1856'da hazırlanan "Grammar of Ornament" kitabının "Turkish Ornament" bölümünde, Süleymaniye Camii kalemışı nakışları ile yapılan renkli çizimlerde ana kubbe yazısı ve çevresinde tığ nakışlarının yer aldığı görülür. Bu

barok nakışların yapıldığı tarihten öncedir. Bu belge, Süleymaniye Camii yarım kubbenakışlarının ana kubbe de aynısının tatbik edildiğini göstermektedir. Bu örnekten de hareket edecek olursak Sinan Camilerinin ana kubbe ve yarım kubbe tezyinatlarının bir üslup içerisinde tezyin edildiği ve birbirini tamamlayıcı nitelikte benzerlik gösterdiği bir gerçektir.

Sonuç itibariyle elimizde bu kadar kesin örneklerin var olmasının yanı sıra, Selimiye’de

yarım kubbeledeki özgün nakışların da halen mevcut bulunması ana kubbenin bu çerçevede düzenlenmesini gerektirmektedir. Çok fazla detaylara girmeden Sinan Camilerinin hatta sonrasında 17. Yüzyıl erken dönemleri de dahil bütün camilerde ana kubbe ve yarım kubbe nakışlarının aynı biçimde olduğu bilinir. Bu bilgiler doğrultusunda Selimiye Camii’nin ana kubbe nakışlarını caminin özgün eksedra kubbeledeki nakışlarını taşıyarak kubbenin restitüsyonunun yapılması doğru bir karardır. Restorasyonun en temel amacı yapının zamanla bozulmuş, değiştirilmiş veya tahrip olmuş özgün halini mümkün olan en bilimsel ve doğru yöntemlerle yeniden ortaya çıkarmaktır. Barok tezyinat 16. Yüzyıl Osmanlı klasik dönem mimarisi ve süsleme sanatının ruhuna ve estetiğine ait değildir.

Mimar Sinan’ın Selimiye’si Osmanlı klasik dönemin zirvesini temsil eder. Yapının her detayı, bu dönemin sanatsal ve teknik dehasını yansıtır. Sonradan eklenen farklı üsluplardaki unsurlar, bu tarihsel bütünlüğü bozar ve eserin orijinal anlatımını zayıflatır. Eserin kendi dönemiyle tutarlı bir sanatsal dili olmalıdır.

KİTAP FUARI BAHANE SİİRT ŞAHANE

Kadim Mezopotomya topraklarında, Dicle Nehri'nin bir kolu olan Botan Vadisi'nde sükût ve huzuru buldum.

Hülya GÜNAY

Botan Çayı

“Gençler Okusun Diye” sloganıyla, 12-18 Mayıs tarihleri arasında gerçekleştirilen 11. Siirt Kitap Fuarı'na katılmak bahane, Siirt şahaneydi.

Siirt Park AVM'de, coşkulu geçen fuarda, gönüller fethetmek, muhabbetin yanı sıra İstanbul'da bu kadar sık görüşme imkânı bulamadığımız yazar büyüklerimiz, hocalarımızla buluşmak da çok kıymetliydi. Fuarda ışkın soyma ve tatma etkinliği yapmak stant komşularımız, ziyaretçilerimiz ve bizim için güzel bir hatıra oldu. Yoğun programı arasında stantları defalarca ziyaret eden Siirt İl Kültür ve Turizm Müdürü Sayın İrfan Tekin Beyefendiye ve tüm ziyaretçilerimize nezaketlerinden ötürü müteşekkiriz.

Kitap fuarı biter yolculuk bitmezdi. Siirt gezimizde ilk rotamız Botan Yamaç Paraşütü Uçuş Noktası oldu. Gelincikler, hüdayinabit bitkiler, iliklerimize işleyen tertemiz bir havayı teneffüs etmek muhteşimdi.

Kadim Mezopotomya topraklarında, Dicle Nehri'nin bir kolu olan Botan Vadisi'nde sükût ve huzuru buldum. Haşmetli Taşbaşı Mağarası'nda tarih öncesi devirleri düşünürken, Ksenophon'un “Anabasis Onbinlerin Dönüş Yolu” eserini bir daha okumalıydı. Anabasis, “yukarıya doğru yükselme, tırmanma” manalarına gelir. Ksenophon eserinde, Pers Satrabi olan Kyros'un, kralı ve aynı zamanda ağabeyi olan II. Artakserkses'e karşı düzenlediği seferi ve bu seferin Kyros'un ölümüyle sonuçlanmasından ötürü yanında paralı asker olarak katılan Yunanlılar'ın ülkelerine geri dönme çabalarını anlatmaktadır. Eserde, Armenia ile Kardukh bölgelerini birbirinden ayıran (Botan – Uluçay) Kentrites Nehri bölgesi olarak geçer. Deliklitaş'ta fotoğraf çekip, kıvrım kıvrım süzülen zümrüt Uluçay'ı (Botan), İlahi sanat taşların dizilişini tefekkür ederken, yöresel çayı yudumlamamanın keyfini çıkardım. Ah kalbim, Tillo, Baykan apayrı bir dünya...

Siirt, inanç, kültür, eko, doğa turizmi zenginlikleri yanı sıra özel bir lezzet haritasına da sahip. Siirt'te kalori hesabı yapmayı bırakın Efendim. Sabahın beşi ile başlayan büryan seramonisi günün ilerleyen saatlerinde kitel, perde pilavı, adını sayamayacağım lezzetlerle devam eder.

Siirt keşfini bir sayfaya sığdırmak ne mümkün?

Ziyaretçilerini bekliyor...

KORE SAVAŞININ 75. YILI

KORE SAVAŞI'NDA

TÜRK TUGAYI'NIN

MANEVİ HİSSİYATI

Konu Kore savaşıyla alakalıdır, ancak gönül dünyasıyla irtibatlıdır.

Prof. Dr. Adnan KARAİSMAİLOĞLU

Kore Savaşı'na uğurlanan askerler

Manevi hissiyatın Türkiye Cumhuriyeti topraklarında bütün tartışmalara ve kavgalara rağmen canlı bir şekilde var olduğunu gösteren örnekler, topluma güç ve cesaret vermektedir. Son hadiselerden 15 Temmuz 2016 hain darbe girişimi ile Gazze ve Filistin katliamları için milletçe inatla sürdürülen mücadele, dikkat ve gözyaşı, göz önüne getirilebilir.

Konu Kore savaşıyla alakalıdır, ancak gönül dünyasıyla irtibatlıdır. Askerî, siyasî veya ideolojik değerlendirmeler, kendi mecrasında hep sürdürüldü, sürdürülecek. Fakat millet ve ülke için derinden gelen ve daima var olacak bir ruh dünyası mevcuttur. Zahir/dış görüntü başka, batın/iç dünya başka hâllerde olabiliyor, zira son asır çok şeylere tanık oldu. Direnç ve güç hep iç dünyada, gönülde yükseliyor.

Türk Tugayı'nın Kore Savaşı'na gönderilmesi, savaştaki mevzileri, askeri başarıları, uluslararası dengeler ve çatışmalarda Türkiye'nin tavrı, siyasi analistler ve uluslararası ilişkiler uzmanlarınca tartışılmaktadır. Bütün bunlar konumuzun dışında kalacaktır. Ancak Kore Savaşı'na katılan Türk Tugayı'nın manevi hissiyatı ve görünür hâlleri hatıralarda yer almaktadır, hatırda kalmalıdır. Bu savaşın başlamasının ve Türk askerinin bu savaşa iştirakinin 75. Yılı, bu aylarda herhâlde bazı yazı ve konuşmalara vesile olacaktır. Eldeki yazı, yalnızca aile bağları sebebiyle konuya dahil olan biri tarafından kaleme alınmıştır ve de hoş görülmelidir.

1950'nin Türkiye'si siyasî tarih araştırmacıları veya fikir adamlarınca çok farklı anlatılmaktadır. Ülkemizde karşı tarafların duruşu ve bakış açısı, çoğunlukla şaşırtıcı ve ürkütücü zıtlıklar taşımaktadır. Konulara millî ve dinî duyarlılıkla yaklaşanlar açısından bir iki örnek zihinleri tazeleyecektir. 14 Mayıs 1950 seçimleri Demokrat partiyi iktidara taşıdı, 16 Haziran günü Türkçe ezan okuma mecburiyeti kaldırılıp asıl şekliyle okunmaya başlandı. 18 Temmuz 1932'de başlatılıp 18 yıl süren Arapça ezan okuma yasağının yanı sıra Kur'an-ı Kerim'in çocuklara okutulmasına ve dini

bilgilerin öğretilmesine yönelik sıkı tedbirlerin etkileri devam etmekteydi. Bu ve benzeri engellemeler, halk arasında büyük bir manevî boşluk oluşturma sebebiydi. Belki de 22 Ocak 1932 tarihinde Yerebatan/Yeraltı Camii'nde Kur'ân-ı Kerîm'in ilk defa Türkçe olarak okunması daha ileri bir arzunun işaretiydi.

Halkın, uzunca bir dönem dinî ve manevî ihtiyaçlarını yaygın olarak bizzat kendisinin karşıladığını ve her zorluğa rağmen çocuklarına dinî bilgiler öğrettiğini büyüklerimizden, ilk ağızdan dinledik. Askerî mekanlar, söz konusu yıllarda ibadetler için muhtemelen daha büyük güçlükler barındırıyordu.

Bu yıllarda Bulgaristan ve Romanya'daki komünist rejimlerin varlığı ile Stalin'in yayılcı faaliyetleri Türkiye'de tedirginlik yaratıyordu. Diğer yanda 8 Temmuz 1948'de TBMM'de onaylanan Amerikan Marshall Planı ve 1948'de kurulan Nato'ya Türkiye'nin girme arzusu önceki ve sonraki iktidarların gündemindeydi.

25 Haziran 1950 günü başlayıp 27 Temmuz 1953 günü sona eren Kore Savaşı bütün dünyayı etkileme özelliğine sahipti, 3. Dünya Savaşı korkusu vardı. Birleşmiş Milletlerin yaptığı çağrı üzerine TBMM'nin 30 Haziran 1950 tarihli oturumunda Kore'ye yardım konusu görüşüldü, Bakanlar Kurulu 25 Temmuz 1950 günü asker

gönderme kararı aldı. Hazırlıklarını bir derece tamamlamış olan Tuğgeneral Tahsin Yazıcı'nın komutasındaki 1. Kore Türk Tugayı eratı 25 Eylül itibariyle İskenderun'dan gemilere binmeye başladı. Savaş sona erdikten sonra Tugay düzeyindeki kuvvetler 1961 yılına kadar Kore'de kalıp, bu yıl içinde Türkiye'ye döndü, yerine sadece bölük seviyesinde bir birlik bırakıldı. 1965-1971 yılları arasındaysa manga seviyesinde bir şeref kıtası temsil görevini sürdürdü.

Bu yazıda kaynak olarak daha çok Kore'de bulunmuş olanların hatıraları konu itibariyle esas alınacaktır. Zira bu bilgilerin resmî kayıtlarda bulunması pek mümkün gözükmemektedir. İlgili olduğumuz dini hissiyatın ilk örnekleri, görevler verilip duyurulurken yapılan konuşmalara yansımaktadır. Aşağıdaki alıntılarda hatıralardaki yazı biçimleri oldukça korunmuştur. 17 Ağustos 1950 günü Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Kurtcebe Noyan, Kore Türk Tugayı'nda görev verilen subaylardan Albay Celal Dora'ya, gönderilecek subayların tespit çalışmalarından söz açıp şöyle diyordu:

"Türk milletinin ve ordusunun şeref ve namusunun korunması mevzubahis olan bu mukaddes vazifeye inanarak ve güvenerek seni lâıyk bulduk... ALLAH gireceğiniz savaşlarda sizi muvafak ve muzaffer etsin."

Anıları daha sonra Kore Savaşında Türkler adlı kitaba dönüşen Albay Dora, bu defa komuta edeceği alaya Ankara Etimesgut'ta hitap ediyordu:

“Bu mukaddes vazife yolunda en büyük yardımcımız ALLAH'tır. Ulu Tanrım beni sizlere ve sizleri de bana hayırlı etsin. Yolumuz açık vazifemiz uğurlu olsun arkadaşlar.”

Kayıtlara göre 19-21 Eylül 1950 günlerinde Ankara'dan hareket eden 5 ayrı tren kafilesinin tamamının İskenderun'a varışı 22 Eylül'de tamamlandı. Kurban Bayramı'na bir gün kalmıştı, arife günüydü. Ankara'da ve yol boyunca halk uğurlama ve karşılama için tren istasyonlara akın etmiş, askerlere imkanlarına göre nice ikramlarda bulunmuş ve gözyaşlarıyla dualar etmişti.

Kurban Bayram namazı topluca kılınacaktı. Tugayın kayıtlara yansıyan toplam kadrosu, 5090 kişidir. Askeri kıyafet ve düzen içerisinde bayram namazı için saf tutan askerler, vatandan ayrılma ve cepheye gitme duygularıyla doludur. Ayrıca bu subay ve erlere daha önce çokça Türklük ve vatanseverlik üzerine konuşmalar yapılırken, komünizm tehlikesine de dikkat çekilmişti.

Sahne görkemli, hissiyat yüksekti. Bu namaz birkaç hatıradan alıntılarla aktarılmalıdır. Albay Dora'nın cümleleriyle manevi hava şöyledir:

“23 Eylül Kurban bayramının birinci günü idi. Bayram namazı Atik Yaylasında alayca toplu bir hâlde kılınmış ve müteakiben alay imamı rahmetli bay Muhsin Örtülü'nün yaptığı duada muvaffakiyetimiz için ALLAH'dan niyaz ve temennilerde bulunurken arkasındaki binlerce mücahidin AMİN sesleri Atik yaylasını inletmişti. Bu bayram namazında duyduğum heyecanı hiçbir bayramda duymamıştım.”

Kore'de görev alan Türk Tugaylarının faaliyetlerinde manevî duyguların farklı zemin ve durumlarda çokça görüldüğü, Tugayın dışına taşıp radyo ve konferanslar aracılığıyla Güney Korelilere ulaştığı artık belgelerle sabittir.

Amerikalılarca Tugayın intikali amacıyla tahsis edilen 5 geminin üçü personel, ikisi araç ve gereçler içindi. Subay ve erler için olan 3 gemi, 25 Eylül günü İskenderun limanından bir ve iki gün arayla denize açıldı. Büyük bir kalabalığın katıldığı uğurlama merasiminde Tugay ve alay komutanlarına halk tarafından yine dualarla Kur'an-ı Kerim hediye edildi. İlk Tugayın komuta kademesindeki 259 subaydan biri olan Albay Dora'nın şu cümleleri, deniz yolculuğundan duygulu ve duygulandıran bir hatıradır:

“Kızıldenizdeki seyrimiz esnasında solumuzda bıraktığımız Medine ve Mekke hizalarından geçerken Peygamberimizin mübarek ruhuna yanımdaki KUR'ANI KERİM'den bir yasini şerif okuyarak muvaffakiyetimiz için şefaahat dileğinde bulunmuştum.”

Kore'ye gönderilen ilk tugayda imam olarak Muhsin Örtülü'nün adı geçmektedir. Hatıralarda “Tugay İmamı” isimlendirmesi yanında “diğer imamlar” ifadesine de tesadüf edilmektedir. Ancak “Kore'de İslâmiyet”, “Kore'de Müslümanlar” gibi yazı ve yayınlarda Abdülhafur Karaismailoğlu ve Zübeyir Koç hocalara Tugay dışına taşan faaliyetleri sebebiyle çokça yer verilirken, Muhsin Örtülü Hoca dışında başka imamlardan hemen hiç bahsedilmemektedir. Arayış ve araştırmalar devam etmelidir.

SAKARYA, ANADOLU'NUN SAF ÇOCUĞU

Sakarya sürekli gelişen bir şehirdir. Kurtuluş Savaşı yıllarında tahta araba üretilen Sakarya'da artık modern otomobil fabrikaları göz kamaştırmaktadır.

M. Nihat MALKOÇ

Sakarya'dan görünüm

Türkiye'nin kavşak şehirlerinden biridir Sakarya. Doğunun en batısı, batının en doğusudur. Adapazarı Ovası'na kurulan Sakarya'nın tarihi geçmişini ta milattan önce 378'e kadar indirilebilir. Daha sonra sırasıyla Selçukluların ve Osmanlıların egemenliği altına girmiştir bu güzel yerleşim yeri. Şehir 1324 senesinde Orhan Gazi tarafından fethedilmiştir. Bundan sonra şehre Türk-İslâm mührü vurulmuştur. Ankara ile İstanbul arasında kilit bir noktada yer alan Sakarya, adını hemen yanı başında bulunan ve Karadeniz'e dökülen, ülkemizin üçüncü uzun akarsuyu olan Sakarya Nehri'nden almaktadır. Bu şehre halk arasında Adapazarı da denir. Oysa Adapazarı, merkez ilçenin adıdır. Adapazarı ismi ise Sakarya'nın merkezinde kurulan bir pazardan gelmektedir.

İlk olarak Bitinyalıların ve Bizanslıların yaşadığı Sakarya, her mevsim güzeldir. Marmara Bölgesinin doğal zenginlikler bakımından en şanslı şehridir burası. Sakarya Irmağı üzerinde kurulan 429 metre uzunluğundaki sekiz kemerli tarihî Sakarya Köprüsü(Beşköprü), Bizans İmparatoru Justinianos tarafından yaptırılmıştır. Rahime Sultan Camii, Sapanca Rüstempaşa Camii, Hasan Fehmi Paşa Camii, Şeyh Müslühiddin Camii, Yunus Paşa Camii şehrin günde beş vakit maneviyat teneffüs eden yapılarıdır. İkinci Beyazıt Köprüsü, Paşalar Kalesi, Seyifler Kalesi, Harman-tepe Kalesi görülmeye değer diğer tarihî yapılarıdır. Şehirde Sakarya Müzesi, Deprem Müzesi ve Kuvayı Milliye Müzesi mâziyle istikbal arasında acı tatlı nostalji köprüleri kurmaktadır.

Sakarya, mâziyle hâlin terki bidir. Sakarya şehrinin manevî hayatının aynası olan Orhan Camii, Tozlu Camii, Ağa Camii bugün de dimdik ayakta durmaktadır. Esnaf kültürünün yaşatılmaya çalışıldığı Uzun Çarşı, Bakırcılar Çarşısı, Kapalıçarşı, Kömür Pazarı, Pirinç Pazarı, Soğan Pazarı gibi çarşı ve pazarlar dünden derin izler taşımakta, mâziye tutkun insanların uğrak yeri olmaktadır.

Makine ve otomotiv yan sanayii, önde gelen sektörlerdir. Ulusal ve uluslararası firmalar burada ciddi yatırımlar yapmıştır. Arifiye, Hendek ve Söğütlü Organize Sanayi Bölgeleri gözde üretim ve istihdam alanlarıdır.

İnsanı kendine hayran bırakan tabii güzelliklere sahip olan Sakarya'da yaylalar bir başka güzeldir. Sakarya yaylaları, Karadeniz yaylalarıyla boy ölçüşebilecek kadar güzeldir. Bu bahiste İnönü Yaylası, Sapanca Çiğdem Yaylası ve Karagöl Yaylasını özellikle zikretmek gerekir. Kırkpınar, İstanbuldere, Maşukiye ve Derbent, tertemiz havası ve doğal güzellikleriyle adından söz ettirir.

RÜZGÂRIN DUAYA DURDUĞU ŞEHİR

Bir şehri sevmenin en güzel yanı, ondan ayrılmamaktır.

Ahmet KÖSEOĞLU

Şam Emeviye Camii

Bu şehir bir zaman parantezidir. Sanki bir zaman büyüyle örtülmüş, cümlelerin kervanlara bindiği, her caddenin geçmişe kıvrıldığı, taşların susarak tanıklığını vurguladığı bir mekân: Şam.

Zamanın eliyle şekillenmiş bir şehir; devrilen tahtların, münzevi mezarların, huzurlu mabetlerin, yükselen kubbelerin, duaya durmuş rüzgârların arasından geçiyor insan.

Antakya’da Cemil Meriç’i anıyoruz; ama anmak ne demek? Bir düşünceyi kalbinin eşliğinde dinlemekse anmak, biz onu değil, onun gölgesine düşen merakı andık. Dostoyevski’yi hatırlatan Cemil Meriç, Meriç’i Reyhanlı’ya taşıyan otobüs, otobüsü Halep’e çeken zaman... Bazen bir otobüs, bir düşünceden daha hızlı gider. Bazen de düşünce bir sınırı aşar, ardından “bekle” diye ünlersin, duymaz.

İlk Halep’e geldik. Bir lokantaya girince, bir de ne görelim? Konyalı işadamları. Zaten Halep dediğin biraz Konya, biraz Bursa, biraz İstanbul. Ama daha çok yitirilmiş bir İstanbul. Evliya Çelebi’nin ‘Âdem deryası’ dediği çarşılar, şimdi bize “siz geç kaldınız” diyen bir kalabalık gibi.

“Hatay’da Arapça, Halep’te Türkçe” diyorum, bir tebessüm düşüyor çehremize. Dil sınır tanımaz ama sınırlar dili parçalamış. Otobüs garajındaki Arapça ile Halep’teki Türkçeyi birleştiren bir ses var, eski bir ninninin iki yarısı gibi. Evliya Çelebi’nin Halep’i anlatırken gözlerinde şimşek çakıyordur belki hâlâ. Çarşılar, kahvehaneler, seyyar şerbetçiler, dondurmacılar, hikâyeciler... Her biri bir zamanın eşliğinde bekliyor. İçlerinden bazıları yok artık. Bazıları da biz gittiğimizde yokmuş gibi yapıyor.

Ve sonra Şam. Şam’a varırken, insanın içini bir şey sızlatıyor. Hüzün değil, gurur değil, ama buruk bir şey. Belki de zamanın insanı beklemeden çekip gitmesi. İbn Arabî, Mevlânâ, Şems, Caferi Tayyar, Nureddin Zengi... Hepsi burada zaman zincirine birer halka. Dokunsan kırılacak gibi duran zaman halkaları.

Mark Twain der ki “Orada zaman; günler, aylar ve yıllarla ölçülemez. Yükselen ve yok olan medeniyetler ve liderlerle ölçülür.”

Nureddin Zengi rüyasında Hz. Peygamber’i görüyor. Bu rüyaya inanırsınız ya da inanmazsınız.

Ama böyle rüyalar olmasaydı, bazı şehirler uyanmazdı. O yüzden Medine’yi kazdırıyor, türbeyi güçlendiriyor. Şakileri yakalıyor. Görmediği bir suikasta karşı, görerek mücadele ediyor.

Selahaddin Eyyubi’nin kabrini ziyaret edemedik. Şam’a bir daha gelmemize vesile dedik ve geçştirdik.

Oysa bazı şehirler, bir daha gelmek için terk edilmez; yaşanmak için geride bırakılır.

İbn Cübeyr diyor ki: “Cennet yeryüzündeyse Şam’dır.” Biz Şam’dayken, bu cümle kulağımıza fısıldanıyor. Cennetten bir parça gibi değil, daha çok cenneti hatırlatan bir şiir gibi duruyor Şam. Hz. Zeyneb’in kabri... Oraya giderken yol dar, zaman geniş. İkizlerimden birinin adını Zeynep koymuşuz. İnsan bazı isimleri sadece çağırır; içinden geçirerek yaşar.

Dar sokaklardan yürürken bilgiyle karşılaşmak gibi bir şey İbn Arabî’nin mezarına varmak. Yeşil bir sadelik, ışıklı bir durgunluk. “Sin Şın’a girince sırrım ortaya çıkar.” demişti ya koca sultan, her şey yerli yerinde. Sin burada, Şın burada. Sırrı çözmek Yavuz’a kalmıştı. Bize ise sadece yürümek düşüyor.

Sultan Vahdeddin’in mezarı külliye avlusunda. Hanedanın en mahzun kabri ve gözyaşına müsavi şahidesi. Bir sonbahar yaprağı gibi düşmüş tarihin toprağına. Yanında Şam Askerî Müzesi. Yan yanalar. Sözde askerî hafıza ve sultan yalnızlığı. Emevi Camii... Hz. Yahya’nın kabri... Selahaddin’in türbesi... Şadırvandan abdest alanlar, minareden ezan okuyanlar... Sanki herkes bir gün daha geleceğine inanarak terk etmiş bu avluyu. Kasyun Dağı’nın eteğinde, akşamın koyu yeşili şehri sararken, minareler yanyor. Yeşil ışıklarla göğe ışılan hatlar... Sanki bir dua semaya değil, zamana gönderiliyor.

Nurdan insanlar geçiyor muhayyilemden; Bilâl-i Habeşî, Cafer-i Tayyar, Hz. Zeynep Refia Sultan...

Bir şehri sevmenin en güzel yanı, ondan ayrılamamaktır. Dönüş yolunda not defterime göz atarken, aklım hâlâ Şam’da. Yazamadıklarım, yazmaya kıyamadıklarım, zaman yetmedi diye sustuklarım... Her biri bir başka seferin bahanesi olacak gibi.

Şam bir şehir değil. Bir hatırlayış. Bir sabır. Bir dua. Bir zamanın kendini şehir kılığına bürümüş hâli.

Şehrin şiire ayak verdiği, ayak olduğu şekli. Yağmurun rahmete evirildiği, şiirin şehre dönüştüğü lirik bir şehir. İşte zamanın yoldaşı Şam-ı Şerif, velhasıl mübarek şehir.

UZAKTAKİ KARDEŞ ÜLKE: ENDONEZYA -2-

Açe Sultanları fırsatını buldukça Osmanlı'dan yardım talep etmişler, hatta devlete bağımlılıklarını beyan etmişlerdir.

Dr. İsrail KURALAY

Endonezya'dan görünüm

T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi

Osmanlı Avrupa'da ilerlemesini sürdürürken Akdeniz adeta bir Türk gölü haline geldi. Bu sırada Akdeniz ile Atlas Okyanusu'nun kesiştiği noktada 800 yıldır hüküm süren Endülüs Devleti zayıflamaya başlamıştı. Türkler karada ve denizde ilerlerken Avrupa kıtasının batısında bulunan Endülüs Devleti İspanyollar tarafından işgal edildi. Doğuya irtibatı kesilen Avrupa kendine yeni ticaret yolları aramaya başladı. 15.yüzyılın sonları, 16.yüzyılın başlarında Portekizli Bartolomeu Dias (1488) Ümit Burnu'nu keşfetti. Daha sonra aynı yoldan Vasco da Gama Hindistan'a ulaştı. Kristof Kolomb da Hindistan'a gitmek üzere yola çıktı, Orta Amerika'ya vardı. Söylenti düzeyinde kalan, araştırmaya muhtaç bir konu ise keşiflerden önce Endülüs Müslümanlarının kıtaya gitmiş olmalarıdır.

Alternatif yolların bulunması Batılıların iştahını kabarttı. Portekizliler bugün Malezya, Singapur ve Endonezya arasında bulunan Malaka Körfezini işgal ettiler (1511). Malaka Boğazı'nın batısı Sumatra Adasında Açe Darüselam Sultanlığı bulunuyordu. Bu sultanlık dönemin az sayıda önemli Müslüman devletlerinden biriydi. Açe, Endonezya'dan hacca gidecekler için son çıkış yeri olması dolayısıyla "Mekke Kapısı" olarak bilinirdi. İlişkileri resmi belgelere bağlamak işi garantiye almaktır ancak Endonezya'dan Mekke'ye varanlar aynı zamanda Osmanlı topraklarına da varmış oluyorlardı. O dönemlerde hacca gidenlerle ilgili bir kayıt tutuluyor muydu? Eğer arşivlerde kayıtlar varsa Hac üzerinden o zaman ki dünya Müslümanları hakkında önemli bilgilere ulaşılabilir.

Endonezya kısa dönemli olarak Portekiz, Fransız ve İngiliz işgalinde kaldıktan sonra 350 yıl Hollanda sömürgesi olmuştur. Ancak Açe Darüselam Sultanlığı 1903 yılına kadar Hollanda sömürgesine boyun eğmemiştir. Emperyalistler bu bölgeye gelmeden önce Yemenli tüccarlar 1200'lü yıllarda bura-

ya gelerek halkın Müslüman olmasına vesile olmuşlar. Bölgeye yakın Hint Müslümanların da sahaya geldikleri biliniyor. O nedenle muhtemelen Hindistan'da yaşayan Türkler ilk gidenlerdir. Ancak kayıtlara dayalı bilinen ilişkiler, Portekizlerin Malaka Boğazı'nı ele geçirmesi üzerine Açe Sultanlığı'nın Osmanlı'dan yardım istemesiyle başlar.

Sumatra Adası'daki Açe Sultanı Alaeddin, Kanuni Sultan Süleyman'a bir heyet gönderir. Bu heyet çeşitli hediye ve biber yüklü bir gemiyle İstanbul'a gelir. İstanbul'a vardıklarında Kanuni Macaristan'a sefere çıkmıştır. Heyet uzun zaman İstanbul'da bekler, yanlarındaki biberleri satarak geçimlerini sağlarlar. Nihayetinde yanlarında sadece bir torba biber kalır. Kanuni Zigetvar'da ölür. II. Selim sultan olur. Bir Cuma Selamlığında kıyafetleri farklı olan elçiler sultanın dikkatini çeker. Onları yanına çağırır. Elçiler durumu anlatarak yanlarında kalan hediyeleri takdim ederler. Sultan çok memnun olur. Açe'ye yardım

sözü verir. Kurtoğlu Hızır Reis bu işle görevlendirilir. Çok sayıda gemi ve mühimmat ve askerle yola çıkılır ancak Yemen'de çıkan isyan nedeniyle daha az sayıda gemi ile Açe'ye yardım götürülür.

Gönderilen askerler, devlet düzeni ve ordunun yapılanmasına katkı sağlamışlardır. Sultan İskender Muda zamanında da yardımlar sürmüştür. Gönderilen toplar ve teçhizat, yapılan savaşlarda büyük destek olmuştur. Açeliler daima Osmanlı devletine bağlanmak için çaba sarf etmişler. Bayraklarına kırmızı zemin üzerine ay yıldız koymuşlar, altına da bir kılıç ekleyerek ortak kimliğe sahip çıkmışlardır. Açe'ye yerleşen Türklerin mezarları Bitai Köyünde bulunmaktadır. Gönderilen toplardan ikisi Hollanda müzelerine götürülmüştür.

Açe Sultanları fırsatını buldukça Osmanlı'dan yardım talep etmişler, hatta devlete bağımlılıklarını beyan etmişlerdir. Ancak derler ya "gözden irak gönülden uzak"... 10 bin kilometre uzağa yardım göndermek ve ilişkileri

devamlı sürdürmek hiç de kolay olamamıştır. Hacca gelme imkânı bulan Endonezyalı hacı-lar, bir fırsatını bularak Payitaht İstanbul'a ulaşmışlar ve yaşadıkları sıkıntıları anlatmış-lar. Açaliler çocuklarını eğitim almak üzere Osmanlı Devletine göndermişlerdir. Sultan Abdülmecit, Sultan Abdülaziz ve Sultan Abdülhamit zamanlarında Açaliler yardım için heyetler göndermişler ama karışıklıklar se-bebiyle yeterince ilgi gösterilememiştir.

Osmanlı Devleti'nin yıkılmasıyla uzun yıllar dünya ile ilişkilerimiz asgari düzeye inmiş-tir. İletişimin ve ulaşımın kolaylaşması, uzak diyarlarda iki kardeş ülkenin birbirini tanı-masına ve iş yapmasına vesile olmuştur. 2025 yılı, Türkiye Cumhuriyeti ile Endonezya Cum-huriyeti arasındaki ilişkilerin 75. yıldönü-mü... Oysa bu ilişkiler 500 yıl öncene dayan-maktadır. 1500'lü yıllarda başlayan ilişkiler kesintisiz devam etmiştir. En sıcak ve müşah-has örneğini 2004 yılında Hint Okyanusu'nda yaşanan 9,1 şiddetindeki deprem ve arkasın-

dan gelen tsunami sonucunda yaşanan acıla-ra derman olmak üzere ülkemizin ilk yardı-ma koşan ülkelerin başında gelmesidir. Yine 2025 yılında ülkemizin 48 Kaan savaş uçağını Endonezya'ya satması yakın dostluk ilişkisi-nin bir göstergesidir.

"Kuzey Yıldızı- Uzak Asya'da Türk İzleri" adlı 13 bölümlük bir belgesel çalışması yaptık. Belgesel; Hindistan, Malezya, Singapur, Kore, Endonezya, Avustralya, Japonya ve Yeni Ze-landa'da bize dair izleri takip etti. Bu belgesel uzak Asya'da Türk tarihi hakkında yapılmış en kapsamlı yapım oldu. Belgeselin yapım-cılığını rahmetli Kemal Çiftçi, Bilal Arıoğlu ve ben üstlendim. Yönetmenliğini Turgut Söğüt, metin yazarlığını Ekrem Saltık yaptı. Ekrem Saltık'ın çalışması, Nesil Yayınevi tarafından Yedirenk Kitaplığı diye oluşturulan serinin ilk kitabı oldu. Bu kitap daha kapsamlı çalış-malar için bir rehber niteliği taşımaktadır. Bel-geselin 3 bölümü Endonezya'da geçiyor.

MEDAN

Maarif Ajansı'nın organizasyonu ile Cava adasında Endonezya'nın başkenti Cakarta ve Sumatra adasında bulunan Medan şehirlerinde eğitim fuarlarına katıldık. Medan, isminin Medine'den geldiği söylenen bir üniversiteler şehri ve ülkenin en büyük üçüncü yerleşim merkezi. Türkiye'den çok sayıda üniversitenin katıldığı etkinliğe hem yüksek eğitimden hem de orta eğitimden ilgi oldukça yüksek. Tıpkı ataları gibi Medanlı gençler de Türkiye'de eğitim almak için adeta birbiriyle yarışıyorlar. Sultan Abdülhamid döneminde İstanbul'a eğitim için gelen 17 genç, sömürgeci Hollanda hükümetini oldukça endişelendirmiş. Muhammediyah Üniversitesi'ni ziyaret ettik. Üniversitenin rektörü ve hocalar tarafından karşılandık. Üniversitenin astronomi bölümüne bağlı gözlem evini gezdirdiler. Gözlemevinde teknik aletlerin yanı sıra Osmanlı döneminde İstanbul'daki rasathanelerin minyatürlerini gördüm. Tam merakla sor-

maya hazırlanırken yanıma bir hoca yaklaştı ve "Osmanlı'da Rasathaneler" isimli kitabını takdim etti. Programdan sonra acılı, baharatlı Endonezya yemeklerini tropikal meyve suları eşliğinde tattık. Günün kapanışını bölgenin en meşhur meyvesi "Durian" yiyerek kapattık. Durian, sarımsak gibi kokması nedeniyle otellere ve uçaklara alınmıyormuş. Durian, kavun tipinde dışı pütürlü ve yenecek kısmı içinde ceviz büyüklüğünde birkaç çekirdekten oluşuyor.

Türkiye için 280 milyonluk Endonezya, genç nüfusuyla büyük bir potansiyel oluşturuyor. Düne ve bugüne dair konuşacak çok şey var. Sadece çalışmalara zemin teşkil etsin diye bazı isim ve başlıklar vereyim: İskender Zülkarneyn, Beytullah Camii, İskender Muda, Firus El Bağdadi, Dullar Donanması ve Laksamana Malahayati ... Bu başlıklar gibi çok sayıda işaret fişekleri takip edilirse külli-yetli bir ortak tarihe ulaşılır.

DAR-ÜL MÜLK'TE SELÇUKLU SULTANLARININ YÜZLERİYLE BULUŞMAK

Konya, Selçuklunun altın çağının yaşandığı devirde devletin yönetim merkezi olmasından dolayı zengin bir mirası barındırmakta ve Darülmülk Sergi Sarayı'ndaki Türkiye Selçuklu Hanedan Sergisi konuşmaya devam ediyor.

Saniye ÖZTÜRK

Darülmülk Sergi Sarayı

TRT Radyo, Yapımcı-Sunucu

Tarih boyunca ilmin, sevginin, hoşgörünün şehri olan Selçuklunun başkenti Konya, sahip olduğu birikimiyle önemli bir merkezdir. Bugün de tarihi ve kültürel birikimini koruyup geleceğe taşımakta. Merhum Tanpınar "bir başkent daima başkenttir, ne kadar susturulursa susturulsun yine konuşur" der Beş Şehir'de...

Konya malumunuz Selçuklu başkenti olmasından ve özellikle Selçuklunun altın çağının yaşandığı devirde devletin yönetim merkezi olmasından dolayı zengin bir mirası barındırmakta ve konuşmaya devam ediyor. İhsan Fazlıoğlu hocadan istifadeyle; "Konya... Oğuzlar'ın ilk hakikî sükûnete kavuştuğu şehir. Bursa'ya varan menzil, İstanbul'a akan ırmak. Davud-i Kayserî'nin su içtiği pınar, Molla Fenaî'nin feyz aldığı kaynak, Şeyh Galip'in mirî malı, Dede Efendi'nin nağmelerini devşirdiği hayali. Uluğ Keykubad'ın karargâhı; akıl ve adaletin nizam-ı âleme dönüştüğü, bilgi ve eylemin bulunduğu ilk yer [---idi]. Oğuzlar 'bağdaş kurup' Konya'yı kurdular; çünkü "şehir kurmak bağdaş kurmaktı"; bir meskende sakin olup sükûna varmaktı; iskân olunup sükûnete ermektir. Şehrin beşeriyetine ruh üflediler insanîyet kazandı; madde surete büründü."

Evet, İnsanlık tarihinin ilk yerleşim yerlerinden biri olan ve tarih akışı içerisinde birçok medeniyetin izlerini bağrında taşıyan Konya, 12. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar Selçuklu Türklerine başkentlik yapmış. Başkent olduktan sonra gündün güne gelişerek ve pek çok mimari eserle süslenerek, kısa zamanda Anadolu'nun en gelişmiş şehirlerinden biri haline gelmiştir. Sayısız tarih, kültür ve doğal zenginliklerine sahip olan Konya, adeta bir müze şehir hüviyetinde... Konya'da, Anadolu Selçuklu Devleti'ne başkentlik yapması nedeniyle çok sayıda eser bulunmakta. Selçukludan kalma han, kervansaray, cami, medrese ve kümbetlerle yaşayan bir tarihin sahibi olan şehrin bugünde dünya çapında tanınmasında ve inanç turizminde merkez olmasında, elbette içinde Mevlana'nın türbesinin bulunduğu Mevlana Müzesi önemli rol oynamakta. 1071 Malazgirt Meydan Muharebesi'nden sonra Anadolu'nun kapıları Türk boyları için açıldığında, Türkler Konya'ya yerleşmeye başladılar.

Ancak, Konya'nın gerçek anlamda önemi Anadolu Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan döneminde başlamıştır. 1074 yılında Selçuklu hükümdarı I. Kılıç Arslan, Konya'yı Türklerin başkenti yapmıştır. Bu dönemde Konya, İslam dünyasının en önemli kültür ve ticaret merkezlerinden biri haline gelmiştir. "darülmülk" unvanı, bir çağın kalbi olmanın, merkez şehir olmanın nişanesidir. Selçukluya başkentlik etmiş, Mevlana'ya yurt olmuş, nice arifin, sanatkârın, devlet adamının iz düşürdüğü bu coğrafya; sadece bir toprak parçası değil, adeta vatanın özü.

Köklü bir medeniyet şehri... Her adımda tarihin ayak izlerini takip ediyorsunuz. Şimdilerde Konya bu kadim hafızasını yepyeni bir yaklaşımla yeniden yorumluyor. Darülmülk Sergi Sarayı Türkiye Selçuklu Hanedan Sergisi'nden bahsediyoruz. Konya'ya gelmek için çok sebep var; Hz. Mevlana, Sadrettin Konevi, Alaaddin Tepesi, Sahip Ata Külliyesi, Karatay Sırçalı Medrese, İnce minareli Medrese, Aziziye Camii gibi...Bu kadim şehre gelmek için önemli sebeplerden biri de Dar-ül Mülk Sergi Sarayı'nda yer alan Türkiye Selçuklu Hanedan Sergisi... Eşine az rastlanır bir sergi.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin hanedan türbesinden çıkarılan naaş kalıntılarının DNA ve anatomi analizi yapılarak 12 si sultan, 17 hanedan üyesinin yüz ve beden görünümü ortaya çıkartılmış. Çok büyük bir çalışma gerçekleştirilmiş. Konya Valiliği himayesinde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Konya Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı eşliğinde Alaaddin Tepesinde bir restorasyon çalışması yapılmış. Uzmanların büyük çabasıyla ortaya çıkan coğrafyayı vatan kılan, Türkiye yapanların bulunduğu bir sergi. Selçuklu hanedanı, sultanları ete kemiğe bürünmüşler kendileri olarak karşımızda görülmektedir. Dar-ül Mülk Sergi Sarayında yer alan Türkiye Selçuklu Hanedan sergisini proje koordinatörü Abdüsettar Yazar ile konuştuk, bilgi aldık. Hükümdarlar, duruşları, bakışları, saçları, sakalları ve yüz ifadeleriyle dikkati çekiyor. Sultanların kemiklerinden yapılan DNA analizi ve modern teknikler kullanılarak oluşturulan silikon heykelleri, tipik Türkmen (Oğuz) fenotipini göstermesi açısından önemli. Sergide, sultanlardan 1. Kılıçarslan, Şahinşah Melikşah, 1. Rükneddin Mesud, 2. Kılıçarslan, 2. Rükneddin Süleyman Şah, 3. Kılıçarslan, 1. Gıyaseddin Keyhüsrev, 1. Alaeddin Keykubat, 2. Gıyaseddin Keyhüsrev, 4. Kılıçarslan, 3. Gıyaseddin Keyhüsrev ve 2. Gıyaseddin Mesud'un heykeli yer alıyor.

"Türkiye Selçukluları Konya Hanedan Türbesi'ndeki Naaşların Tanzimi" projesi

Proje Koordinatörü Yazar'ın verdiği bilgilere göre; DNA analiziyle hanedan üyelerinin, ten, göz, saç rengi, rahatsızlıkları ve ölüm nedenlerine kadar her detayı belirlenmiş. Yeniden yüzlendirme çalışması bu veriler ışığında yapılmış. Nasıl göründüklerini, burada görmüş oluyoruz. Sultanlarımızın saçının rengi, duruşu, boyu, kas yapısı nasıldı, bunları görebiliyoruz. Alt deri rengi, üst deri rengine kadar belirlenen detaylar var. Dolayısıyla yüzde 90 benzerlikle ölmeden önceki son halleri nasılsa, o yaşlarında nasıl görünüyorsa, şu an o hallerine bakıyoruz. O yüzden her biri farklı yaşlarda görünüyor. 21 yaşında olan var, 83 yaşında, 8 yaşında olan var.

Bilimle Geçmişe Yolculuk

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde gerçekleştirilen tomografi analizleri ve İstanbul Adli Tıp Kurumu'ndan alınan DNA verileriyle yüz kasları ve fiziksel detaylar özenle inşa edilmiş..Yalnızca yüzler değil, kıyafetler de dönemin özelliklerine uygun olarak aslına sadık biçimde yeniden hazırlanmış. Döneme ait kumaş örnekleri, minyatürler ve belgeler incelenmiş; bu bilgiler ışığında özgün giysiler tasarlanmış. Böylece, yalnızca bedenler değil; bir çağın estetik anlayışı da gözler önüne serilmiş.

Tarih Artık Karşımızda

Darülmülk Sergi Sarayı'nda yer alan bu sergi, Türkiye Selçuklu Devleti'nin 200 yıllık tarihine ışık tutan özel bir çalışma. Bu çalışma yalnızca bilgi vermekle kalmıyor; aynı zamanda duygusal bir bağ da kurulmasını sağlıyor. Her heykel, bir zamanlar yaşamış gerçek bir insanın temsili. Bu insanlar sadece zaferler kazanmadı; şehirler kurdu, adalet dağıttı, medeniyetin temellerini attı. Bugün onların yüzlerine bakmak, tarihin bize ne anlattığını yeniden düşünmek demek. Darülmülk Sergi Sarayı'ndaki bu sergi, geçmişe duyulan saygıyı, bilime olan güveni ve kültüre verilen değeri bir araya getiriyor. Konya'ya yalnızca Mevlana'yı ziyaret için değil, bu sergiyi deneyimlemek için de gidilmeli. Çünkü bu sergide tarih yalnızca anlatılmıyor; gözlerinizin önünde canlanıyor. Ve o bakışta, bir çağın ruhu, bir medeniyetin izleri ve belki de sizin kendi tarihiniz saklı.

ŞEHİRİN DELİLERİ

Anadolu şehirlerinin bazıları meczuplarıyla ün-
lüydü.

Alper Lütfi GÖNCÜ

Halk, kerametın, akıllılarda değil deli-
lerde olduğuna inanmıştı. Kimi do-
ğuştan mecnun, kimi kara sevda yüzün-
den kimisi de tekkelerde çile çekmiş, fazla
zikirden bu hale düşmüştü.

Halkın davranış ve sözlerine akıl erdire-
mediği için deli deyip geçtiği meczuplar,
Hak'tan gelen yoğun çekime kapılıp var-
lığını yitirmiş, cezbeye tutulup ilâhî aşka
mazhar olup mecnuna dönmüş kişilerdir.
Mecnun ile Deli arasındaki farkı en derin
ve en anlamlı tanımlaması: "Akıl adamı
terk ederse deli, adam akılı terk ederse
mezczup" dur.

Şehrin saklı ruhları olan meczupların
çoğu, mektep medrese yüzü görmedikleri
halde topluma dâir, hayata dâir söyleye-
cekleri vardır. Keramet ehli olan meczub-
ların gayb aleminden haber verdiklerine
inanılır. Dünyaya hazır bilgiyle gönderi-
len, arif doğmuş kişilerdir.

Halil Cibran'a göre, herkes kadim bilge-
likle doğar ancak toplum içinde bu bilgi-
yi unuttur ta ki bir gün gaflet uykusundan
uyanıp herşeyi tüm çıplaklığıyla görene
kadar... Ancak bunun bedeli de toplum
tarafından damgalanıp toplum dışına itil-
mektir.

Yaşadıkları yerin sembolü ve manevi ko-
ruyucusu olan mezczup ve divâneler, şeh-
rin, mahallenin beti bereketi, çevreleri
için de rahmet vesilesi ve şehir kültürü-
nün önemli bir parçasıydılar.

Toplum hayatının en renkli simaları olan
mezczuplar dilden dile aktarılan hikâyele-
rin baş kahramanı olup etraflarına zarar
vermez, kimseye kötülük yapmazlardı.
Bu kimselerin kalbini kırmamak, incitme-
mek, alay konusu yapmamak çok önem-
liydi. Çarşı esnafı da, mahalleli de onları
kollar gözetir, yedirip içirirdi. Halk bu
kişilerin sözlerine ve davranışlarına tür-
lü anlamlar yükleyerek keramet sahibi
olduklarına inanırdı. Onlar hiç kimsenin

sözünü ve davranışını sorgulamaz, söylenmeyenleri eğip bükmeden söylerlerdi.

Seksenlerden sonra, her nasılsa meczuplar hayatımızdan çıkmaya, onların yerini çarşının, mahallenin delisi ünvanını alan; zihinsel-bedsel engelliler, avanak ve idiotlar, hatta psikopatlar almaya başladı.

Akıl hastaları, vakt-i zamanında Avrupa'da zincire vurulup dayakla kötekle yola getirilmeye çalışılır, şeytan çıksın diye hasta, aç susuz bırakılır, türlü işkenceler altında yakılarak öldürülürdü. Selçuklu'dan Osmanlı'ya geçen akıl hastalarını tedavi yöntemleri Darüşşifalar bünyesinde açılan Bimarhânelerde-halk dilinde tımarhaneler- güzel kokularla, hastalığın türüne göre belirlenmiş makamlarla çalınan müzik ve su sesleriyle tedavi edilmeye çalışılmıştır. Eskiler davranışına kızdıkları birini Mazhar Osman'a havale ederdi. Bilgelerin kalbi üzüntünün durağıdır, delilerin kalbi ise neşenin...

Üzerine kitaplar, destanlar yazılan İstanbul'un meşhur delilerinden Pazarola Hasan Bey yaşadığı dönemin en ünlüsüydü. Toplumun türlü kesiminden her cemaatten seveni ve bereket getirdiğine inananı vardı. Evlenmek isteyen genç kızlar peçelerini açıp ona bakar, dokunurlardı. İstanbulluların çok sevdiği bir meczup olan Pazarola Hasan Bey'in adı, tarihçi Reşad Ekrem Koçu başta olmak üzere zamanın üstadlarının yapıtlarında sıkça geçmektedir.

Anadolu şehirlerinin bazıları delileri/mezczuplarıyla ünlüydü. Halk, keramet, akıllılarda değil delilerde olduğuna inanmıştı. Kimi doğuştan mecnun, kimi kara sevda yüzünden kimisi de tekkelerde çile çekmiş, fazla zikirden bu hale düşmüştü. Ayaşlı Şakir Efendi ve Neyzen Tevfik son devrin en tanınmış mezczuplarıydılar.

Neredeyse her mahallede, her sokakta bir delisi olan Ankara'nın, delileri ve onların delilik hallerine şahit olan şair Ali Hikmet Eren'in onlarla ilgili çalışması dikkat çekicidir.

Çorlu Belediyesi'nin; kent estetiğini ön plana çıkarırken, kaybolmuş meslekleri ve şehrin meşhur delisi Cengo'nun da heykelini yaptırıp

Cumhuriyet Meydanı'na dikmesi örnek bir hizmettir.

Niğde'de halkın deli dediği, aslında velî olan, aynı anda hem Bor'da, hem de Niğde'de görülen Muammer'e atfedilen menkıbelerin aynı Erzurumlu Deli Eşo için de anlatılır, dilden dile yeni kuşaklara aktarılır.

Bursa Kamberler Parkına heykeli dikilen Deli Ayten'in aşkı için delirmiş olduğunu söylerler. Günümüzde kaç kişi aşkı için deliriyor?

YouTube'da belgeseli bulunan Konyalı Sultan Ablanın doğal anlatımı ve samimiyeti, izleyenleri derinden etkiliyor.

Tunceli'de yaz kış dışarıda yatan, keramet gösterdiği söylenen Seyûşen-Seyyid Hüseyin Tatar.

Zengin delisi, fakirin velisi, adına türkü yakılan Tokat Reşadiyeli Deli Şükrü, Malatya'da sopayla dolaşan Mercedes Kadir, Amasya'da Ali Ekber, İnternet sayesinde ülke çapında ünlü, Milyoncu Mehmet Abiyle girdiği diyaloglarla fenomen olan Mersinli Cihangir, Elazığ'da demir tasla dolaşan Deli Recep, Trafik Memet, Yusuf Emmi, ünü çoktan Türkiye sınırlarını aşan Trabzonlu süper kahraman Köksal Baba. Gürcistan televizyonunda en çok seyredilen programlara konuk olan, özel davetle Dubai'ye giden, özel jetle Bodrum'a uçan, Nusret'te yemek yiyen, tüm dünyadan 4 milyon takipçisi olan bir küçük adam; Köksal Baba...

Onların da zirveleri var, kutsiyet atfedilenler, eğlence, şakalaşma kaynağı görülenler, zır deli sayılanlar. Çocukmuş, yaşlıymış, zenginmiş fakirmiş hiç fark etmez onlar için. Hepsine bir muamele ederler. Çünkü içi dışı birdir onların... Gün gelir, duyarsın şehrin delisi ölmüş, mahşeri bir kalabalık onu uğurlamaya gelmiş. Çünkü onlar, şehre mal olmuş, şehrin gülleridir.

Halka mal olmuş mezczupların, divanelerin heykelini diken vefalı belediye başkanları ve onları kollayıp gözeten çarşı esnafı, mahalle sakinleri ve hayırseverler var olsun.

Hayatta olan delilere selam olsun. Hakkın rahmetine kavuşanların da devri daim olsun.

İSTİKLAL YOLUNUN KADIN KAHRAMANLARINDAN ŞERİFE BACI

İstiklal savaşı süresince Milli Mücadeleye katılmak için harekete geçen çok önemli devlet adamları, vatanseverler ve aydınlar İnebolu yolunu tercih etmişlerdir.

Ayşe KASAP

Şerife Bacı heykeli

İnebolu'dan alınan cephanenin Kastamonu ve Çankırı il sınırlarını aşarak Ankara'ya, 344 km. mesafedeki cepheye taşınmasında, kadınıyla çocuğuyla, yaşlısıyla Anadolu insanının zoru başarmasını, Kurtuluş Savaşımızın başarıyla sonuçlanmasını sağlayan bu zorlu yolun adıdır İstiklal Yolu.

İSTİKLAL YOLU HARİTASI

Milli Mücadele yıllarında İstanbul'dan Anadolu'ya nakledilen cephaneye ve insan kaynağının ulaştırılmasında tarihi bir rol oynayan ve yöre insanının büyük fedakârlığına sahne olan İnebolu - Küre - Seydiler - Kastamonu - Ilgaz - Çankırı - Kalecik ve Ankara güzergâhı İstiklal Yolu olarak isimlendirilmekte olup Çankırı ve Kastamonu Valiliklerince değişik etkinliklerle kutlanmaktadır.

İstiklal savaşı süresince Milli Mücadeleye katılmak için harekete geçen çok önemli devlet adamları, vatanseverler ve aydınlar İnebolu yolunu tercih etmişlerdir.

Milli mücadelenin en kritik günlerinde İnebolu yolunun başlangıcında ortaya çıkan fedakârlık ve kahramanlıkların ilkinin İnebolu kayıkçıları oluşturmuş gece gündüz demeden deniz yoluyla gelen mühimmatın ve lojistik malzemenin cepheye nakli için üstün bir gayret göstermişlerdir.

Kurtuluş Savaşı'nda eli silah tutanların cepheye olduğu sıralarda İnebolu'ya çıkarılan silah ve cephanelerin Kastamonu üzerinden Ankara'ya ulaştırılmasında yaşlı erkeklerle kadınlarımızın insanüstü çabaları olmuş ve tarihe geçmiştir.

Vatanın savunulmasında Türk kadını, erkeğiyle birlikte çok önemli hizmetler yapmış, sadece miting meydanlarında değil, bizzat cepheye çarpışarak ve cephe gerisinde büyük yararlılıklar göstermiştir. İstiklal Savaşı'nda, Anadolu kadınlarından bir kısmı cephelerde mücadele verirken bir kısmı da cephe gerisinde millî kuvvetleri güçlendirmek için her türlü fedakârları göstermişlerdir.

lığı yapmışlardır. Kastamonu'da mülki memur ve askerî erkânın eşleri tarafından kurulan Müdafaa-ı Hukuk Hanımlar Cemiyeti önemli görevler üstlenmiş ve yaptıkları mitingler ve çıktıkları protesto telgrafları ile İstiklal Savaşı'nı tüm dünyaya duyurmaya çalışmışlardır. İnebolu'da başlayan ve cephe içlerine kadar uzanan nakliye kollarında, kadınların ölümü dahi göze alabilecek kadar fedakârca çalışmaları Şerife Bacı adıyla efsaneleşmiş ve tarihe mâl olmuştur.

Bu tarihe geçen kadınlarımızdan biri de Seydiler'li Şerife Bacı'dır. Şerife Bacı 1921 yılının çetin kış şartlarında Kastamonu Kışlası yakınlarına kadar gelmişse de yoğun tipiden dolayı donmaktan kurtulamamıştır. Fırtına ve tipinin sabahında bir bebeğin ağlama sesini takip eden devriye ekibi sahibi donmuş bir kağnı arabası ile karşılaşmıştır. Devriye ekibi kağnıda üzerleri kardan etkilenmemesi için battaniye ile örtülmüş cephaneye ile cephanenin arasında kuru otlara yatırılmış bir bebek bulunmuştur. Şerife Bacı adını tarihe "Kastamonu Kışla Önünde Donan Kahraman Türk Anası" olarak yazdırmış oldu.

Kastamonu yöresi, cephe gerisinde kalmasına, işgale uğramasına ve iç isyanların yaşanmasına rağmen İstiklal Savaşı'nda aktif görev

almış ve cephelere kadar uzanan lojistik sevkiyatın başlangıç noktası olmuştur. Bu dönemde Anadolu'nun her köşesinde yaşanan direnişin özünde Türk halkının fedakârlık ve vatanseverlik azmi yatmaktadır. Bu azim ve fedakârlık, o yıllarda cephelerde olduğu kadar cephe gerisinde de karşılıksız yapılmış ve vatanın kurtuluşu sağlanmıştır.

İstiklal Yolunun İnebolu - Kastamonu arası, Kastamonu il sınırları içerisindeki 95 km'lik bölümü Kastamonu Valiliği tarafından işaretlenerek Yürüyüş yolu olarak düzenlenmiştir. Milli Mücadele yıllarında Başta Şerife Bacı, Halime Çavuş, Hamamcı Kadı Salih Reis, Necibe Nine gibi büyük kahramanların yapmış olduğu fedakarlıkları anmak, gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla 2008 yılı Ağustos ayından bu yana ülkemizin çeşitli illerinden gelen çok sayıda yürüyüşçünün katılımıyla İstiklal Yolu yürüyüşü gerçekleştirilmektedir.

Kastamonu ili Seydiler İlçesinden hemşerim olan Şerife Bacı'nın bizlere miras olarak bıraktığı vatanseverliği ve fedakârlığı, Anadolu'nun Türk-İslam yurdu olarak bekasını sürdürmesinde verdiği katkıları daha çok anlama ve anlatma gayreti ile minnettarlığımı sunuyorum. Ruhü şad olsun...

EN ESKİ İSTANBULLULAR VE MARTI JONATHAN

Martılar İstanbul'un bir parçasıdır. O kadar parçasıdır ki telefonlara kaide olacak kadar...

Necla DURSUN

İstanbul'un sembollerinden Kız Kulesi

İstanbul denilince akla çok şey gelir. Boğaz, Kız Kulesi, çay/simit... Bir de martılar. En eski İstanbulludur onlar. Şehrin semalarında kanat çırtıkça daha derin nefeslerle İstanbul'u içine çekme isteği uyandırırılar. Şehrin tarihine, silüetine, kültür ve estetiğine nüfuz eden martıların olmadığı bir İstanbul düşünülemez. Manzaraya müthiş bir katkı sunarken aynı zamanda şehrin cazibesinin ayrılmaz parçasıdırılar.

Latince 'mare/maritimus' kelimesinden türeyen martının anlamı; kendisi kadar güzel denize ait olan demektir. İstanbul'un imgelerinden biri olan martılar için bu doğru bir tanımdır. Martılar İstanbul'da çekilen bir fotoğrafta arka plan figürü olmaktan öte şehrin denizle olan ilişkisini anlatırlar. Şehrin dokusuna işleyen bu derin ilişkinin sembolüdürler bir bakıma.

Zira şehri resmedenler onsuz çizimlerini tamamlamaz. İstanbul'u dizelerine taşıyan şairler ondan bahsetmezse mısralar sona erişmez. Elbette şarkılarda da durum aynıdır. Hatta bir simit dahi onunla paylaşılmadan yenmez. Bir iskeleğe gittiğinizde elinize bir simit varsa bilin ki dakikalar sonra bu haylaz kanatlarla, Can Yücel'in ifadesiyle 'denizin sokak çocuklarıyla' tanışacaksınız demektir.

Martılar İstanbul'un bir parçasıdır. O kadar parçasıdır ki telefonlara kaide olacak kadar... Fotoğraftaki telefon kulübelerini Batı Ataşehir semtinde ilk gördüğümde ilgi ve beğeniyle incelemiştım. Hatta o anda Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun 'İstanbul Destanı' nındaki şu dizeleri aklıma gelmişti:

İstanbul deyince aklıma martı gelir

Yarısı gümüş, yarısı köpük

Yarısı balık yarısı kuş

İster ortalama otuz yıllık uzun ömrüyle ve dayanıklı kanatlarıyla ünlü Ringa Martısı olsun, ister mevsimlik ziyaretçi göçebe Kara Başlı Martı olsun İstanbul'a bir nebze büyü tozu serperler. Onların huzur veren ritmi eşliğinde şehrin ruhunu yakalamak kolaylaşır. Bence İstanbul'un en güzel manzarası neredeyse martılar oradadır. Onları takip eder-

seniz, şehrin güzelliklerini daha yakından görebilirsiniz. Hatta bir yerde görmüştüm; ‘İstanbul il sınırındaki levhaya martıların nüfusu eklense ne güzel olur’ yazıyordu. Güzel fikir demiştim okuduğumda, hala da aynı fikirdeyim.

Aslında ne Ringa ne de Kara Başlı Martı, benim için özel bir anlam ifade eden bir martı var ki ondan bahsetmezsem olmaz. Adı; Martı Jonathan Livingston. Onunla 1996 yılında tanıştım. Üniversiteden henüz mezun olmuş ve ilk işimin kapısından içeri gireli bir ay olmuştu. İşe ve işyerine uyumumu kolaylaştırmak ve mesleki bilgiyle donanmak için iki hafta sürecek bir oryantasyon eğitimi için şehir dışına gitmiştim. İlk gün dersliğe girdiğimde masalarda isimlerimizin yazılı olduğu kartlar ve yanında bir kitap vardı. Kapağında; siyah bir zemin üzerine resmedilmiş uçmakta olan bir martı olan. Bu resimli kitabın sayfa sayısı ya elliydi ya altmış. İncecik bir kitaptı. ‘Bu ilkokul kitabını da neden masalara dağıtmışlar ki?’ diye geçmişti aklımdan. Alıp incelediğimde onun bir kişisel gelişim kitabı olduğunu görmüş ve gerisin geri masaya bırakmıştım. Bir kişisel gelişim kitabı okuru değildim. ‘Üç adımda şu, beş adımda bu’ gibi kişisel gelişim formüllerine oldukça uzaktım, hala uzağım. Fakat okuyunca gördüm ki Martı Jonathan onlardan biri değildi. Onda başka bir şey vardı, anonimleşmiş bir şey...

Onunkisi bir arayış öyküsüydü. Balıkçıların peşinde koşan diğer martıların aksine bıkmadan uçuş

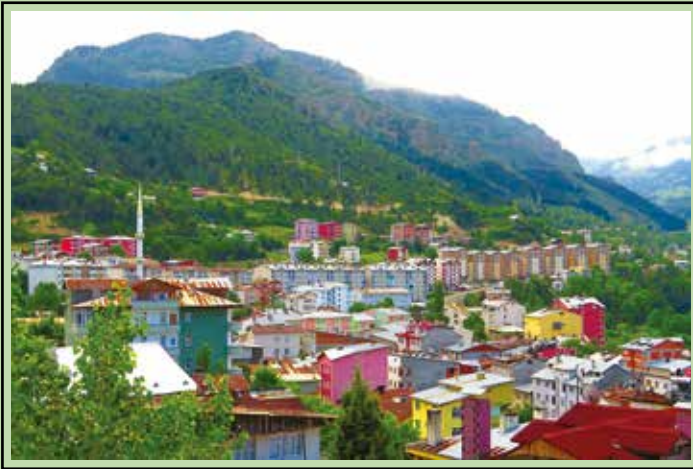
talimleri yapan, uçuşuna farklı teknik özellikler kazandırmaya çalışan bir martıydı o. Hava karınca martılar uçmazdı ama o gece uçmak için taktik geliştiriyordu. Martılar kıydan çok uzaklaşmazlardı ama o uzaklaşmayı deniyordu. Martılar göğe çok yükselmezlerdi ama o daha yükseğe çıkmanın yollarını arıyordu. Yani o; ‘Daha iyi nasıl uçarım? Uçmanın keyfine nasıl varırım? Ben niçin varım? Bu kanatlar bana neden verilmiş?’ sorularının cevaplarının peşindeydi. Aslında ve büyük ihtimalle bu kitap arayış içindeki bir insanın serüveniydi. Fakat yazar Richard Bach hikâyesini, yani insanın kendi arayış ve donanımına ait hikâyesini Martı karakteriyle anlatıyordu. Bunca soruyla kitap temelde şunu söylüyordu: ‘Bulduğun yerden kopmak ve tamamen her şeyi reddetmek, çiğnemek zorunda değilim ama dayatılan bakış açısını tamamen benimsemek zorunda da değilim. Uçmak için sadece uçmayı anlamak yeterli.’

Kitaplığımda daima var olan Martı Jonathan’ı bu sezon Üsküp Kitap Kulübünde 25 Kuzey Makedonyalı lise öğrencisi ve Türkiye’den katılım sağlayan konuklarımızla birlikte Gostivar’da değerlendirdik. Bu vesileyle tekrar okudum Martı’yı. Üzerine tekrar düşündüm. Düşündüklerimden biri de şuydu: acaba İstanbul’un gök kubbesinde kanat çırpın martılardan hangisi Jonathan? Böylesine karmaşık ve kalabalık bir şehirde kendisine yer açmış bir Jonathan mutlaka olmalı!’

ARTVİN

“Bahçası Var Bağı Var
Ayvası Var Narı Var
Atamızdan Yadigâr
Bizde Atabarı Var.”

Şifanur ÖZÇELİK ŞİRİN

Artvin Şavşat'dan görünüm

Artvin; Gürcistan sınırimızda ve Karadeniz bölgesinin doğu ucunda yer almaktadır. Doğal güzellikleriyle biz seyyahların ve fotoğrafçıların en çok sevdiği yerlerden birisidir. Bu cennet şehrimiz yalnızca bizim için değil geçiş güzergâhında bulunması yönüyle Avrupa ve Orta Asya için de oldukça önemli bir konumda bulunmaktadır. Artvin, kültürel ve tarihi dokusunun yanı sıra ülkemizin tek yağmur ormanlarına da ev sahipliği yapması ve böylece ekosisteme katkı sağlaması sebebiyle oldukça önemli bir ilimizdir.

Artvin seyahatiniz esnasında mutlaka ziyaret etmeniz gereken yerler; Karagöl, Mençuna Şelalesi, Borçka, Murgul, Delikkaya Şelalesi, Kaçkar Dağları, Çoruh Nehri, Çifte Köprü, Hopa Kültür Evi ve Müzesi, Artvin Cam Teras, Hatila Vadisi Milli Parkı'dır.

Artvin, hem doğal güzelliği hem de tarihi yerleri ile yalnızca yerli değil yabancı turistler tarafından da ilgi görüyor. Doğa ile iç içe olarak kendinizi dinlenmiş ve arınmış hissetmenize neden oluyor. Artvin, sunduğu manzaralarıyla seyahat sonrası uzun yıllar boyunca akıldardan çıkmıyor. Benim gibi tekrar gidilecek şehirler listesinde özenle yerini alıyor.

İlk durağımız il merkezinden yaklaşık 60 km uzaklıkta bulunan Karagöl oluyor. Cenneti andıran güzelliği ile mutlaka görülmesi gereken yerlerden biri olarak göl manzarası eşliğinde ruhumuzu dinlendiriyoruz. Karagöl'de konaklamak istiyorsanız bölgede bulunan otel ve pansiyonları tercih edebilir veya kamp yapmak isterseniz uygun olanaklara sahip olabilirsiniz.

Arhavi ilçesi sınırlarında ilçeye 15 km mesafede yer alan Mençuna Şelalesi, siyah kayalıklar üzerinden süzülen bembeyaz ve tertemiz sularıyla doğa fotoğrafçıları için büyüleyici güzellikler sunuyor.

Büyüleyici doğal güzellikleri ile görenleri adeta hayran bırakan Borçka, şifalı kaplıcalar ve tarihi hazineler ile ünlü bir ilçedir. Merkeze yalnızca bir saat uzaklıkta bulunması ise en sevilen gezi rotalarından biri olmasını sağlıyor. Milattan önce iki binli yıllardan bugüne dek yerleşim yeri olarak tercih edilen

Borçka pek çok farklı medeniyete ev sahipliği yapmış bir bölgedir. Bunun yanı sıra doğa tutkunlarının unutulmaz geziler yapmasını sağlayan Karçal Dağları da Borçka'da yer alıyor.

Artvin için bir simge haline gelmiş olan Murgul Delikkaya Şelalesi; şehrin en eşsiz doğal güzelliklerinden birisi konumundadır. Gürçam ormanları arasında ve oksijen seviyesinin oldukça yüksek olduğu bir noktada bulunan şelale; binlerce yıldır doğada kendi yolları ile oluşmuş devasa bir kaya içerisinden akan şelaleyi kapsıyor. Pek çok farklı bitki ve kuş türüne de ev sahipliği yapıyor.

Kaçkar Dağları 3.500 m yükseklikte bulunan zirveleri ile unutulmaz yürüyüşler yapmaya imkan tanıyan, doğa sporları ve ekstrem aktivitelerden hoşlanan yerli ve yabancı turistler tarafından her yıl akına uğrayan en güzel yerlerden biridir. Dağ eteklerinde uzanan gür ormanları, şelaleleri ve dereleri ile Kaçkar Dağları, Artvin seyahatinizi do-rukklara taşıyabilir.

Mescit Dağları'nın eteklerinde bulunan Çoruh Nehri, Artvin manzarasının unutulmaz bir şekilde sunulmasını sağlıyor. Rafting ve ekstrem sporlardan hoşlananlar için eşsiz bir yer.

Karadeniz bölgesini süsleyen pek çok taş köprü olsa da Çifte Köprü, Artvin'in en çok fotoğraflanan tarihi hazinelerinden biri olarak biliniyor. İki kemerli olarak inşa edilmiş köprü doğa yürüyüşleri ve fotoğraf safarileri için de en sevilen adreslerden biri olmayı başarıyor.

Artvin, balı, dut pekmezi, tereyağı, kuzine zeytini, laz böreği, lahana ezmesi, kuymak gibi birçok lezzetli yiyecek ürünleri ile meşhur olmuştur.

Artvin'in en güzel ilçelerinden biri olan Yusufeli, doğal güzellikleri, tarihi ve kültürel zenginlikleri, turistik potansiyeli ve yüksek yaşam kalitesi ile dikkat çekiyor.

Adı Erzurum ile özdeşleşmiş olsa da çağ kebabı Artvin'in geleneksel ve lezzetli yemekleri arasında yer alıyor.

Artvin boğalarıyla meşhur bir il olup simgesi boğadır. Murgul'da bakır madeni vardır.

Artvin'in Borçka ilçesinde yetiştirilen ve "Borçka Demir Elma" adıyla bilinen yöresel elma cinsi Türk Patent ve Marka Kurumunca tescillenerek coğrafi işaret tescil belgesi almıştır.

Şavşat'a uğradığınızda mutlaka görmemiz gereken yerler arasında Şavşat Karagöl, Arsiyan Yaylası, Papart Vadisi, Şavşat Kalesi ve Tibeti Kilisesi bulunmaktadır. İlçe merkezine 5 kilometre uzaklıkta yer alan Şavşat Karagöl, doğal güzelliğiyle ön plana çıkmaktadır.

Tüketilen yöresel yemekler arasında kuymak, kalaco, kaygana, yoğurtlu silor, mısır ekmeği, hamsili ekmek, cevizli kete, laz böreği, karalahana sarması, turşu kavurması, şalgam pancarı, hamsili pilav, benekli alabalık ve çağ kebabı yer almaktadır.

Bu güzel şehre giderseniz benden de selam götürün. İyi seyirler dilerim.

ANTALYA ŞEHRİNİN ÖZÜ: KALEİÇİ

Sen yoksan eğer bu eski şehirde, renkler yok olur, ruhlar yok olur, konuşmalar var olur ama sesler yok olur.

Mehmet MAZAK

Antalya

26 Mayıs 2025 günü kaybettiğimiz sanatçımız İlhan Şeşen'in "Son zamanlar yaptıklarına bakma ne olursun, benim aklım başımda değil" diye başlayan "Ellerimde Çiçekler" şarkısının mısralarını terennüm etmeye başladım Kaleiçi ile ilgili düşünmeye ve yazmaya başladığımda. Sonra "Ellerimde çiçekler kapıda sırlıklam, görürsen bir gün şaşırma" mısraları döküldü dilimden.

Evet son zamanlarsa bir şehrin özünü teşkil eden old city, içerişehir, eski şehir ve de Kaleiçi olarak adlandırılan şehirlerin merkezlerinin daha çok ilgimi çektiğini, bu mekanlar üzerine daha çok okuma, gezi, inceleme, düşünce geliştirdiğimi görmekteyim.

Şehirlerin özü olan bu ilk adımların atıldığı tarihi mekanlara İç Kale'de denmekte olup, bir şehrin tahkim edilmiş çekirdek kısmını teşkil eder. Tahkimatın dış bölümleri düşman eline geçtiğinde insanlar İç Kale'ye sığınır. İnsan vücudunda bir benzetme yapacak olursak İç Kale kalp olup, kalbi iyi korunmak zorundadır.

Sen yoksan eğer bu eski şehirde, renkler yok olur, ruhlar yok olur, konuşmalar var olur ama sesler yok olur; şairin dediği gibi "meğer senmişsin bu eski şehir" eski şehrin özü insandır. Bir başka eser rüzgarlar bu eski şehirde, güneş bir başka ışıklarını saçar yaşlı caddelelere ve sokaklara, müziğin tınısı ve insanın sesi bir başka ahenkli gelir Kaleiçi'nde.

Bir şehrin kalbini ve özünü teşkil eden; farklı ülke ve kültürlerde ayrı ayrı isimler ile adlandırılan o şehrin ilk temellerinin atıldığı ve hala günümüzde yaşayan mekanların en güzel örneklerinden biridir Antalya Kaleiçi bölgesi. Kaleiçi, tarihi ve kültürel Antalya dokusunu ve kimliğini en iyi hissedebileceğiniz yerdir. Günümüzde Kaleiçi, Antalya ilinin Muratpaşa ilçesi sınırları içerisinde yer alan deniz ve kara surları tarafından kuşatılan şehir merkezine verilen isimdir.

Kaleiçi bölgesinde ilk yerleşim Helenistik dönemde Bergama Kralı II. Attalos (MÖ 159-138) tarafından temelleri atılmış, Kral II. Attalos askerlerine "Gidin ve bana yeryüzündeki cenneti bulun" diye talimat verir. Askerlerin uzun uğraş ve aramalarının sonunda bugünkü Antalya'nın kalbini teşkil eden Kaleiçi'ni bulurlar ve Kral Attalos'a gösterirler, yeri çok beğenen II. Attalos, bölgenin

stratejik önemini dikkate alarak buraya bir liman şehri kurdurur ve şehir kurucusu Attalos'un adına binaen "Ataleia" olarak adlandırılır. Ateleia "Attalos Yurdu" anlamına gelmektedir.

Tarihi Kaleiçi antik şehri, at nalı şeklindeki iki kalın duvar tarafından korunmaktadır. Bu sur şeklindeki duvarlardan biri deniz kıyısı koyundadır ve diğeri de kara tarafında bulunmaktadır. Bu duvarlara ek olarak çeşitli yerleşim birimlerini birbirinden ayıran duvarlar da vardır ve dış duvarlarda yaklaşık elli adımda bir kule bulunmaktadır. Bu duvarların yapılış tarihi antik dönemlere kadar gitmektedir. Bergamalılar duvarların temelini atmışlar, Romalılar kale duvarlarını geliştirmiş, Selçuklular kale ile birlikte duvarlarının içinde Türk İslam medeniyetinin en güzel örneklerini inşa ve ibda etmişler ve Osmanlılar ise Selçukluların şenlendirdiği Kaleiçi'ni nadide bir mücevher gibi koruyup kollayarak altın bir tepside bizlere sunmuşlardır.

Antalya, 11. yüzyılın sonlarından itibaren Bizanslılar ve Türkler arasında sürekli olarak el değiştirmiş ve nihayet 1207'de Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından kesin olarak ele geçirilmiştir. Selçukluların şehri ele geçirmelerinden sonra Kaleiçi yoğun bir inşa ve yeniden yapılanma sürecine girdi. Selçuklu sanatının en seçkin örneklerini temsil eden mimari eserler bu dönemde inşa edildi. Antalya ve dolayısı ile Kaleiçi'nin altın çağı bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Kaleiçi'nde iki veya üç katlı olan cumbalı, avlulu geleneksel Türk evinin en güzel örneklerinin yer aldığı Açık hava müzesini andıran sokaklarında dolaşırken Şehzade Korkut'un ayak seslerini duyabilir, Nigar Hatun türbesinin yanından geçerken Nigar Hatunun oğlu Korkut'a nasihatlarını işitebilir, Tekeli Mahmut Paşa'nın beyaz atının nal sesleri arasında yanınızdan geçtiğini görebilir, Mevlevihane'den yükselen zikir seslerinin vermiş olduğu hazla cezbeyle kapılabilir, Karatay Medresesinde talebelerin neşesine şahitlik edebilirsiniz. Kırk Merdivenlerden limana doğru yürüyebilir, limanda bulunan Teke Mutasarrıfı Bedirhan Paşazade Hüseyin Kenan Paşa tarafından inşa ettirilmiştir İskele Mescidinin şadırvanında serinleyebilir, daha sonra Kaleiçi'nin en güzel evlerinden olan Ömer Lütfü Lülü Konağı'nda kahvenizi yudumlayabilirsiniz. Yivli Minare ve Ulu Cami, Kesik Minare ve Alaaddin Camii minarelerinden yükselen ezan sesleri arasında Arnavut kaldırım sokaklarını arşınlarken yavaş yavaş Hadrian Kapısı'na geldiğinizi görür, M.S.130 yılında Roma İmparatoru Hadrianus'un Antalya'yı ziyareti onuruna, şehri çevreleyen sur üzerinde inşa edilmiş anıtsal zafer

takı kapının önünde hatıra fotoğrafınız ile Kaleiçi gezinizi ölümsüzleştirirsiniz.

Kaleiçi'nin iç kale (İçerişehir) olduğunu ve içerisinde üç bin civarında tarihi evlerin olduğunu belirtmekte fayda görüyorum. Kaleiçi evlerinin çoğu iki katlı ahşap ve taş ile yapılmış cumbalı evlerden oluşurken, bazılarında ara kat mevcut olup üç katlıdır. Alt katlar üst katı taşıyan taşlık ve avlunun yerleştiği servis mekânlarıdır. Günlük yaşamın geçtiği bu katta kuyu, ocak, ahır ve depo gibi kullanılan bölümler yer almaktadır. Bu mekânları çeviren yüksek duvarlar, evin mahremiyetini sağlar. Taşlığı birinci kata bağlayan iç merdivenler ara kata geçiş olanağı da verir. Ara katlar depo olarak kullanıldığı gibi kışlık oda olarak da kullanılabilir. Üst katta odalar birbirine sofa ile bağlanarak sofaya açılmaktadır. Sofaya açılan odaların her biri günlük yaşamın devam edebileceği şekilde biçimlenmiştir. Evlerin karakteristik yapıları, Kaleiçi'nin sadece mimari tarihi hakkında fikir vermekle kalmaz; aynı zamanda bölgedeki yaşam tarzını, gelenek ve görenekleri en iyi şekilde yansıtır.

Yat limanı ve eski şehri meydana getiren Kaleiçi'nin gün ve gece boyunca sergilediği nefes kesici manzara ulusal ve uluslararası seyyah, gezgin, ressam, şair ve yazarlara ilham kaynağı olmaya devam etmektedir.

Günümüzde Kaleiçi; otel, pansiyon, restoran ve bar gibi yeme-içme, konaklama ve eğlence tesislerine dönüştürülmüş tarihi binalarıyla Antalya'nın turizm açısından cazibe merkezidir. Canlılığını ve ritmini her daim muhafaza eden Kaleiçi'nin begonvillerle süslü, turunc çiçeği kokan Arnavut kaldırım sokaklarında geçmişe, medeniyetimizin derinliklerine yolculuk etmeye başladığımızda insanı hüznölendiren, üzen ve canını acıtan çok şeylerin olduğuna şahitlik edersiniz. Rant ve Turizm açısından çok değerli bir bölge olmasına rağmen Anadolu insanını, Antalya yörüklerini, Türk ve İslam kültürü ve medeniyetini sadece mimari yapılarla görüyor olmamız, sosyal yaşantı ve kültürde izine rastlamıyor olmamız, Kaleiçi'nde metfun ecdadımızın kemiklerini sızlattığı gibi, Türk İslam medeniyetinin en seçkin örneklerinden oluşan tarihi yapıların her gün gözyaşlarına hakim olamadığı duygusunu yaşatmaktadır bende. Kaleiçi'nin çıkmaz sokaklarında, geçmişin duruluğu ve samimiyetinin özlemi ve hasreti dolanır durur, eski Antalya'lı insanların gönlünde.

YOLUN DİLİ: SEYAHATTEN SATIRLARA -7- AKDENİZ'İN İNCİSİ

Kıbrıs semalarına ilk adımımızı attığımızda, tenimizi okşayan sıcak Akdeniz güneşi ve adanın samimi insanların içten gülümsemesiyle karşılandık.

Erbay KÜCET

Girne Limanı

Bu sadece Akdeniz'in göz kamaştırıcı güzelliklerine yapılan bir seyahat değil, aynı zamanda derin bir gaye uğruna yola çıkan yüreklerin Kıbrıs topraklarında buluşmasıydı. Gelin, bu adanın asırlar boyu biriktirdiği hikayeleri, çalıştayımızın yankılarıyla birlikte yeniden keşfedelim.

Kıbrıs semalarına ilk adımımızı attığımızda, tenimizi okşayan sıcak Akdeniz güneşi ve adanın samimi insanların içten gülümsemesiyle karşılandık. Ancak bu ziyaretimizin asıl anlamı, Türkiye'nin dört bir yanından gelen sivil toplum temsilcileriyle Kıbrıs'taki gönüllü kuruluşların ortak bir amaç etrafında kenetlendiği o kıymetli çalıştaydı. Turizm Bakanlığı'nın da destekleriyle gerçekleşen bu buluşmalarda, adanın incisi otellerde giderek yaygınlaşan kumar ve benzeri olguların, turizmin özgün ruhunu nasıl gölgelediği tüm açıklığıyla konuşuldu. Buna karşılık, Kıbrıs'ı yeniden bir huzur ve kültür merkezi olarak inşa etme ideali, tüm fikirlerin ortak paydasıydı. Çalıştayımızın verimli atmosferinde sadece sorunlar değil, aynı zamanda umut vadeden çözüm önerileri de filizlendi. Ailelere yönelik sıcak konseptlerden, adanın zengin kültürel mirasının turizme kazandırılmasına, toplumsal sorumluluk projelerinden sürdürülebilir turizm ilkelerine kadar pek çok değerli fikir masaya yatırıldı.

Bu düşünce coşkusunun ardından, Kıbrıs'ın zamana meydan okuyan güzelliklerini keşfetme fırsatı bulduk. Adanın her bir tarihi taşı, her bir sessiz sokağı bize kardeşliğin ve barışın mümkün olduğunu fısıldıyordu adeta. Kıbrıs, artık sadece bir turizm beldesi olmanın ötesine geçmiş, ortak hatıraların ve geleceğe dair umutların yeşerdiği bir ada kimliğine bürünmüştü zihnimizde.

Girne'nin tarihle örülmüş limanı bizi ilk karşılayan oldu. Heybetli Girne Kalesi'nin burçlarından Akdeniz'in sonsuz maviliğine bakarken, tarihin derinliklerinden gelen dalgaların kıyımıza vurdu-

ğunu hisseder gibiydik. Hemen yanı başında-ki Batık Gemi Müzesi ise binlerce yıl öncesine ait bir denizcilik öyküsüne açılan gizemli bir kapıydı. Dünyanın en eski batık gemi kalıntılarını barındıran bu müze, adanın denizle olan kadim bağına gözler önüne seriyordu.

Beşparmak Dağları'nın eteklerinde süzülen Bellapais Manastırı, taş duvarları arasında yankılanan bir sessizlik senfonisiydi adeta. Gotik mimarinin zarif çizgileriyle Akdeniz'in büyüleyici manzarasına hakim bu tarihi yapı, geçmişe tutulan narin bir aynaydı sanki. Manastırın huzurlu atmosferi, yüzyıllardır farklı kültürlerle ev sahipliği yapmış bu topraklardaki dinginliği yansıtıyordu.

Lefkoşa'nın kalbinde yer alan Arasta Çarşısı'nda attığımız her adım, Osmanlı'dan İngiliz dönemine uzanan taşlara dokunurken, tarihin farklı katmanları arasında keyifli bir yolculuğa çıkardık bizi. Antik dünyanın ihtişamını gözler önüne seren Salamis Antik Kenti bizi karşıladı. Bir zamanlar Akdeniz'in önemli ticaret merkezlerinden biri olan bu kentte, sütunlu caddelerde yürürken Roma İmparatorluğu'nun soluğunu ensemizde hisseder gibiydik. Hemen yakınında yükselen Lala Mustafa Paşa Camii ise Gotik bir katedralin camiye dönüşerek zamanla nasıl farklı anlamlar kazanabildiğinin çarpıcı bir mimari örneğini sunuyordu. Bu yapı, adanın çok kültürlü geçmişinin ve farklı inançların bir arada yaşama potansiyelinin sembolü gibiydi.

Son durağımız olan Lefke'de, Vuni Sarayı'nın tepelerinden Akdeniz'in engin maviliğine bakarken, geçmişin ihtişamını doğanın dinginliğiyle harmanladık. Pers İmparatorluğu döneminden kalma bu saray, stratejik konumuyla dikkat çekiyordu ve adanın farklı medeniyetlere ev sahipliği yaptığının bir başka kanıtıydı.

Bu anlamlı Kıbrıs gezisi, sadece yeni yerler keşfetmekle kalmadı, aynı zamanda ruhumuzu dinlendiren, zihnimizi tazeleyen unutulmaz bir serüvene dönüştü. Adada düzenlenen bu değerli etkinlik, ortak sorunlara çözüm arayışının ve gönüllü birlikteliğin nasıl kalıcı ve anlamlı bağlar kurabileceğini bizlere bir kez daha gösterdi. Ve bu güzel adadan sadece hafızalarımıza kazınan eşsiz anılarla değil, daha adil, daha huzurlu ve umut dolu bir gelecek hayaliyle ayrıldık. Kim bilir, belki de bir sonraki seyahat planlarınızda Kıbrıs'ın sıcak kollarında buluşuruz.

Kıbrıs'ta düzenlenen bu tür anlamlı etkinlikler, sadece mevcut sorunlara yönelik çözüm önerileri sunmakla kalmıyor; aynı zamanda Türkiye ve Kıbrıs'taki gönüllü kuruluşlar arasındaki değerli iş birliği köprülerini de güçlendiriyor. Hem geçmişe dair derin izler bırakmak hem de ortak bir geleceği inşa etmek için bu adanın ilham verici atmosferinden güç alarak ayrıldık. Kıbrıs'a yaptığımız bu anlamlı seyahat, hem ruhumuzu besleyen unutulmaz bir yolculuk hem de farklı toplumlar arasındaki diyalogun ne kadar değerli ve önemli olduğunu bir kez daha hatırlatan kıymetli bir buluşma oldu. Eğer siz de bu Akdeniz incisini ziyaret etme fırsatı bulursanız, adanın her bir köşesinde ayrı bir anlam ve güzellik bulacağınıza emin olabilirsiniz.

Vuni Sarayı kalıntıları

ERZURUM'DA LEYLAK ZAMANI

Erzurum'un köylerinde, şehir merkezinde bahçeli evlerde yetiştirilen iki ağaç vardır ve bu iki ağaç da çiçekleriyle Erzurum'un adeta milli çiçeğidir. Bunlardan biri leylak, diğeri de akasya ağacıdır. İstanbul'un erguvanları ne anlam taşıyorsa Erzurum için de leylaklar aynı anlam ifade eder.

Prof. Dr. H. Ömer ÖZDEN

Leylak

Bahar, kış boyunca ölü görünümü veren toprağın her yıl yeniden canlanmasının bir işaretidir. Anadolu'nun engin ovaları ve yaylaları, bu işaretle silkinip üzerindeki kar örtüsünü atar ve her taraftan yeşil bir örtü çıkmaya başlar. Yeşillığe muhtelif renkleri ve kokularıyla çiçekler eşlik eder.

Kuşkusuz bu canlanış, güzel Anadolu'muzun her yerinde aynı anda başlamaz. Özellikle "Anadolu'nun zirvesi" olarak nitelediğimiz ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ifadesiyle Erzurum, Türk tarihine, Türk coğrafyasına 1845 metreden bakan bir kartal yuvasıdır. Bu yükseklik dikkate alındığında Erzurum'da baharın diğer yörelerimize göre çok geç geldiği bir hakikattir. Bazı nüktedanlar Erzurum'a baharın hiç gelmeden yaza geçildiğini de söylerler. Bu nüktedanlardan biri de Evliya Çelebi'dir. Evliya Çelebi, Erzurum'a bir kış günü geldiğinde bir dervişle karşılaştığını ve ona "buraya ne zaman yaz gelir?" diye sormuş, derviş de "Ben on bir ay yirmi dokuz gündür buradayım, hâlâ yaz gelecek diyorlar" dediğini aktarmaktadır. Elbette ki bu, Erzurum'da kış mevsiminin uzun geçtiğini anlatmak için seçilmiş bir nüktedir ve gerçeklik değeri bulunmamaktadır.

Palandöken'in ulaştığı 3200 rakımlı zirvesinin de, yeryüzünde deniz seviyesinden yaklaşık 2000 metre yükseklikte konuşlanmış nadir şehirlerden biri olan Erzurum'un da kendine göre bir baharı vardır elbette. Bu öyle bir bahar ki bütün şehirler yaz havasına girerken alametleri yeni yeni ortaya çıkar. Bu alametlerin en önemli göstergeleri de dağların eteklerinde çıkan envai türden renkleri ve burun direğinizi titreten otlar ve çiçeklerdir. Kokulu otların en bilinenleri çiriş, çasır, yemlik, ebe gümece, kuş ekmeği, kara hindiba, evelik, ısırgan, kuzukulağı, eşkın (başka yerlerde uşkun), ebe gümecidir ve bunların hepsi ya çiğ olarak ya da pişirilerek yenilen otlardır. Her biri de insan sağlığına yararlı bitkilerdir. Hatta çasır, haşlanıp tuzlanarak salamura hâlinde kış boyunca da tüketilen ve şeker hastalığına iyi gelen bir ottur.

Çiçeklere gelince, dağların eteklerinde açan mor tutiyalar, sarı minik çiçekler açan kantaronlar, beyaz papatyalar, tarlaları ve yayla-

ları süsleyen gelincikler, dağlarda ve eteklerinde açan kuşburnu ve kırmızı gülleri, dikenleri çok olmasına rağmen yine de çiçek açıp etrafa koku saçan bitkiler. Bunlar, Erzurum dağlarını ve yaylalarını süsleyen ve hüdayi nâbit bir şekilde yetişen türlü ot ve çiçeklerdir.

Bir de bahçelerde yetiştirilen çiçekler var ki asıl sözünü etmek istediklerim bunlardır. Erzurum'un köylerinde, şehir merkezinde bahçeli evlerde yetiştirilen iki ağaç vardır ve bu iki ağaç da çiçekleriyle Erzurum'un adeta milli çiçeğidir. Bunlardan biri leylak, diğeri de akasya ağacıdır.

Leylak, Erzurum'a baharın geldiğinin en önemli işaretidir. Ağaçta yetişen bu çiçeği bilmeyen yoktur. Leylaklar, sadece mor rengiyle bütün Erzurum'u sarmakla kalmamakta, görüntüleriyle de şehre ayrı bir enerji katmaktadır. Bahçelerde yetişen leylaklar, dallarından koparılıp evlerde vazolara konan suyun içinde yaşamaya devam ederek evlere de güzellik katarlar. Yemek masalarındaki vazolarda yer alıp kahvaltıda, emekte de sizi yalnız bırakmazlar. Özellikle çocuklar, genç kızlar ve delikanlılar leylaklardan koparıp yakalarında bile taşırlar. İçinde bulunduğumuz günler, tam da leylakların saltanat zamanıdır. Gerçi leylakları yaşama zamanının kısa olması nedeniyle az sürer bu saltanat ama görülmeye değer. İstanbul'un erguvanları ne anlam taşıyorsa Erzurum için de leylaklar aynı anlamı ifade eder.

Leylaklar yalnızca bahçelerde değil, şehrin kabristanında da görülür. Aile kabristanlarında mut-

laka olmasa da genellikle leylak ağaçları vardır. Adeta ölenleri yalnız bırakmamak için onlara arkadaşlık ederler. Kabirlere sıkça yapılan ziyaretlerle leylaklar sulanır ve uzun süre açmaları sağlanır. Özellikle bahar aylarına rastlayan dini bayramlarda ziyaret edilen kabirlerde sizi leylaklar ve onların doyum olmaz kokuları sizleri karşılar.

Son yıllarda tüm canlılarda olduğu gibi leylaklarda da bir değişim gözlemleniyor. Bu değişim, ağaçların yaprakları ve çiçeklerin görünümünde değil, renklerinde yaşanıyor. Mor renkli leylakların yanında beyaza yakın ve lila dedikleri renklerde yeni tür leylaklar açıyor. Bu durum, leylakların genetiğiyle oynandığı için mi yoksa doğal bir farklılık mı anlamak zor. Ama leylaklar her hâlükârda Erzurum'un süsü olmaya devam ediyor.

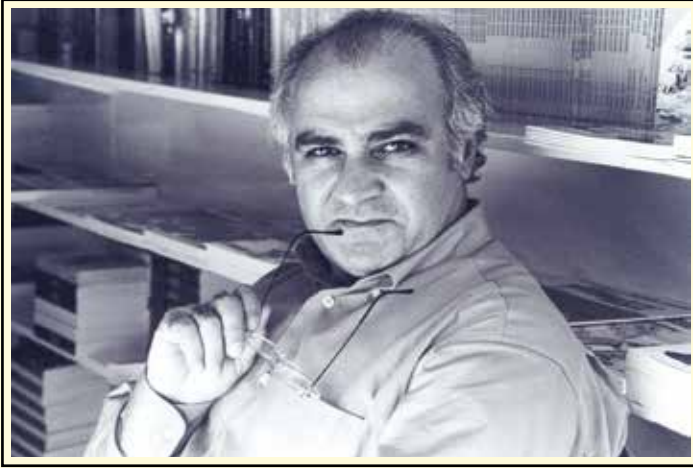
Akasya ağaçları ise yazın geldiğinin işaretidir. Bembeyaz açan çiçekler, etrafa çok da güzel kokular salar. İyice açtıklarında mahallelerdeki çocuklar bu ağaçlara tırmanıp akasya çiçeklerini koparıp koparıp yerler. Bir anlamda akasya toplamak bir oyun hâline de getirilmiş olur. Kim ne kadar topladı yarışdır bu.

Son on beş yirmi yıldır leylak ve akasya ağaçlarının yanında vişne, kiraz, kayısı, şeftali, armut ve eskiden beri devam eden elma ağaçları da şehirde görülmektedir ama hiçbir leylaklarla akasyaların saltanatını yıkamadılar.

FERİDUN ANDAÇ'LA “ERZURUM BİR KENTİN SOLGUN YÜZÜ” ÜZERİNE -1-

“Bir kente bağlanmak, bir insana bağlanmak gibidir. Bir kenti solumak, payansız bir sevgi gerektirir.”

İsmail BİNGÖL

Feridun Andaç

Yazar; kitabın belki özeti olarak kabul edebileceğimiz ve bir anlamda yazılış sebebini de izah eden bu cümleyle; doğup büyüdüğü, her bir köşesinde-ki onların birçoğu bugün yıkılmış da olsa-nice hatıraların saklı olduğu kente karşı ne kadar büyük bir sevgi hissettiğini açıklıyor ve hayatının bir yanından hep bu kentin akıp gittiğini gösteriyor. Yazılışı yıllarca süren ve her gelişinde kentin bir bölümünü kayıt altına alan, bunu yaparken, kenti yeni baştan, daha bir derinlemesine gezen, ayrıntılarına daha farklı bir bakışla nüfuz eden Andaç; buradan ayrılmanın aslında ona tekrar kavuşmak olduğunu, yine sözünün bir yerinde şöyle açıklıyor:

“...Doğduğum, çocukluk ve yeniyetmelik yıllarımın geçtiği Erzurum, benim için, oradan koptuktan sonra kavuştuğum bir kenttir aynı zamanda. Erzurum'da yaşamayan, bu duygunun ne anlama gelebildiğini pek anlayamaz.”(s.161)

Ve belki de bu kitap; kavuşmanın aracısıdır ve kentlerinden kopup gidenlere dönüş yolunu, onunla yeniden buluşmanın formülünü öğretmektedir. Gerçekten emek ürünü, baskı kalitesiyle, fotoğraflarıyla ve hele de anlatım güzelliğiyle ortaya böyle bir kitabın çıkmasını sağlayan, yazarın ‘çocukluk cennetim’ dediği yere yıllar sonra tekrar dönmesidir. Buradan hareketle şunu söyleyip; sözü yazara bırakalım:

Yaşadıkları mekânları anlamak isteyenler ya da oralardan herhangi bir sebeple kopuşlarının ardından zaman içinde oluşan sızı eşliğinde tekrar geçmişlerinin olduğu yere dönüp yürek yaralarını tamir etmek isteyenler “kentlerinin yüzüne dikkatle bakarak” bu kitabı mutlaka okusunlar.

İ. BİNGÖL: Kitabı konuşmadan önce, şöyle bir gerilere gidelim ve biraz sizden söz edelim. Çünkü böyle bir kitabın yazılışını hazırlayan sebeplerin çoğunun sizin hayatınızda gizli olduğunu düşünüyoruz.

F. ANDAÇ: Bu soru çok zor. Erzurum doğumluyum, ilkokulu, ortaokulu ve liseyi Erzurum'da okudum. Yani çocukluğumun, ilk gençlik yıllarımın önemli bir bölümü Erzurum'da geçti. Sonra 73'ün sonlarında Erzurum'dan ayrıldım. Üniversitede okumak için

İstanbul'a gittim. Ama duygu olarak Erzurum'dan hiç kopmadım. Erzurum'un 60'lı ve 70'li yıllarının başını yaşadım. Belki de Erzurum'un en iyi zamanları diyebileceğimiz zamanları, son dönem olarak nitelendirebilirim. Çünkü Erzurum o dönem bu kadar göç vermemişti. Yerel dokusu bu kadar değişmemişti. Biraz da o iyi zamanların çocukluğu diyebilirim, çocukluğumun geçtiği dönemlere.

Ben Erzurum'da okurken, özellikle de, Gazi Ahmet Muhtar Paşa Ortaokulunda okurken oradaki resim öğretmenimiz Fuat İğdebeli tam bir sanat eğitiminden geçirmişti aslında bizi. Resim, müzik, edebiyat, hayata bakma, yani İstanbul'a vardığımda aslında edebiyatla, sanatla yoğrulmuş ve o alanda kabına sığmayan geçlerden biriydim. Yazıp ve okuyordum, dergiler okuyordum, kitaplar... İster istemez edebiyat, hayatımın diyebilirim ki önemli bir bölümünü kaplamıştı. Sonra ortaokullarda, liselerde, üniversitede hocalık yapmaya başladım. Ama bir süre sonra yayın sektörüne, özel sektöre geçtim.

İ. BİNGÖL: Bu sırada hep Erzurum'un dışında mıydınız?

F. ANDAÇ: Erzurum'un dışındaydım. Erzurum'dan aslında birazda küserek gitmiştim. Size itiraf edeyim.

İ. BİNGÖL: Neden küsmüştünüz Erzurum'a?

F. ANDAÇ: Birçok nedeni vardı. Ve o nedenleri zaten kitapta ("Erzurum, Bir Kentin Solgun Yüzü") yer yer de anlatıyorum. Ama daha sonra yazarak Erzurum'a döndüm diyebilirim. Yani Erzurum'u yazmaya başladığımda buraya döndüm.

İ. BİNGÖL: Eğitim için Erzurum'dan ayrıldıktan sonra, ara ara gelip gittiniz mi, yoksa aradan yıllar geçtikten sonra mı oldu bu geriye dönüş?

F. ANDAÇ: Bir süre hiç gelmedim. Sanırım bir on yıl. Tren yolculuğuyla Erzurum'a geldim. Trenler bizim için çok önemliydi Erzurum'da. O zaman trenler Erzurum'un batıya ve doğuya açılan kapısıydı. İki kapısı vardı. Bizim yüzümüz, yönümüz nedense daha çok batıya dönüktü. Doğuda yaşadığımız için belki. Ve o trenlerle gidip gelme ve trenlerle gelenleri bekleme duygusu o kadar yoğun ve baskındı ki bizde ve bir tren yolculuğuyla döndüm. Döndüğümde o Erzurum yoktu benim gözümde...

İ. BİNGÖL: Nasıl bir Erzurum vardı?

F. ANDAÇ: Tabii herkes için çocukluk cenneti dediği, çocukluk yıllarının geçtiği zamanlardır. O insanlar, o yerler, o mekânlar... Belki tarihsel dokusu görüntüde duruyordu ama onu anlamlandıran o insanların çoğu yoktu. Yavaş yavaş şehir boşalmaya başlamıştı. Kimlik değiştirme süreci başlamıştı. Çünkü en çok göç veren illerden biriydi Erzurum. Ve o yerel dokunun bozulmaya başladığını gördüm. Ama o kenti bekleyen arkadaşlarım vardı. Hep onu diyorum, biz gittik ama siz kenti bekleyenler durumuna geldiniz. Tabii üzücü bir şey bu. Gidenler ve bekleyenler metaforu beni çok etkilemişti. Hatta tekrar döndüğümde bu kentin romanı yazılmalı diye düşündüm.

İ. BİNGÖL: O zaman mı çıktı bu fikir Sayın Andaç?

F. ANDAÇ: Evet. Hatta bu kitabı yazmaya başladığım dönemde işte o sözünü ettiğim romanı da yazmaya başladım. O kan kaybını anlatan bir roman. O henüz çıkmadı, daha bitmedi çünkü. Bir yanıyla insan çocukluğunun geçtiği coğrafyadan, kentten kopamıyor. Dünyanın neresine giderseniz gidin, hangi dilde konuşur yazarsanız yazın, o yer, o coğrafya, o yaşadığınız dünya sizi bırakmıyor. Nereye giderseniz gidin geçmişiniz, yaşadığınız kent sizin peşinizden geliyor.

İ. BİNGÖL: Kitabınıza göz atınca, çok gençken buradan ayrılmış olmanıza rağmen bütün bir yazı hayatınızı besleyen bir kaynak olduğu görülüyor bu kentin; doğru mu acaba?

F. ANDAÇ: Bir yazar, bir yere aittir her şeyden önce. Yani bir dile de ait olsa, o dilin ait olduğu bir coğrafya var. Oradan kopmanız mümkün değil. Benim yazı yurdum da diyebilirim ki Erzurum'dur.

İ. BİNGÖL: Peki bu kitabın yazılma aşamalarından bahsedelim biraz da.

F. ANDAÇ: İlk yazıyı doksan ikide yazmışım Erzurum'a dair. Aslında on sekiz yılda yazıla yazıla gelmiş. Yani bu böyle bir anda oturulup bir yazı gibi, bir roman gibi yazılmamış. Yaptığım yolculuklar, yaptığım okumalar, hatırlamalar, yüzleştiğim insanlar, geçmişte yaşananlar, yani baktığımızda belki de yaşantımın önemli bir bölümünün de izdüşümü ve tanıklığı bu kitap. **(Devam Edecek)**

TANPINAR'DA ÂVÂRE İLHÂMLAR

"Bir kuş düşünür bu bahçelerde
Altın tüyü sonbahara uygun"
Ahmet Hâşim

Leyla YILDIZ

Ahmet Hamdi Tanpınar

Ahmet Hamdi Tanpınar aşk, tabiat, zaman gibi temaları "kendi cevherinde mahpus bir ânın" zevkiyle nakşeder şiirlerine. Dilimiz onun elinde "yumuşak rüyâ işçiliğinde" yontula yontula zarîf bir heykele dönüşür. Giuliano Finelli'nin mermerde saklı olan dantel yakalı kadını görmesi gibi... Her bir sözcüğün hem bir ses değeri vardır hem de bu ahenge eşlik eden mânâ inceliği... "*Serpilen aydınlıkta dalların arasından /Büyülenmiş bir ceylan gibi bakıyor zaman*"¹ Sözün bestelenmiş hâlidir şiirleri. Önce hayâl eder sonra yüzen su nergisleri düşer tek tek ömrünün rüzgârlı bahçesine. "Bir gün İcadiye'de veya Sultantepe'de/Bir beste kanatlanır, birden olduğu(n) yerde." İlhâmın engin kanatları açılmıştır.

"Bir kâinat açılır, geniş, sonsuz, büyüdü"² ...
Yahya Kemâl'in yaktığı billur âvîze

Güçlü tecessüse sahiptir Tanpınar. Fuzûlî'yi, Mevlânâ'yı, Yunus Emre'yi işliyor mısra mısra belleğine. Üniversite yıllarında başlayan Yahya Kemâl hayranlığı... Türkçenin sesini, dehâsını, mûsikîsini gün yüzüne çıkarandır Yahya Kemâl. Tanpınar "rıhtımda uyuyan gemi... "*Dilin kapısını bize o açtı.*"³ Şiirlerindeki mükemmeliyet fikri ve mısra güzelliği, Tanpınar'a derinden derine te'sîr ediyor. "Yâ Rab! Bana bir ses yaratan kudreti ver!" diye rûhunun yansımasını bulmak isteyen Yahya Kemâl'in ifâde gücü, anbean ay ışığı olup yansıyor dimâğının aynasına.

"Yahya Kemâl tek başına dilimizin ortasında bir Rönesans..."⁴

Bursa'da Zaman şiirindeki ritim, târih, mûsikî, mîmârî hepsinin uyandırdığı güzellik Yahya Kemâl'in eteğinde damıtılmıştır. "Şiirde ve fikirde ilk ve gâliba yüzünü gördüğüm son hocam Yahya Kemâl oldu." der. "*Hakîkatte estetiğimiz aynıdır. Yalnız millet ve târih hakkındaki fikirlerimde bu büyük adamın mutlak denecek tesîrleri vardır.*"⁵

1 Bütün Şiirleri / Her Şey Yerli Yerinde, S. 43

2 Bütün Şiirleri / Bir gün İcadiye'de, S. 54

3 Antalyalı Genç Kıza Mektup

4 Altmış Beşinci Doğum Yıldönümünde Yahya Kemal ve Şiirimiz

5 Antalyalı Genç Kıza Mektup

Tanpınar, *Bursa'da Zaman* hariç, roman ve hikâyelerinin aksine şiirlerinde Yahya Kemâl gibi geçmiş zamanın izini sürmez, şiirleri “ân” ile meşgûldür. Bu yönüyle Yahya Kemâl'den uzaklaşır, Hâşim'e yaklaşır.

Ufkunda alevden güller açtıran Hâşim

Gençlik yıllarında “bir ölümün kalbe sinen gamıyla” okuduğu *Şiir-i Kamer*'ler, Tanpınar'ı Ahmet Hâşim'e yaklaştırır. *Şiir-i Kamer*, Ay'ın şiiridir. Ölen annesinin Hâşim'in rûhunda açtığı yara, bu şiirlerin müellifidir. Sekiz yaşında kaybetmiştir Hâşim annesini, Tanpınar on üç yaşında. “Râşesiyle sarsan hüznü” onu, Hâşim'in beldesine gönderir.

“Hâşim'i daha evvel okumuştum ve sevmiştim. Bu iki şâir bana kendilerinden evvelkileri unutturdu-lar.”⁶ Güzelliği, şiirin kendi bünyesinde arayan Hâşim, bu “kimsesiz çöllerin yorgun seyyâh”ının ufkunda alevden güller açtırır. Hâşim'in te'sîriyle, “dış âlemi santimental hassasiyet tarzının arkasından seyrederek”

“Son ziyalar iner uyuyan nehre

Ufku mineleyen kızıl akşamdan”⁷

“Her asîl şâir gibi, insanla meleğin arasında” dediği Hâşim için:

“Şiirden ve güzelden mâadâ hiçbir şeyin ciddiyetine kâil olmamış olan bu insan için hayatın bütün manzaraları, bütün tezâhürleri vakit vakit tatlı, ekseriya da acı bir oyundan ibâretti.”⁸

Empresyonizmin “varlığın perdeyi yırtan” aynasında “fecirle değişen ağacı” temâşâ eder, “meh-tâbı kırılmış dal uçlarından” izler. Yıldızların tılsımlı bahçesinde gezinir.

“Yıldızların büyümlü bahçesindeyiz

Ebediyetinle geldik diz dize”⁹

Birlik aynasının kamaştırıcı aydınlığıyla baş başa

Eski şiirin lezzetini Yahya Kemâl'in derslerinden

tadar ve hocasının te'sîriyle Divân şiiri merâkı başlar. Gâlib'i de Nedîm'i de Bâkî'yi, Nâilî'yi de ondan öğrenip seviyor. Huzur romanında Mümtaz kendisi, Mümtaz'ın fakültelediği hocası İhsan ise Yahya Kemâl'dir. Bazen bir mısranın peşine takılır Mümtaz. Nuran'la birbirinden ayrı düş-tüğü saatlerde Neşâtî'ye ait bir beyit, istilâ eder aklını.

“Gittin amma ki kodun hasret ile cânı bile...

İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile”¹⁰

Divân şiiri ona göre; “târihin ortasında tek başına yürüyen bir şiirdir.” Huzur'da bazen Nâilî'den bir mısra dökülür meyler gibi.

“Lutfu kerem-i hazret-i Mevlâ ile geçtik.”¹¹

Eski şiirin rüzgârıyla “Neşâtî'nin ilhâmı; birden-bire silkinir, o kadar dikkat ve zevkle ördüğü arabeski, kendi fâni varlığıyla beraber tek bir kanat çırpışında siler ve bizi 'birlik' aynasının kamaştırıcı aydınlığıyla baş başa bırakır.”

Doğu'dan Batı'dan bahçeler yığılır eteklerine

Tanpınar, sanatın tüm dallarında hem Doğu'dan hem de Batı'dan beslenir. Dede Efendi'yi, İtrî'yi sevdiği kadar Mozart'ı, Beethoven'ı, Bach'ı da sever.

Klâsik mûsikîmizin zevkine Yahya Kemâl'in mısraları işâret ediyordu: “Çok insan anlayamaz eski mûsikîmizden / Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden.”¹² Dede'nin *Mâhur Beste*'sini ilk defa dinlediğinde birdenbire gözlerinin önünde çıplak bir manzaraya hâkim büyük bir ağaç canlanmıştı. *Yaz Yağmuru* ve *Huzur*'daki başkahramanların plak merakı, klasik müziği hayranlığından geliyor.

“Debussy'yi, Wagner'i sevmek ve Mahur Beste'yi yaşamak, bu bizim talihimizdi.”¹³

Dede'nin müziğinde yitip gittiği gibi Debussy'de de kayboluyordu..

6 Antalya Genç Kıza Mektup

7 Bütün Şiirleri, Musul Akşamları, s. 103

8 Ahmed Hâşim'e Ait Hatıralar

9 Bütün Şiirleri, Şiir, s. 28

10 Huzur, s. 140/166

11 Huzur, s. 164

12 Kendi Gökkubbemiz, s. 40

13 Huzur, s. 140

ŞAİR, YAYINCI, TARİHÇİ: NÂZİM TEKTAŞ

Nâzım Tektaş kalemi elinden bırakmadı, şiir, deneme, hikaye, ne ilham geldiyse oturup yazdı.

Mehmet Nuri YARDIM

Nâzım Tektaş

Kitaba sevdalı, yüreği okuma zevkiyle haşır neşir olan bir terziydi. Elinde işnesi, kafasında ise kelimeler ve kavramlar dolaşıyordu. Bütün varını yoğunu kitaba yatırmıştı. Çok zengin bir kütüphaneye de sahip olmuştu böylece. Bir gün mütevazı evine sade bir kitaplık yaptırmak istedi ve bir marangozu çağırdı. Marangoz eve gelip kitapları görünce gözleri kamaştı. Bir yanlışlık olmalıydı. Bir terzinin bu kadar kitapla ne gibi bir alış veriş olabileceğine akıl sır erdirmeyemedi. Merakını yenemedi ve sordu: “Yahu, sen esnaf adamsın, terzisin. Benim bildiğim, (alacak verecek defterini kastederek) senin bir siyah kaplı kitabın olmalı sadece. Bu kadar kitabı ne yapacaksın?” diye sordu. Ev sahibi, tebessüm etti sadece. Sessizce, usulca “Merak işte, ne yaparsın.” deyip geçiştiriverdi. Adam ahşap kitaplığı yaptı, garip biraz da kuşkulu bakışlarla “meraklı terzi”ye dik dik baktı, sonra da çekip gitti.

Nâzım Tektaş bir esnaf, bir yayıncı, bir şair ve bir tarihçi... 1980’li yıllarda fakülte yıllarımdan tanırım. O zaman Burak Yayınları, Beyazıt’taki meşhur Beyaz Saray Çarşısı’ndaydı. Enderun’dan sonra uğradığım kitabevlerinden biriydi. Arada bir Nâzım Bey’le oturup sohbet ederdik. İşte Burak Yayınları ile Çatı Kitapları’nın kurucusu ve sahibi şair ve yazar Nâzım Tektaş, yukarıda hikâyesini anlattığım “meraklı esnaf”tır. Eski mesleğiyle yıllar önce vedalaşan Nâzım Bey, 20 yıl boyunca Beyazsaray Çarşısı’nda “örnek” ve “dürüst” bir yayıncı olarak değişik kitaplar neşretti. Özellikle doğunun yetiştirdiği değerli sosyolog ve mütefekkir S. Ahmed Arvasi’nin bütün eserlerini külliyat olarak kültür hayatımıza kazandırdı. Bu arada, تنها zamanlarda yazageldiği şiirleri bir iki ince kitapta topladı.

Gün geldi, ayaklarımızın alıştığı, sevdiğimiz Beyaz Saray Çarşılarının bodrum katındaki kitapçılar taşındılar. 2000 yılına doğruydu hepsi de Yümni İş Merkezi’ne geçtiler. Nâzım Bey ve çocukları Oğuz ile Turan da da oraya yerleştiler ancak umduklarını bulamadılar. Büyük oğlu Oğuz’un Yümni İş Merkezi’ni bir cazibe merkezi hâline getirmek için gösterdiği gayretin, yaptığı faaliyetlerin yakından tanığıyım. O yıllarda Edebiyatımızın Güteryüzü kitabımın ilk baskısı Çatı Ki-

tapları'ndan çıktı. Bundan dolayı sık sık görüşüyorduk. Dükkânları çarşının sapa bir yerindeydi. Yürümedi, dükkân çalışmadı ve oradan ayrıldılar. İki yıl kalıp taşındılar. Bu defa Cağaloğlu'na geçmişlerdi. Yani Bâbîâli'ye. Vilayet' in altındaki bir binanı birinci katına taşınmışlardı. Orada da bir süre durduktan sonra Piyerloti'ye geçtiler. Bu mekân da daha sonra boşaltıldı.

Nâzım Tektaş, 6 Aralık 1945 tarihinde Yozgat Sarıkaya'ya bağlı Karayakup Köyü'nde doğdu. On dört yaşına kadar doğduğu köyde yaşayan delikanlı Nâzım, yaşlıların okuma yazma bilenlerinden Cenk kitapları, Âşık kitapları dinledi. Pazarlardan alınan ve elden ele dolaşan Kerem ile Aslı, Âşık Garip, Sürmelibey, Hurşid ile Mah-ı Mihri, Karacaoğlan ve benzerleri gibi kitapları ezberledi. Şiir sevgisi daha o yıllarda yüreğinde tohum atmıştı. Çeşitli olayları anlatan ve destan adı verilen manzum hikâyeler de sanata tutunmasında etkileyici oldu. 1959 yılında köyünden ayrılıp Ankara'ya yerleşince hasretlik duygusu içinde yazmaya başladı. Zihnindekileri duyguları artık kâğıda döküyordu.

İlk şiiri olan "Destan"ı yazıp köydeki rahmetli babasına gönderdi. Anne ve baba gözyaşları içerisinde sevgili oğullarının şiirini okudular. Sonra bu "Destan" arkadaşlarının eline geçti. Şiiri en güzel kim okuyacak diye bir yarışma düzenlediler. Sonunda okunmak gerekçesiyle paylaşılamaayan şiir, parçalanıp yok oldu. Bu hadise, şairimizin unutamadığı tatlı bir hatıradır.

Nâzım Tektaş kalemi elinden bırakmadı, şiir, deneme, hikâye, makale artık ne ilham geldiyse oturup yazdı. Hikâyelerinde Ertuğrul Burak müstear ismini kullandı. Şiir ikliminde Yahya Kemal, Mehmed Âkif, Necip Fazıl ve Faruk Nafiz'in tesiri oldu. 1970 yılında ise İstanbul'a yerleştikten on yıl sonra Burak Yayınları'nı Beyazıt'ta Beyazsaray Çarşısı'nda kurdu ve kitap yayıncılığına fiilen başladı. İlk şiiri 1968'de Bizim Anadolu gazetesinde yayınlandı. Hikâye ve şiirleri Türk Edebiyatı, Bizim Ocak, Bizim Dergâh, Ufuk Çizgisi ve Sur dergileri ile Ortadoğu gazetelerinde çıktı.

O derviş gönlüyle, çelebi mizacıyla ve sakin duruşuyla her zaman yayıncıların "Nâzım ağabeyi" oldu. Afra tafralığını, ben bilirim, ben yazarım edasını kimse onda görmedi, üstten bakışına kimse şahit olmadı. Karşılaşanların hürmet beslediği nadir naşirlerdendir. Saygın bir kişiliği vardır. Ne büyük çileler, ne sıkıntılar çektiğini bi-

liyorum, ama hiçbir zaman şikâyetçi olmamıştır. Çünkü o tam bir mümindir. Mütevekkildir, sabırlıdır, kalenderdir.

Çok yönlüdür, bilmediğim fark edemediğim hususiyetleri çok ama tespit edebildiğim üç cephesi var Nâzım Tektaş'ın... Birincisi yayıncılık mesleğine olan bağlılığı, sadakati... İkinci büyük özelliği hassas yüreği, naifliği, hisli mizacı ve şairliği... Birçok kişi, dergi ve kurum mesafeli davranırsa da o şiir perisinin biricik sevdalısı ve iflah olmaz âşığıdır. Bu yüzden şiir yazdı hep, yazmaya devam ediyor. Çok kitabı yayımlandı, ama şiir kitabı karşısındaki heyecanı bambaşkadır. Ve Nâzım Bey'in kararlı şahsiyeti, tarih araştırmacılığında demirledi. Dönem dönem Bâbîâli'den ve yayın dünyasından eksik olmayan krizlere rağmen meslekte dik durdu, prensiplerinden asla taviz vermeden belki fazla büyümeden ama istikrarını muhafaza ederek yayınevini ayakta tuttu. Gün geldi, "izzet-ü ikbal" ile Bâbîâli'den çekildi. Refi Cevat Ulunay'dan Dilâver Cebeci'ye, AhmedArvasi'den Aydın Candabak'a, Sadettin Kaplan'dan Hüda-vendigâr Onur'a kadar birçok bilim, kültür ve basın dünyasından önemli ismin eserlerini yayınladı. Burak Yayınları'nın afacan ve atak kardeşi Çatı Kitapları'ndan da bir hayli kitap neşredildi.

Nâzım Tektaş kadri bilinmemiş bir şairdir. Kitabı adını veren "Bir Duygu ki" şiirinde, "Uykum, rüyam, hayalim, havam suyum dediğim/Bir duygu var içimde adını bilmediğim/Bazan surlarda Fatih, bazen dergâhta çile/Bazan denizde balık konuşur Yûnus ile" der. Milletinin öz değerlerine sahip, onların törpülenmesiyle yaralanan bir yüreğe sahiptir. İdealisttir, ülkücüdür, milliyetçidir. Köroğlu yürekli, Dadaloğlu bileklidir. "Korkunun yeri yok yüreğimizde/Korkuyu meydandan atmaya geldik/Çeliğin sertliği bileğimizde/Zayıflara kuvvet katmaya geldik" diyerek na'ra atan şair, bir de bakarsınız ki tasavvuf deryasının enginliklerinde kulaç atıyordur. Nâzım Tektaş'ın şiirinin gücünü ve güzelliğini, böyle sınırlı bir yazıda verebilmek güç. Kendisine sağlıklı ve bereketli bir ömür dilediğim Nâzım Tektaş ağabeyimizin henüz basılmamış hatıralarını okudum geçenlerde. Nezih bir üslupla ailesini, kendisini, dostlarını, sanat dünyasını anlatıyor. Yakın tarihimizden ilginç sahneler, kültürümüzden ve edebiyatımızdan aşına kareler, sevimli portreler... Dosya şu anda bir yayınevinde. Nasip olur da bu hatıralar yayımlanırsa inanıyorum ki eseri, başta yayıncılar olmak üzere kültür camiası zevke okuyacaktır.

MEVSİMDEN MEVSİME CEMRE PARKI

Gezmek, gezinti alanı ya da nefeslenme, belki biraz efkâr dağıtma, nüzhet bulma anlamlarına gelen tenezzühe çıkma derdi bizim eskiler.

Memiş OKUYUCU

Cemre Parkı

Ankara'nın türkülerine konu olan bahçelerinin yerini şimdilerde parklar aldı. Ankara'daki kültürel yaşama alanlarından bahçeleri şimdilerde sadece Park ve Bahçeler Müdürlüğü'nün adında görebilmekteyiz. Millet Bahçeleri İstanbul'dan başlayarak bazı büyük illerde şehir hayatına yeni bir soluk vermek üzere 19. Asırdan itibaren kurulmaya başlanması Osmanlı Dönemine rastlar. Cumhuriyet döneminde Millet Bahçeleri'nin adını parklar aldı. Ancak son yıllarda yeniden parkların yanında Millet Bahçeleri yeniden açılmaya başlandı. Park geçen asırdan miras büyük oranda. Gezmek, gezinti alanı ya da nefeslenme, belki biraz efkâr dağıtma, nüzhet bulma anlamlarına gelen tenezzühe çıkma derdi bizim eskiler. Şehrin etrafında yer alan ormanlık ve yeşillik alanlarda atlı, at arabalı ve yaya olarak tenezzühe çıkılırdı. Ankara vali ve idarecileri zaman zaman Çankırı yolu taraflarına atlı arabayla tenezzühe çıkarlarmış. Tenezzüh mekânları zamanımızda şehrin mutelif yerlerine yapılmaya başlandı. Şimdilerde anlamı, terminolojisi ve muhtevası değişse de parklar, büyüyen şehirlerin hayat ve soluklanma mekanları olmaya devam etmekte. Ankara'da son yıllarda dinlenmek mekânı olarak en gözde parklardan biri yahut tenezzüh mekânı 1984 yılında yapılan Cemre Parkı'dır. Park Yenimahalle Demetevler hudutlarında eski 12. Cadde yeni 357. Sokak ile eski 5. Cadde doğu batı aksında, Bağdat Caddesi ve Kerkük Caddesi güney kuzey tarafından çevrelenmiş bir alanı kaplamaktadır. Park ve bahçe tekniği açısından muhtevası zenginleştirilmiş bir yapıda inşa edilmiş. Peyzaj ve iç düzenlemesi ile ağaçlandırma çeşitliliği ile halka hitap edecek dinlenme ve dinlendirici ruhu desteklenmiş. Beş adet köprülü giriş ve bir adet park içi köprü ile park kimliği desteklenmiş. Parkı çevreleyen yürüyüş yoluna iç dizayn olarak bir sürahi şekli verilerek anlam zenginliği katılmış.

Ankara Büyükşehir açık kaynaklarından aldığımız Cemre Parkı'na dair bilgiler: Cemre Parkı toplamda 54.128 m2 alana sahip olup, içerisinde 26.067 m2 çim alan,

645 m2 çocuk oyun alanı, 313 m2 spor alanı 3.917 m2 havuz alanı ve 2.880 m2 koşu yolu bulunmaktadır. Parkın dış çeperine yakın yapılan ve uzunluğu bir km'yi geçen tartan pist benim de zaman zaman kullandığım bir yürüyüş alanıdır

Yarım asra varan zamandan beri Cemre Parkı, kendi alanında halkın dinlenme, gezinti fonksiyonlu olarak ihtiyaca cevap veren cazibe merkezi olmaya devam ediyor. Çocuk genç, ihtiyar, kadın, kız, kızan Ankaralılar için bu park bir nefeslenme alanı, dostlarıyla evlatlarıyla ailelerin vaktini kıymetlendirme mekânı, çevredekileri dinlendirecek bir huzur adası görevi görmektedir.

Cemre Parkı'nın karşısında yer alan Çamlıca Mahallesi içerisindeki Alpaslan Anadolu Lisesi, Mehmet Emin Yurdakul İlköğretim Okulu, Harzemşahlar İlkokulu ile Orhangazi İlkokulu öğretmen ve öğrencilerinin hayatlarının bir yerinde bir Cemre Parkı hikâyesi bulunur. Bazen günlük, kimi zaman muhtelif zamanlı olarak... Ya geçerken ya gezerken ya da bölgeyi ve kendi bulunduğu mekânı tarif ederken... İçinde Cemre Parkı geçen bir tarif ile bu bölge okullarının talebe ve öğretmen hafızasında bir Cemre Parkı silueti canlanır. Hayal ve hafızalara sinmiş bir Cemre Parkı hatırası bölgede yaşayan hemen her Ankaralı için mevcuttur.

Cemre Parkı son senelerde layık olduğu bakım ve ihtimama erişemese de cazibe merkezi olarak, halkın muhtelif amaçlı olarak itibar ettiği gezinti alanı hüviyetini sürdürmektedir. Park, ayrıca harici tecavüze de uğradı. Belediye, park alanı içerisinde bazı bina ve idari eklentiler kurdu. Sonradan eklenen bina ve yapıları, halkın dinlenme alanına tecavüz olarak görececek bir belediye başkanının gelip bir gün parkı asli kimliğine döndürmesini umuyoruz.

Cemre Parkı'ndaki Yürüyüş Yolunda Bir Töre Hikayesi

Zaman zaman Cemre Parkı içerisindeki yürüyüş yolunda yürüyüşe çıktığımız olmakta. Her turu bir km olan bu yürüyüş yolu, sağlık ve spor açısından iyi gelmekte. Günün hemen her saatinde bu yürüyüş yolunda müdavim yürüyenler görebilirsiniz. Ankara'ya geleli beri bu

park ve yürüyüş yolunun müdavimlerindenim. Beden ve ruh sağlığı açısından iyileştirici bir motivasyonla pek çok zamanda bu yolda yürüyüş yapıyorum. Bir taraftan da bu yürüyüş yolu yazdığım, yazmakta olduğum ya da yazacağım yazıların, zaman zaman da konfreans ve konuşmalarımın çatısını kurguladığım bir tefekkür alanı vazifesi görmekte benim için. Geçen kışın bu yolda gündüz vakti gene yürüyüşe çıktım. Birkaç tur attıktan sonra parkın bir köşesinde bir tartışmaya rastladım. Tahminen on sekiz yirmi yaşlarında bir genç, yanında çocuk arabasında bebeği hanımı ve bir çocuğu olan otuz beş kırk yaşlarında bir beyle yüksek sesle tartışmaktaydı. Şahit olduğumuz manzara da içimizi huzursuz eden bir şey vardı. O da çocuklarının yanında babalarıyla tartışmaya girmek! Oysa bizim cemiyet nezaketimizde ailesinin yanında bir erkekle tartışılmazdı. Hatta iki erkek kavga ediyorsa ve birinin hanımı oraya gelirse kavga bitirilirdi. Tartışmanın genci ve yoluma arkası dönük olannına arkadan yaklaştım. Elimi omuzuna hafifçe dokunarak "Delikanlı çocuklarının yanında bir erkekle tartışmaya girilmez. Töreyle aykırı!" Dedim. "Ya abi ya..." diyecek oldu. Ancak sonrasında sakinleşti. Bir tur daha atıp geldiğimde tartışma bitmiş, ortamı sükûnet kaplamıştı. Genç delikanlı beni görünce "Abi haklısın" dedi. Böylece törenin tartışmaya galip gelmesine hem şahitlik hem de aracılık etmiş olduk. Onlar erdi muradına biz çıkalım tartan yola. Sağlıcakla kalın efendim. İyi yürüyüşler.

TEKNOLOJİNİN ÖTESİ

Görünmeyen Üniversite'miz Prof. Dr. Ersin Nazif Gürdoğan, sözlerinde tebessüm ediyor, makaleleri, kitapları katman katman açılarak büyüyor, rehberimiz olmaya devam ediyor.

Hülya GÜNAY

Teknolojinin Ötesi kitabının kapağı

Gürdoğan'a göre: "İnsansız teknoloji, teknolojisiz insan olmaz. Her kültürün kendine özgü bir teknolojisi olur. Teknolojiyle toplumların yüzyıllar içinde zenginleşen değerleri, ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda görünürlük kazanırlar. Yaşanan hayatın karmaşık bir yapı kazanmasında olduğu kadar, yalınlaştırılmasında kaynaklandığı değerlere göre, ötesi önceden bilinmeyen teknoloji, savaşçı ya da barışçı önemli bir işlev yüklenir.

Teknoloji insanlık tarihi boyunca nasıl gelişirse gelişsin, arkasında görünsün ya da görünmesin, içinde meleklerle şeytanları bir arada bulunduran insanlar yer alır. İnsanlar aradıkları iyilikleri ya da kötülükleri, geliştirdikleri teknolojiye yansıtırlar. Teknolojinin olumlu yanları gibi olumsuz yanları da insanlardan kaynaklanır. İnsanlar dünyada neyi arıyorlarsa, aradıklarını geliştirdikleri teknolojiye bulurlar."

Prof. Dr. Ersin Nazif Gürdoğan, Teknolojinin Ötesinde kitabı ile ilgili verdiği bir röportajda, her alanda üretimi artıran teknolojiyi ve insanların gözlerini kamaştıran teknolojinin gücünün nereden kaynaklandığını şöyle açıklıyor:

"Üretim kitaplarında teknoloji, zaman içinde derlenen, düzenlenen, geliştirilen bilgilerin, ekonomik, siyasal, kültürel hayata kazandırılması olarak tanımlanır. Teknoloji insanların, çevrelerini değiştirme, üretimlerini artırma yolunda, yararlandıkları bilgilerin hepsini içerir. Bu yüzden her dönemin, kendine özgü bir teknolojisi olur. Birinci Sanayi Devrimi'ni başlatan buhar makinesinin bulunmasına kadar, üretimde atlardan ve insanlardan yararlanılır. Ve teknoloji çok uzun bir dönemde, çok yavaş bir gelişme gösterir. Batı Avrupa ülkelerinde, atların ve insanların güçlerinin yerine makinelerin geçmesiyle, ekonomide üretimi hızla artıran bir makineleşme yaşanır. Makine sanayi kısa dönemde gelişerek, tarımsal üretim başta olmak üzere, her alanda üretimi kat kat artırır. İngiltere'de başlayan sa-

nayileşmeyle, makineler Batı Avrupa ülkelerine, önemli bir üretim gücü kazandırırılar. Avrupalılar Afrika'nın, Asya'nın, Amerika'nın doğal kaynaklarını yağmalamada, birbirleriyle kıran kırana yarışırılar. Dünyanın bütün yeraltı ve yerüstü zenginlikleri Avrupa'ya taşınır. Sanayileşme İngiltere'nin öncülüğünde, ekonomik, siyasal, kültürel hayatta köklü dönüşümlere yol açar. Buhar Makine'si nin bulunmasıyla, büyük bir hız kazanan teknolojik gelişmeler, Temel ve Uygulamalı Bilim'lerin ana konuları olurlar. Teknoloji Mühendislik bilimlerinde yapılan, araştırma ve geliştirme çalışmalarıyla gelişerek, yaşanan hayatı dönüştüren karmaşık bir yapı kazanır. Teknoloji kavramı, İkinci Sanayi Devrimi'ne geçiş olarak kabul edilen uzay araçlarını, bilgisayarları, ulaşımdaki, iletişimdeki gelişmeleri de içerisine alarak, çok geniş bir alanı kapsar. Birinci Sanayi Devrimi üretimi, İkincisi iletişimi, bilgilerin saklanması, değerlendirilmesini ve yorumlanmasını makineleştirir. Birincisinde insanların bedensel, İkincisinde zihinsel güçlerinin yerini makineler alır. Her alanda makinelerle iç içe bir hayat başlar. Üçüncü Sanayi Devrimi'yle bilgisayarlarla birlikte, robotlar üretimin ve yönetimin, vazgeçilmez teknolojik araçlarını oluştururlar. Koldaki saatlerden, ceplerdeki telefonlardan, evlerin garajlarındaki arabalara kadar, bilgisayarlar yazılımlarıyla, donanımlarıyla günlük hayatın vazgeçilmezleri arasında yerlerini alırlar.”

Prof. Dr. Ersin Nazif Gürdoğan, temel üniversite eğitimini İTÜ'de makina mühendisliği alanında yaparken, İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadı Enstitüsünün uzmanlık programını tamamlar ve Devlet Planlama Teşkilatında 1968 ve 1972 yılları arasında proje değerlendirme uzmanı olarak çalışır bu arada bir yıl İngiltere'de incelemelerde bulunur. Gürdoğan, mühendislik ve iktisat disiplinlerindeki tecrübelerini Mavera Dergisi kurucusu olarak edebiyat ile taçlandırıp bir akademisyen perspektifinden yazılar kaleme alır.

Teknolojinin Ötesi kitabı, 1977 ve 1984 yılları arasında, Mavera Dergisi'nde yayınlanan denemelerden oluşuyor. İlk baskısı 1985 yılında yapılan kitap, Türkiye Yazarlar Birliği tarafından “Fikir” ödülü vermeye değer görülür. Kapı Yayınları tarafından, 2024 yılında gözden geçirilmiş yeni basım ile raflarda yerini alan kitap 195 sayfa, “Teknolojinin Ötesi, Zamana Egemen Olmak, Ekonominin Görünmeyen Yüzü, Bozulan Denge, Yitirilen Ölçü” başlıkları ile 4 bölümden ve ilgili bölümleri takip eden denemelerden oluşuyor. Son derece akıcı bir üslup ile herkesin özelinde “teknoloji”ye farklı bir bakış açısı, farkındalıklar sunmayı amaçlayan eser, “Denemeler teknolojiye ve zamana egemen olma yolunda güçlü bir dayanak oluşturursa amaçlarına ulaşmış olurlar.”

KASTAMONU'DA TOPRAKTAN KALBE UZANAN BİR HAYAT

Kastamonu, konakları ve caddeleriyle ahşabın telini asırlardır tebessümlerle konuşuran bir şehirdir.

Sibel ORHAN

Nasrullah Camii

Bu şehir hikâye olmaktan çok bir şiridir. Gecelerle konuşan Kastamonu Kalesi, heybetiyle karşılar ziyaretçilerini. Toprağı ecdat duasıyla yoğrulmuş, taşları secdeye durmuş bir hafıza otağıdır. Karaçomak Deresi'nin koynunda, 774 metre yüksekliğe kurulmuş şehirde saat kulesinde hâlâ Sultan Abdülhamit'in vakti çalar. Şeyh Şaban-ı Veli'nin nefesi; dikme başlıklarının mukarnasları ve mavi, yeşil, kırmızı renkleriyle Mahmut Bey Camii'nin çivisiz ahşabına yansıyan sanat; tefekkürün sesi ruha şifadır. Caddeleri tarihten bir satır, konakları yaşamışlıkların şahididir.

Her şehrin bir lisanı vardır benim lügatimde. Eşref-i mahlûkatlar dile gelir. Sızarak dağlara ve oradan gökyüzüne ve ahşap evlerin arasına ulaşır. Sokaklarında yürürken pencerelerden çocuk sesine sirayet eder. O evlerden birinde Özcan Bey diye biri yaşar. Özcan Bey bir tesisin müdürüdür. Zıpkın gibi bir delikanlıdır kendisi ve doğaya âşıktır.

Ve ne zaman bastırsam toprağa ayaklarımı, şehir içimde konuşur; bazen eski bir dostun sesiyle, bazen de annemin gençliğinden kalma bir ninnisiyle...

taşlara sorarlar beni

kimdim, nerden geldim diye

konakların gölgesinde

bir yarım türkü gibiyim

gözüm Nurullah'ta hâlâ

bir güvercin iner avluya

bir çınar kımıldar içimden

bir sızı geçer yokuşlardan

Yokuşlardan geçerek geceye doğru ilerliyoruz. Zarif bir yapı çıkıyor karşıma: Liva Paşa Konağı. Kapısından adım attığınızda duyarsınız gıcırdayan tahta seslerini ve vakur hatıraların ezgilerini. Odalarda görücülerini bekleyen el işle-

meleri, ahşap eserler, urganlar, bakırlar, kunduralar, eğerler rengârenk sofrâ bezleri, dokumalar ve koşum takımları sıralanır. Çeyiz sandıkları açılmaz, dile gelmemiş efsaneleri içinde tutar, dillendirmeden taşır. Orada, Kastamonu'nun nazlı gelinine selam gönderilir usulca...

Selamlar olsun

Hayallerimi karlarına gömdüğüm nazlı geline...

Bir anılarım kaldı o şehirde...

Bir ben yalnız kaldım bu şehirde...

Karların altından çıkartır, ısınırım...

Mehmet Akif İnan

Gözün alabildiği her nokta, adeta sanat eseri gibidir bu şehirde. Tabiat burada tuvale akmış sanki. Köşe başlarında bir çiçek; zümrüdüanka kuşu gibi rengârenk, ankebut gibi

minik, bir seçe gibi billur ve berrak. Sirayet etmiş her yere suhulet. Kasaba halkı öyle samimi, öyle tanıdık ki daha ilk selamda yıllardır tanıyormuşsun havası verir insana. Hele o cırıkla taşınan ikramlar yok mu? Yanında yeni demlenmiş bir bardak çay ya da yoldan gelen birine sunulan ayran...

Uzayan tarlalardan yolumuz düştü Devrekâni'ye. Durduk, bir nefes alıp da seyredelim fezayı diye. Karşımıza dikildi bir okul binası. Küçük bahçesinde envai çeşit çiçekler "gel" der gibi karşıladı bizi. Yatılı Bölge Okulunda bizi bekleyen çocuk yüzler vardı: Masum, temiz ve ışıllı... Her biri geleceğe açılan bir pencere gibi. Köyün içinde unutulmaya yüz tutmuş çocukluğu bir el dokunuşu gibi geri getiren o minik eller... Gelen misafiri görünce kollarını açarak koşmaları, bir kucaklamaya yılların hasretini sığdırmaları... Hepsi de anlatılmaz, yaşanırdı ancak. Coşardı insanın içi; gözleri dolar, gönlü taşardı.

Ve o yollar... Yemyeşil tarlaların arasından kıvrıla kıvrıla uzanır, Asr-ı Saadet'e çıkan yolları andırırdı.

Bir muradın, bir dileğin vücut bulmuş hâli gibiydi. Yolun sonunda bir ev vardı. Ve o evde adı da kendi gibi "Dilek" olan bir gönül insanı yaşardı. Adı gibi bir nefes, adı gibi bir ferahlıktı. Yolu açık, gönlü yormayan bir sükûneteydi. Evi ise her gelene rahmet gibi açıktı. Elinde ayran, gönlünde insan sevgisi. Evi de Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi'ne giden yolun köşesindeydi. Eller açılır, diller dua ile kıpırdar lakin kalpler konuşurdu orada. İnsan kendinden kurtulmayı, içindeki fazlalıkları bırakmayı diliyordu. Duaya durmuş eller kadar içten ve hürmet doluydu. Bu topraklarda işte böyle kalbiyle yaşayan nice kadın var oldu. Kimi bir tas ayranla gönülleri serinletti, kimi vatan uğruna cephaneye taşıdı.

Şehit Şerife Bacı, Kastamonu'nun yüreğiydi ve alınının akıydı. 1921 yılının o buz tutmuş

Aralık sabahında sırtında yavrusu, önünde cephaneye dolu kağnısıyla yürüdü. İnebolu'dan Kastamonu'ya uzanan o zorlu yolun karla kaplı her adımında vatan aşkıyla yandı, tutuştu. Çocuğunu ve mermileri korumak uğruna donarak şehit oldu. Bir annenin, bir kadının, bir vatan sevdalısının fedakârlığıydı bu.

Kastamonu sokaklarındaki taş konakların gölgesinde ve insanların yüzünde tarifsiz bir bahtiyarlık gibidir samimiyet. Taş fırınlardan yayılan etli ekmek kokusu insanın başını döndürür. Hamurun sıcaklığı, en çok da yürekleri ısıtır. Yemeğin lezzeti bir yana, o sofrada oturanların yüzlerindeki huzur görülmeye değer. İşte o, Kastamonu'nun gerçek tadıdır. Taşköprü sarımsağı dört bir yana kokusunu meltemle yarışır gibi sunarken pastırmanın rayihası tok olan insanın bile iştahını açar. Hele bir kaşık helvası var ki "yeme de yanında yat" dedikleri türden.

Bu şehirde vakit ağır akar, lakin kalpler hızlı çarpar. Göze çarpan en önemli özellik ise muhabbetlerin derin olmasıdır. Tam da bu noktada aklıma hemen Konya'nın bir ilçesinde okul müdürlüğü yaptığım sırada çarçabuk kurulan diyaloglar geliyor. Ardından yarene yaren olan dostluklar. Küçük ilçelerde çok kıymetli bir haslet vardır: Her gelene aslında uzun zamandır beklenen bir misafir gözüyle bakılır. İşte bu duygular zihnimde bir melodi ile dans ederken ben de o günlere gittim ve geri geldim sessizce. Bu arada farkında olmadan kamp yapacağımız alana gelmiştik bile. Heyecanımız yol gösterir olmuştur.

Kastamonu'nun kucağını açtığı bir yerdeydi kampımız. Adı Yolkonak'tı. Doğayla birlikte soluklanmaktı niyetimiz. Ağaçların yeşili alabildiğine yükseliyor, gökyüzüyle kucaklaşıyordu. Ahşap evlerin çam kokusu ile mey olmuş ve sözü toprağa bırakmıştı. Toprak ise; "Rahat ol, burada tabiatla berabersin. Sadece konuşan tabiatı dinle." diyordu. Kuş sesi, bülbül sesi, gül sesi, yanık ezgiler, sevinen çekirgeler, bülbülün güle söylediği aşk şarkıları...

Tesisin müdürü Özcan Bey kapıda karşıladı bizi. Samimi bir şekilde "Hoş geldiniz." demesi bile, bizi mutlu etmeye yetti.

Doğanın kucağındaydık burada. Koynuna koyup avutmaya hazırdı bizi. Geceleri yıldızların altına serilen battaniyeler, sabahın seherinde uyanan kuşların sesleri, toprağa çıplak ayakla basmanın verdiği o serinlik... Yürüdüğümüz yollar, tıpkı umut gibi önümüze seriliyordu.

Gün doğumu vakti kamp alanında kendimizle baş başa yaptığımız yürüyüşlerin verdiği mutluluk her şeye değirdi. Ardından müzikle başlayan türlü etkinlikler. Hele okçuluk bir başka motive etti hepimizi.

Karşıdan görülen şehrin öbür yüzü selam çakardı âleme... Bakmalara doyamadığın manzara sanki çerçevesi geniş bir tabloyu andırıyordu. Rengârenk ve sıra sıra dizilmiş ahşap pencere haneler, uyumlu bir senfoni orkestrası gibi "Neşeli Evler" filmini andırıyordu. Hakikaten çok sevdim burayı. Gezip görmek, suyundan içmek, yollarında yürümek gerek. İncecik bir sızı gibi akan dereleri, bodur ağaçları bile yeter! Şehirlerde birbirine yük gibi yapışan beton binalardan kaçıp nefes almaya gelin buraya. Turkuaz renginin eşsiz yansıması deniz sevdasını doyuran Ginolu Koyu, Çatalzeytin ilçesinin balı kaymağıdır. Gizemli bir rüzgâr estiren Ejderha Çukuru, ender görülen şekiller ve tarifsiz uzunluğuyla göreni hayran bırakır.

Kamp tüm bu uğrak yerlerle bütünleşip dinlenmenize, nefes almanıza uygun bir ortam sunar. Yeni dostlukları gönül köprüsü ile bağlar. Bir daha görüşmek için telefonlar alınır, sosyal medya hesapları paylaşılır. Artık bu tatlı maceranın sonuna gelinmiştir. Kastamonu'da unutulmayacak bir yer vardır: Küre Dağları. Ölmeden önce gezilip görülmesi gereken yerlerden biri olan Küre Dağları, 160 bitki türüne sahip olup korunması gereken 200 ekolojik bölgeden biridir.

Kamp ateşi sönmeden önce pişen etli ekmek ve taş fırından çıkan hamurun kokusu el yaksa da tadı içinizi ısıtır.

Kamp boyunca öğrendiğimiz en önemli şey şuydu: Doğada her şey gerçektir. Göz göze geldiğin bir insanın gülüşü de yere düşen bir çam kozalağı da. Yapay olan hiçbir şey burada barınamaz. İnsan burada içindekini saklayamaz. Burada herkes olduğu gibidir.

İşte Kastamonu'da kamp böyleydi. Çadırların arasında, toprağın üstünde ve gökyüzüne yakınken şunu daha iyi anladık: Bir yerde kalmak değil, o yerle bütünleşmek güzeldir. O yerin insanıyla, toprağıyla ve iklimiyle...

ÇİÇEKLER, ÇİÇEK GİBİ ÜLKE VE İNSANLAR

Güzellikler yaşarken pek bilinmiyor da, hasret kalınca özlemimiz ortaya çıkıyordu. Siz hiç taşrada, herhangi bir eve hiç konuk oldunuz mu?

Mehmet Cemal ÇİFTÇİGÜZELİ

Nergis

Mutlaka bir ekinliği vardır; içinde birkaç çiçeği ve gülü olan, ya da birkaç saksısı.

Rahmetli annem gelin gittiği Kilis'te Katırcı-karagiller'in Cami-i Kebir sokaktaki evinde bir kuyu, bir ekinlik, bir portakal ağacı, iki asma, çok sayıda gül ve duvarlara tırmanan yasemin çiçekleri vardı. Adeta hanımelleriyle yarıştırdı yaseminler. Babaannem, kardeşi Mahir Atabenliyi ziyaret için gittiği Ankara'dan dönerken fide olarak "saat çiçeği" getirmişti. Bu çiçek bir duvar saatine benzerdi ve yelkovanı-akrebi vardı sanki. Çok da azgındı, toprağını sevince bütün duvarı sarardı.

Validemin, genç kız iken yaşadığı Tekye Camii sokağındaki annenemlerin bölgeye has karakteristik taş yapı evi de öyle. Belli ki bir usta elinden çıkmıştı. Kuşların ikameti bile düşünülmüştü. Bir ekinlik vardı içinde renk renk tas gülleri açardı. Turuncu ağacı, ürünleriyle reçeller için idealdi. İki asmadaki kuruksular; bol salçalı ve acılı yerel yemeklerin limonu, nar ekşisi gibiydi. Kaç büyük tenekte içinde ortanca vardı sayısını unuttum. Yağ tenekeleri kesinlikle atılmaz içine mahalli adıyla felhan-toprak doldurularak ailenin en sevdiği çiçekler ekilirdi. Ful çiçeği Ramazan ayında testilerin ve sürahilerin içine atılarak mis gibi kokması sağlanırdı.

OKULDA ÖĞRETMENELERE GİDEN GÜLLER

Mahsere-zeytin yağı üretim merkezi üzerindeki pekmezhaneyi iptal eden babamın yaptırdığı avlulu-havışlı evimizin önceliği çiçeklerdi. Duvara bir ekinlik yaptırılmış, içinde değişik güller dikilmişti. Gonca gonca açardı. Daha büyümeden birkaçını kopararak özellikle hanım olan Türkçe öğretmenimize götürürdük. O da çok mutlu olur, yanaklarımızdan öperdi. Küpe çiçeği, sardunya-lokiyye, mercan, mine, ful, ateş çiçeği, aslan ağzı, fesleğen, hüsnü yusuf, kasımpatı, kış çiçeği ve yasemin hep vardı. Bakımı genelde evin hanımları üslenirdi. Konuk gelen komşular çok beğendiği bu çiçeklerden bir şitil-fide alır evine yetiştirmeye götürürdü.

Önce ismi Erkekler ve Hanımlar olan sonra Ayşecik parkına dönüşen Cumhuriyet Caddesinin tam ortasındaki bu mekanın sorumlusu Parkçı Mustafa da belediye veya ilgili bakan-

lıgın göndererek yetişmesini sağladığı çiçeklerden örnekleri isteyenlere verirdi.

Bu güzellikleri üniversite için geldiğimiz İstanbul'da ancak fark ettim. Fatih ve Çapa'daki apartmanların bitişik tarzda yapılanmaları bahçe falan bırakmamış, ancak dairenin içine sokmuştu çiçekleri. Güzellikler yaşarken pek bilinmiyor da, hasret kalınca özlemimiz ortaya çıkıyordu. Bunun telafisini Gülhane Parkı, Yıldız Parkı, Emirgan, Çamlıca gibi yerlerde gideriyorduk. Demek güzel insanlar da kolaycı değil, üreten, koruyan, tabiatı kollayan, güzellikleri sürdüren kimseler hala vardı.

Büyük şehirlerden iş, aş, okul için İstanbul'a gelip de derme çatma başını sokacak bir yer yapanlar da hemen birkaç ağaç ve çiçek ekiyordu boş bulunduğu arsasına. Bunun içindir ki gecekondu semtlerindeki yeşillikler apartmanların olduğu bölgelerde görünmez. Palazlanmak ve para; çiçeğin ve yeşilin önüne geçmişti metropollerde.

İstanbul Vefa Lisesi'nde okurken Fatih'teki evimizde çiçekler, güller olmadığı için öğretmenlerimizin ancak iyi not alarak dikkatini çekerdik. Bu da başarılı öğrenciler için bir ayrıcalıktı. Ama çiçek ve çiçekçiler vardı, ancak talebenin kesesi buna almaya müsait değildi. Ama İstanbul deyince akla ilk gelen Arguvanlardır. Etkinlikler yapılan günleri ve haftaları olmuştur. Sanki Dersaadetin simgesidir. Unuttuğumuz veya kaybolan çiçekler de var; mor salkım ve acem halısı çiçeği. Manolya ve mimozalar da öyle. Adalardaki bahçelerimiz de birer kültür mirasıdır nereden bakılırsa bakılınsın.

ÇİÇEKÇİLİK SEKTÖRÜ

Evlendiğimiz yılda balayı için gittiğimiz Antalya'da (1974) ailenin bir dostu bizi konuk etti, kenti gezdirdi, Lara'ya götürdü ve sonra da bir gül bahçesine. Adam boyu uzanıyordu güller kırmızı, siyah, sarı renk renk. Böyle bir sektör olduğunu fark ettim. Çünkü Antalya hem üretim ve hem de iç-dış pazar için ideal bir mekanmış. Bugün Antalya'da 40 bin dönümlük alanda gül ekiliyor ve 150 milyon dolarlık da ihracat gerçekleştiriliyor. Bana göre çok iyi, uzmanlarına göre çok az. Türkiye'de artık bölge ve kent fark etmeksizin çok sayıda çiçekçi var. Ulusal ve uluslararası hizmet verebiliyorlar. Yeterli mi değil elbette.

SOKAKLARI YASEMİN KOKAN ŞEHİR

Bir Paris seyahatimde Yahya Kemal'in sürekli gittiği kahvenin sokağında gördüm ki, her dairenin balkonunda renk renk çiçekler. Yürüdüm bütün caddelerdeki evlerin balkonundan çiçekler selam

veriyordu sanki. Mekanı ve bölgeyi güzelleştirmişti balkonlardaki çiçekler. Mesleğim gereği dayanamayıp sordum "Fransız Başkentinde herkes mi çiçek sever ve yetiştirir?" Hayır öyle değilmiş. Balkonunda da olsa çiçek yetiştiren ailelerden Paris Belediyesi şehri temiz tuttukları ve güzelleştirdikleri için çevre vergisi almıyormuş. Sakinlere cazip gelmiş bu tasarruf.

Tunus'a gittiğimde daha uçaktan iner inmez seyyar çiçek satıcıları yaseminlerden yaptıkları kolye şeklindeki çiçekleri "yesmin..yesmin" diye satarak para kazanıyordu. Yabancılar da alıyor boynuna geçirerek mis gibi yasemin kokusu teneffüs ediyordu. Zaten bütün Tunus sokakları öyleydi. Yasemin ve Hanımeliinden dolayı mis gibi kokarlardı. Bir rüzgar esse kokular her taraf amber gibi yayılırdı.

Endonezya seyahatimde Jakarta'da daha uçaktan iner inmez bütün yolcuların başına bölgenin simgesi orkidelerden yapılmış çelenkler geçirmişlerdi. Sonra öğrendim ki orkideler altın suyuna batırılarak bir ziynet eşyası olarak da kullanılıyormuş. Dönerken aldım tabii.

Kahire'de bulunduğum dönemde en pahalı çiçek karanfil idi. En ucuzu ise güllerdi. Ama en fazla dikkat çeken palmye türü değişik ağaçların adeta bir gökdelen gibi yükselerek Nil boyunu güzelleştirmeleriydi. Tropikal iklimin çok sevdiği Azabe ve Pando denilen ağaç türleri bizim çınarlarımız gibiydi. Kök salıyor, birkaç insan ancak kucaklayabiliyordu.

KIBRIS'TA RENKLER ÇÜMBÜŞÜ

KKTC'ni eğer bir bahar günü ziyaret ederseniz yerlerden değil, taşlardan bile çiçekler fışkırıyor. Tefekkür için de bir fırsat anlayan ve algılayan için. Sopyayı dikseniz filiz verecek neredeyse. Yollar yasemin ve hanımeliyle dolu. Mevsimine göre portakal çiçeği, zeytin çiçeği ve nar çiçeği daha bir başka ve etkileyici. Üzerine şiirler yazılmış, besteler yapılmış. Begonvil ve begonya, boru çiçeği, çam güzeli her tarafta. Şöyle bir göz attım Girne'de de kaç çeşit çiçek fışkırıyor topraktan; Ağlayan gelin, Açelya, Akasya, Akşam Sefası, Ata Çiçeği, Antoryum, Aslan Ağzı, Ateş çiçeği, Cennet Kuşu, Fesleğen, Gardenya, Guzmanyaya, Menekşeler, Hüsnü Yusufklar, Itırlar, Kadifeler, Kasımpatılar, Leylaklar ve Lilyumlar, Ağu Çiçeği, Sardunya, Tavşan Kulağı, Cemileler, Mine ve Mercanlar. Metrelerce yükselen Jakaran ağacı da adede çiçek veriyor. Mor ve morun tonu çiçekler yansıtor.

SAFRAN (ZA'FERAN)

Safran için ilk akla gelen her ne kadar Safranbolu olsa da 14. yüzyıldan beri Anadolu'nun pek çok yerinde zâferân ekimi yapılmıştır. Yetiştirilmesindeki zahmetler ve dış alımla birlikte başlayan ekonomik dengesizliklerle zâferân-ziraatı peyderpey terk edilmiştir.

Bilal ARIOĞLU

Safran Çiçeği

Klasik şiirimizde bazı çiçekler görsel cazibeleri ile, bazıları da eski çağlardan beri şifa kaynağı olması ve ticari değerleri ile ele alınmıştır. Za'feran (safran) her iki özelliği ile öne çıkan en belirgin çiçeklerimizdendir. Dünyanın en değerli ve pahalı bitkileri arasındadır. Günümüzde bile beş gramının değeri 3000TL'yi bulmaktadır. Safran eski çağlardan beri baharat, gıda boyası olarak kullanılan soğanlı bir bitkidir. Toprak üstündeki mor renkli çiçekleri çiğdeme benzemektedir. 20 - 30 santim civarında boylanabilir. Sonbaharda, Ekim ayında çiçeklenmeye başlar. Ticari değeri olan çiçek sporlarının kırmızı renkli 3 parçalı dişi olanlarıdır. Ülkemizde endüstriyel tarımı yapılan bir bitkidir. Safran kelimesi Arapça'da sarı renk anlamına gelen asfar kelimesinden türetilmiş; safran baharatı anlamına gelen "za'feran" da Latince'ye "safranum" olarak geçmiştir.

Ekonomik değeri yüksek olan bu bitkinin üretilmesinde ve pazarlanmasında yüzyıllardır değişik hileler yapıldığı hatta safran hileciliğinin Orta Çağ'da (Almanya ve İsviçre) ölümle cezalandırıldığı bilinmektedir. Prof. Dr. Hikmet Ahmet Birand, Anadolu Manzaraları kitabında "Hem biz kişizade bir ailedeniz. Safran da bizim cinstendir. Bilir misin bir zamanlar ticareti ne kadar rağbette idi? 15. Yüzyılda bizim safrana hile katanların cezası idamdı. Hatta 1449 da Almanya'da safrana başka şeyler katarak satan Friedenker adlı bir vurguncu safranı ile beraber cayır cayır yakıldı." Kadı Burhanettin aşağıdaki beytinde "Gerçi gözden gönüle (açılan) dolabı yoktur ama (sevgili) yüzümdeki zâferânını kanla suladı" sözcüğü ile safrana kan damlatma hilesini de ima etmektedir;

Yüzümde za'ferânını suvardı kan ile

Gözden egerçigönüle dolabı yohdurur /
Hatta Kadı Burhanettin'in, kanlı göz yaşlarıyla suladığı sararmış benzini "za'ferân-ı Rûm"a benzetmesinden, Anadolu'da 14. yüzyıldan beri bu yolla yaygın bir şekilde safran hileciliği yapıldığını da anlıyoruz;

Saru benze gice gündüz dökeremkanlu yaşı

Kan ile hâsıl kıluramza'ferân-ı Rûmdur

Ülkemizin önemli turizm destinasyonlarından olan Safranbolu'nun ismi de safranın bu coğrafyada yetişmesinden alınmıştır. En çok pilavlarda ve zerde tatlısında kullanılır. Safranbolu'ya has safranlı lokum ise ülkemizin özel lezzetleri arasındadır. Osmanlı döneminde Ahmet Talât Onay, düğünlerde safranlı zerde-pilav ikram edilmesinin de, eski İstanbul medreselerinde haftada iki öğün zerde çıkarılmasının da, neşeyi artırmak ve ferahlık vermek amacıyla oluşturulmuş âdetler olabileceğini belirtmektedir. Safranın insana neşe veren yönüne değindiği aşağıdaki beytinde, aşk ile sararmış yüzünün, sevgilinin tıpkı çam fıstığı gibi kapalı olan ağzını açtırıp güldürdüğünü söyleyen Nâbî, bu durumun safranın bitkilerin Nasreddin Hocası olmasından kaynaklandığını belirtir;

Rûy-ı zerdim piste-i leb-bestesin handân eder
Za'ferânnev'-i nebâtîñ Hâce Nasreddîn'idir.

Çocukluğumda bizim oralarda anlatılan bir Nasrettin Hoca hikâyesi vardır; Komşusu Nasrettin Hoca'yı akşam iftara davet eder. Hoca için muzip bir plan hazırlar. Hoca iftara yakın bir ziyafet beklentisi ile komşusuna gelir. Geniş bir sofraya hazırlanmıştır. Çorba gelir, ezan okunur, iftar açılır. Hoca çorbadan birkaç kaşık alarak iştahını gelecek yemeklere saklamaktadır. Ev ahalisi çorbaya girer. Evin hanımı çorba kâsesini alır, mutfaktan elinde bir tas çorba ile gelir. Hoca mübarek gün herhalde kalmasın diye geldiğini düşünerek birkaç kaşık alır gene kenara çekilir. Tas gider ama yeniden çorba ile dolu gelince Nasrettin Hoca kızar ve ellerini açarak amin der (tatlı ve pilav isteğini dile getirir):

Zil zerededir her evde

Pilav dermandır her derde

Yanında bir tas ayran olsa

Ha kaşıkla, ha kaşıkla..

Çorba tası bitince komşusu bu sefer amin der.

Hoca dediklerin haktır

Lakin bizde yoktur

Ha sayıkla, ha sayıkla.

Namazlar kılınır geç vakit olduğu için komşusu hocayı misafir eder ve yatacağı odayı gösterir. Hoca içeri girer ki duvarlara ipler üzerinde kış yiyeceği olarak asılmış üzümler ve ayvalar mis gibi kokmaktadır. Hoca karnı aç yese haram, yemese açlıktan uyuyamıyor. Kapiya yanaşarak bir uzun hava tutturur;

Oy bizim eller, oy bizim eller

Yatarken üzüm yerler.

Komşu tüm muzipliği ile kapının önünden cevap verir;

Oy bizim eller, oy bizim eller

Saklarda kışın yerler.

Sentetik boyalar üretilene kadar, sarı renk safrandan elde ediliyordu. Kendi ağırlığının 100.000 katı sıvıyı sarıya boyayabilecek kadar kuvvetli bir boyama özelliğine sahiptir. Safran (*Crocus Sativus*): Safran, süsengiller familyasından olup yetiştirildiği bölgenin iklim şartlarına göre ilkbahar veya sonbaharda, açık mor yapraklı güzel çiçekler açan ve bu çiçeklerin ortasında bulunan sarı ve kırmızı renkteki telciklerden oluşan soğanlı, tıbbî ve aromatik bir bitkidir. Anayurdu Batı Asya, Türkiye, İran ve Yunanistan'dır. Vaktiyle Bizanslılarca sadece İzmir'de yetiştirilen safran, Osmanlı Devleti'nde başta Safranbolu olmak üzere İstanbul, İzmir, Tokat, Adana ve Urfa'da yetiştirilmekteydi. (2) Anadolu'da "mor çiğdem, koyun çiğdemi, adlarıyla da bilinen safranın "Hint safranı, Yemen safranı, Selanik safranı, Arnavut safranı, Viranşehir safranı" gibi türleri ünlüdür.

Safran için ilk akla gelen her ne kadar Safranbolu olsa da 14. yüzyıldan beri Anadolu'nun pek çok yerinde zâferân ekimi yapılmıştır. Yetiştirilmesindeki zahmetler ve dış alımla birlikte başlayan ekonomik dengesizliklerle zâferân ziraatı peyderpey terk edilmiştir. Sınırları içerisindeki zâferân tarlalarını 20. asır başlarına kadar muhafaza eden yerlerden biri de Viranşehir'dir. Viranşehir safranının kalitesiyle kazandığı haklı ve köklü bir şöhreti vardır. Hatta "17. yüzyılın başlarında İstanbul piyasasında Viranşehir safranı ve diğer safran olmak üzere iki tip safran bulunuyordu. Viranşehir safranı, diğer safrandan da kıymetli idi. 1600 yılında Viranşehir safranının dirhemine 3 akçe, diğer safranın dirhemine ise 2 akçe fiyat konulmuştur. 16. yüzyıl şairlerinden Yahya Nev'î Efendi (ö. 1599), ayrılık acısıyla ne derece yıprandığını anlatırken: "Tenim, göz yaşı kanımdan erguvan fidanına döndü. Vücudum (adeta) Viranşehir oldu; yüzüm safrana boyandı." demektedir:

Tenüm hûn-ı sirişkündennihâl-i ergavânîdür
Vücûdum oldu Vîrânşehir-irûyumza'ferânîdür

Eski tıbbâ göre pek çok rahatsızlığa iyi gelir. Vücuda zindelik ve ferahlık verir, uykuyu düzenler, sinir sistemini uyarır, kalp çarpıntılarını giderir, hafakanı önler ve insanı neşelenendirir. Aynı zamanda hazmı kolaylaştırıcı olup astım ve öksürüğü tedavi eder, kulak ağrısını geçirir, çiğnendiğinde diş etlerini, sürme gibi sürüldüğünde ise gözleri kuvvetlendirir. Günümüzde bilhassa bazı kanser türlerinin tedavisinde de etkili olduğu belirtilen safran, mideyi de kuvvetlendirir.

Klasik Türk şiirinde safran sarı renginden dolayı aşığın yüzü olarak betimlenir. Bu yönü ile de edebiyatımızda birçok şairin ele aldığı çiçek olmuştur. Köprülüler devrinde yaşayan Süleyman el Bosnevi olarak ta bilinen divan sahibi şairlerimizden Mezâkî aşağıdaki beytinde, sadece safran kullanarak aç kalmış ve

beti benzi sararıp solmuş zâhîde çatar. Ona bir nevi gerçek âşık olmak için bunların yeterli olmayacağını söyleyen ve asıl olması gereken yürekteki yakıcı ateş ile nemli gözlerden akan kanlı gözyaşlarının nerede olduğunu soran şair, bir yandan da safranın zayıflatıcı özelliğine dikkat çeker;

Kanı sûz-ı derûn-ı hûn-ı eşk-i çeşm-i ter zâhid
Tutalumza'ferân-ı za'f ile sîmâñizerditdûñ

15.yüzyıl şairlerinden Cem Sultan'a yakınlığı ile bilinen Karamanlı Aynî divanın dayanağında güller açan sevgilinin yüz bağına gül ve lale diker; gözyaşı ile suladığı halde safran yetişir;

Yüz bâğına ne denlü gül ü lâle dikerem

Su verürem bu göz yaş ile za'ferân biter

Bâkî, "Aşk ateşinin sıtmasından öylesine güçsüzüm ki sararmış yanağım hayat gülşenimde safrana döndü." diyerek, safran ile ateş arasındaki ilgiye değinir;

Teb-i tâb-ı mahabbetden şu deñlünâ-tüvânem kim

Hayâtum gül-şeninde za'ferânoldı ruh-ı zerdüm

16. Asrın Fuzuli'den sonra en büyük şairlerinden Hayali, divanındaki şu beytinde ise safranının sonbaharda hasat edilmesi aynı zamanda hüznü ve ayrılığı muhabbet mevsiminin de sonunu hatırlatmaktadır;

Sararmış çehremi sanman ki reng-i za'ferândır bu

Muhabbet âleminde dôtumreng-i hazândır bu

Safran aynı zamanda tıpta ferahlatıcı, mutluluk verici özelliği ile de bilinmektedir. Ahmet Paşa da safranın aynı özelliğine değindiği bir beytinde, sevgilinin yüzüne güldüğüne minnet etmemesi gerektiğini; zîrâ gülmesinin safranın etkisiyle gerçekleştiğini dile getirir:

Yüzüme güldüğüne minnet etme

Ki bu hâssiyyetidirza'ferânın

Sevgilisinin kendisine gülmesini hoş karşılamayan Zâtî de safranın aynı özelliğine değinir ve sevgilinin bu neşeli hâlini safran almış olmasına, aslında ise safrana dönen yüzüne bakmasına bağlar:

Dâ'imbenüm yüzüme gülerseñacebdegül

Tab'-ı cihândahâssiyyet-i za'ferânkodı

Necâtî için ise sevgilinin benzersiz güzelliğine karşı duyulan sevgi kendi yüzünü sarartır ama bu güzellikle senin semtinde safran rengi olmaz demektedir;

Sûz-ı dil benzümsarardur ey yanağı ergavân

Gâlibâ bu vech ile kûyunda olmaz za'ferân

Günümüz şairleri için de safran aşk acısının çiçeği ve rengidir. Bahattin Karakoç'un şu dizelerindeki gibi; Sevgilinin otağını gökkuşağına boyayıp gece-gündüz,

Hüznün safran sarısıyla boyanmaktır aşk.

Hilmi Yavuz "yolculuk ve gül" şirinde de batan günün olduğu kadar yolculuğun ve gelecek yazın da çiçeğidir; nerde o sarı sabır, safran ve sarı sesi

akşamın? duymak sanki bir gülün

yolculuğu gibidir bahçeden sana doğru;

gelsin, bilsin ve sensin, yağdığın o yağmuru

alıp gidensin işte, daha ergin bir yaza...

Lale Müldür için de terk edilmişliğin hüznün çiçeğidir.

külle ovulan bakır kaplar

nane, tarhun, kimyon

terkedilmiş dağ şehirleri

ve bu safran gibi hüznün

döner durur senin kafanın içinde

ŞEHİRİN HAKİKATI

İnşası taşlardan, tuğlalardan, harçlardan, betonlardan oluşan her yapı, şehrin maddi yönünü önümüze serer.

Recep GARİP

İstanbul sokakları...

Şehir ve İnsan

İnsan, doğduğu toprakları, iklimleri, coğrafyayı ve tarihi sever. Şehrin hakikati, işte bu düzlemde anlam kazanır. Şehrin; iki dudak arasında söylenen şiirleri, türküleri, şarkıları, hikâyeleri, masalları ve romanları vardır. Uçsuz bucaksız yeryüzü ve gökyüzü sofrası, şehrin imar edilmişinde ikramsız bırakmaz. Şehirli, şehrine bir tuğla koyanı, bir çeşme yaptıranı, bir mektep, bir hastane, bir köprü inşa edeni asla unutmaz. Yıllar geçse de onlar, şehirle birlikte yaşamaya devam ederler.

Aslında bahse konu etmek istediğim en kıymetli değer, o şehrin metafizik atmosferidir. İnşası taşlardan, tuğlalardan, harçlardan, betonlardan oluşan her yapı, şehrin maddi yönünü önümüze serer. Hangi cadde, hangi sokak, hangi cami, hangi medrese, hangi külliye, hangi şadırvan ve hangi su kemeri olursa olsun, iki yönüyle bizi karşılar:

İlki, tarih dediğimiz, sanat olarak baktığımız, mimaride en üstün, en görkemli camilerimiz, külliyelerimiz diye adlandırdığımız maddi yapılarıyla, en güzel görünüşleriyle bizleri selamlarken, bizler de onları ve bu mabetleri inşa edenleri selamlar ve Fatihalar göndeririz. Bu, hem eserin yapılmasına vesile olan şahsiyetlere ve ustalara, hem mimarlara hem de işçilere bir vefadır. Yürürken, dolaşırken, dokunurken bir sanat eserinin de size dokunduğunu hissedersiniz. Hissetmelisiniz.

İkincisi ise; sokaklarından, caddelerinden geçip durduğumuz, camilerine girip namaz kıldığımız, Kur'an okuyup zikrettiğimiz mekânlar karşılar bizi. Sohbetler dinlediğimiz, dersler okuyup idrakimizi geliştirdiğimiz, medreselerinde Arapçadan, tefsirden, hadisten, fıkıhtan dersler okuduğumuz; sanattan edebiyata, şiirden mantığa, matematikten hendeseye, kimyadan simyaya derinleştiğimiz bu türden yapıların dış yüzeyinden ziyade, içindeki metafizik atmosferdir bizi karşılayan ve kucaklayan. Bedii güzelliklerin icra edildiği bu estetik coşku, ruhani bir atmosferle ruhumuzu güzelleştirir.

Çok sıklıkla konuşmadığımız, şehre dair bu ikinci alana doğru biraz açılmak icap ediyor.

Çünkü en görkemli şehrin (İstanbul'un) bu türden sofralarının, asırlar boyu bu büyük coğrafyayı süslediğini, beslediğini ve inşa ederken bu türden kasidelerin, ilahilerin, şiirlerin, naatların tefsir ve hadis **derslerine eşlik ettiğini görmekteyiz.**

Şehir ve Ölüm

İşte insan, varlık karşısında sustuğu anlarda bile içinden bir şey söyler; kimi zaman dua gibi, kimi zaman şiir gibi. Hakikati çıplak sözle anlatmak çoğu zaman ya ürkütür ya da eksik kalır. Şiir bu yüzden devreye girer. Sanat bu yüzden vardır. Estetik bu yüzden insanı güzelleştirir. Gözlerine sürme çektirir. Çünkü o, hakikati hem giydirir hem derinleştirir.

Felsefenin soyutluğu ile sanatın duygusu arasında bir yerde durur şiir: hem düşünen bir kalptir, hem hisseden bir akıl. Bu yüzden şiir, doğru sözün en estetik hâlidir. Ve işte tam da bu noktada, hakikatin estetik sesi olarak "hikmet şiiri" doğar. Ne sadece bir sanat gösterisidir ne de kuru bir düşünce. O, hakikatin zarafetle dile gelişidir.

Böylesi muhteşem yolculuğumuzda, asırlar boyu büyük ülkü sahibi olan ecdadımızın kabirlerinin bulunduğu bir kabristanın içine girersek; orada muhteşem estetik mezar taşlarının görsel sunumuyla karşılaşırız. Her biri farklı bir mesleği temsil eden bu mezar taşları, türlü veciz ifadelerle dünya hayatının geçiciliğine aldanmamamız için bizleri son bir kez daha uyarmaktadır.

Örneğin: Zeytinburnu'nda Seyyid Nizam Hazretleri'ne uğrayıp, Rasulüllah Efendimize imtisalen selam vermek ve ruhanîyetlerine iltica etmek icap eder. Sonra sırasıyla Eyüp Sultan Hazretleri, Süleymaniye Camii ve haziresi, Fatih Sultan Mehmet Han hazireleri, Edirnekapı kabristanı ve şehitliklerinde bir müddet ikamet edip tefekkür etmek insana iyi gelir. Beşiktaş Yahya Efendi Haziresi ve kabristanı, Üsküdar Aziz Mahmut Hüdaî Hazretleri haziresi ve kabristanı, Karacaahmet Kabristanı ve diğerleri; edebe uygun bir yürüyüş ve tefekkürle huzura eriştiğimizde, ilim ve irfan sahipleri ile büyük devlet adamlarımızın medfun bulunduğu bu kabristanların ne kadar çok şey söylediklerini, girerken ve ayrılırken idrak etmeliyiz. Edebe uygun bir vaziyette ayrılmanın ehemmiyeti, üzerimizde bir elbise gibi bulunmalıdır. "Ölümü sık hatırlayın" buyruldu.

Hayatın ölümle olan teması, daha doğru yaşamayı, daha fitrata uygun hareket etmeyi ve daha inançlı, imanlı ve itikat sahibi olmayı sağlar. Böylesi bir kültürel miras içinde sanat, şiir ve bedii güzellikler, şehrin metafizik bir akımla güzelleştiğini gösterir.

Şehir ve Şiir

Her çağ, hakikatin dilini yeniden kurar. Kimi zaman bu dil, kalın kitapların arasında filozofun cümlesi olur; kimi zaman destanların içinde halk ozanının yüreğinden dökülür. Fakat ne zaman ki söz yıpranır, hakikat susar; işte o zaman şiir konuşmaya başlar. Çünkü şiir, yalnızca duygunun değil, aynı zamanda bilincin ve vicdanın sesidir. Bir mısradaki bir ömrün hesabını verebilir; bir beyitte bir medenîyetin derdini taşıyabilir. Küçücük bir şiirden kocaman bir roman, film yapılabilir.

Hikmet şiiri tam da burada, hakikati yalnızca dillendirmekle kalmaz; onu korur, estetize eder, zamana karşı mukavemetli kılar. Kuru bilgiye anlam, yalın duygulara derinlik kazandırır. Bu şiir, ne sadece bir sitemdir ne de yalnızca bir methiye. O, hakkı konuşur; haksızlığa karşı susmaz. Öyle ki bazen bir şiir, bir kitaplık felsefeye denk düşer. Bazen bir dize, bir asırdır susturulan bir hakikati dile getirir.

İşte bizim bütün şehirlerimizin geçmişten günümüze taşınan bu kültürel mirasla; divanlara, vazgeçilmez naatlara, mersiyelelere, tekkelerin, dergâhların meşk hanelerine ve zikrin meydanlarında tevhidin sedasına dönüşmesi bundandır.

Kur'an'ın Şuara Suresi'nde yaptığı ayırım, bu açıdan düşündürücüdür. Her söz şiir değildir. Her şiir de hikmet taşımaz. Yalancı şairle hakikatin şairi arasında derin bir uçurum vardır. Biri hayali giydirip sunarken, diğeri hakikati söyler. Biri alkış bekler, diğeri secde eder. Şiirin iki kanadı varsa, biri estetikse diğeri ahlaklıdır.

Aristoteles'in şiiri aklın bir ürünü olarak tanımlaması, onu tamamen teknik ve kurala dayalı bir sanat biçimi haline getirir. Ancak şairin yalnızca teknikle yetinmeyip bir hakikat sorumluluğu taşıması gerektiğini söylemesi, onun da "hikmet"e göz kırptığını gösterir. Ne var ki bu bakış, şiiri sadece zekânın değil, vicdanın ve ahlakın da meselesi haline getiren Kur'an'daki ayırım kadar kapsayıcı değildir.

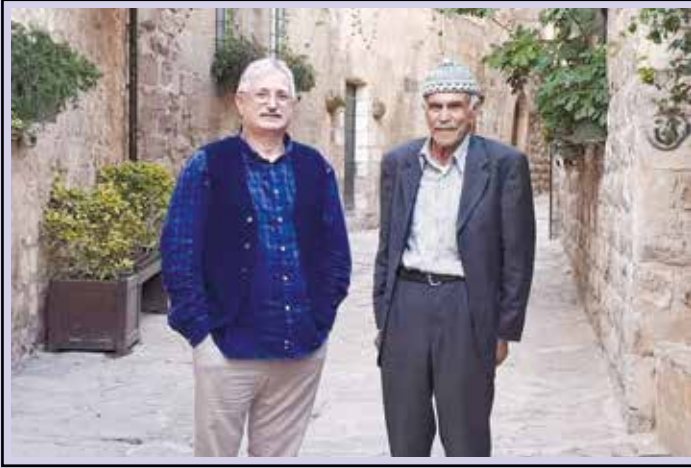
YOL HİKÂYELERİ - YOL PORTRERLERİ -9-

MARDİN: RÜYA, MASAL, ŞİİR ŞEHİR

Her şeyden önce bir Artuklu yani bir Türk şehridir Mardin. On beş medeniyet gelmiş geçmiş o topraklardan.

Söyleşi: Kadir Korkut

Anlatan: Fahri Tuna

Fahri Tuna, Şeyhmus Erginoğlu - Mardin / 2018

Mardin, birkaç cümle ile nedir senin için Fahri Abi?

Rüya şehir. Yok masal şehir. Yok yok şiir şehir. Doğrusunu söylemek gerekirse hem rüya hem masal hem şiir şehir. En çok da şiir gibi şehir. Sizi egzotik bir havaya sokup Ortaçağın koynunda dolaştıran, ayağınızı yerden kesen şehir. Seviyoruz ya Mardin'i. Hem de çok. Haksızlık etmeyeyim, o da bizi sever.

Mardin'i kısaca tanımak istesek?

900 bin nüfuslu orta ölçekli bir şehir Mardin. On ilçesi var: Turabdin Dağlarının yamaçlarına 1084 metre rakımda kurulu Mardin'in merkezi olan 200 bin nüfuslu Artuklu. 600 metre rakımlı Mezopotamya Ovasında kurulu 275.000 nüfuslu Kızıltepe, 125 biner nüfuslu Midyat ve Nusaybin ilçeleri. Küçük Mardin denilen Savur. Mardin merkezinin özelliklerini taşıyan Ömerli ve Yeşilli. Zeytiniyle ünlü Derik. Dağlık bölgede Mazıdağı ve Dargeçit. Çok dilli (Arapça, Kürtçe, Türkçe, Süryanice, Ermenice) çok dinli (İslâm, Hristiyanlık (Süryaniler ve Ermeniler), Yezidilik) bir şehir. Hoşgörünün ve birlikte yaşamının kitabını yazan şehir.

Mardin'in bizim için önemi nedir?

Her şeyden önce bir Artuklu yani bir Türk şehridir Mardin. On beş medeniyet gelmiş geçmiş o topraklardan. Hemen hepsinin izleri var. Ama en çok da Artukluların. Başta Kasımiye Medresesi olmak üzere. Kerbelâ'da Yezid zulmünden tek sağ kurtulabilen yedi yaşındaki Hazreti Peygamber torunu Zeynelabidin'in aynı ismi taşıyan torununun kabri de Nusaybin'de. Süryanilerin en görkemli mabedi Deyrulzaferan Kilisesi de Mardin merkezde. Pers Kralı Daryus'un kurup başkent olarak kullandığı tarihi Dara şehri de Mardin'de. Netice itibarıyla buram buram tarih, buram buram hoşgörü, buram buram bereket. Tarih turizmi, inanç turizmi, kültür turizmi. Huzur şehridir Mardin. Bir Türk şehridir de.

Mardin senin dünyana nasıl girdi abi?**İlk tanıdığın Mardinli kimdir?**

Yakın dostum, Sapanca Şiir Akşamlarının ilk beş senesinde (2001-05) düzenleme kurulu başkanımız olan, Sapanca eski kaymakamı Hasan Duruer'in 2008 Aralık ayında Mardin Valisi olarak atanmasıyla. Malum, dostlarımız neredeyse, gönüllerimiz oradadır.

Senin Mardin'e ilk gidişin-görüşün ne zaman ve nasıl oldu? Bugüne değin kaç kere gittin? En son gidişin ne zaman?

2009 Yazında Adapazarı Beşköprü'den komşum emekli öğretmen Orhan Ukşal'ın sınıf öğretmeni kızı Gamze Ukşal Mardin'e atanınca, Orhan Hoca kızı ve beni de alıp Mardin'e, vali beyle tanıştırmaya götürdü. O ilk gidişim. Vali Duruer, akşam tarihi şehri gezdirdi bize. Tek kelimeyle çarpıldım. Sonrasında, saymadım ama, en az elli defa gitmişimdir. Son gidişim ise, Şair Nurullah Genç dostum ve Mahşerin Beş Yayanı arkadaşlarımla, 2018 baharında.

GAP Kültür Birliği danışmanlığın ve Mardin?

Mardin Valisi Hasan Duruer dostum, bölgedeki dokuz ilin kültürel birlikteliğini artırmaya yönelik olarak kanunla kurulan Güneydoğu Kültür Birliği'nin 27 kişilik genel kurulunca, üç yıllığına birlik başkanı olarak seçilmişti. Ben de 49 yaşından yeni emekli olmuşum. Aynı yılın Kasımında İstanbul'da buluştuk. Genel sekreter olarak gel, birlikte memlekete hizmet edelim, dedi. Bir şehit torunu olarak elbette görevden kaçamazdım. Ailemi götürmediğimden ancak danışman olarak görevi kabul ettim. 1 Aralık 2009-1 Nisan 2011 arasında, on altı ay, altmış altı hafta, ortalama haftada-on günde bir, tahminen elli defa, uçakla Güneydoğu'ya gittim, uçakla geldim. Antep, Urfa, Adıyaman, Diyarbakır Havaalanlarıyla. En çok da Mardin tabii ki. Dokuz ilde, on altı ay süreyle, başımızda Vali Hasan Duruer, beş kişilik iyi bir ekiple, kitaplar, dergiler, edebiyat yarışmaları, kültürel etkinlikler, tiyatrolar... Şerefle, huzurla, mutlulukla, insanımıza hizmet etmeye çalıştık. Şükrederiz.

Akademi-Gap ve 'Abbara'?

01 Aralık 2009'da Gap Kültür Birliği Danışmanı olarak resmen göreve başlamak üzere, o gün uçakta gelirken, bir proje geliştirdim: Akademi-GAP. Güneydoğu'daki şehirlerin liselerinden en yetenekli 144 genci, on beş gün süreyle, altı ayrı edebiyat sanat atölyesinde, 40 şair yazar sanatçıyla buluşturmak... Hasan Vali'ye, sana bir hediye ile geldim, fark edilirse ikimiz de ödül alırız dedim. Rabbime şükürler olsun, 20 Haziran-4 Temmuz 2010 tarihleri arasında, Güneydoğu'nun sekiz ilinden 144 en yetenekli gencini, Mardin merkezinde, yatılı olarak, Yazar D. Mehmet Doğan'dan Yönetmen Mesut Uçakan'a, Fotoğraf sanatçısı İbrahim Zaman'dan Tiyatro oyuncusu Nejat Birecik'e, Şair Ömer Erdem'den Şarkıcı Suavi'ye... tam kırk şair yazar sanatçıyla buluşturduk. Tam bir edebiyat kültür sanat müzik şöleniydi. Dayanışma, kültür, sanat birlikteliği. Gelişim, ufuk açma, vizyon gelişimi. (Nitekim projeyi takip eden Türkiye Gönüllü Eğitimciler Birliği, Hasan Vali'yi 2010 Yılın Valisi, beni de 2010 Yılın Kültür Sanat Adamı Ödülü ile ödüllendirdi. Sağ olsunlar.) 2010 ilkbaharında GAP Kültür Birliği olarak tüm bölgenin lise ve üniversite öğrencileri arası ve halk nezdinde, Cahit Sıtkı Tarancı Şiir Yarışması, Murathan Mungan Hikâye Yarışması ve Prof. Dr. Abdülkadir Karahan Deneme Yarışması düzenledik. Ve ödülleri Diyarbakır'da Tarancı Konağı'nda, Mardin'de Artuklu Kültür Merkezi'nde ve Şanlıurfa'da Prof. Dr. Abdülkadir Karahan Kütüphanesi'nde verdik. Kitaplaştırdık da. Amacımız GAP'ın yetenek havuzunu oluşturmaktı. Bölgesel / ulusal bir dergi ile de başta bu ödüller alanlar olmak üzere, bölgenin edebiyat sesini / sözünü Türkiye'ye duyurmak istedik. İyi bir yayın kurulu kurduk. İllere temsilciler atadık. Düşündük taşındık, tartıştık. Yüz civarında alternatif isim arasından, bölgede yaygın olan, altı sokak üstü ev, Abbara'ya karar verdik dergi adı olarak. Mardin'de ödüllük bir grafiker var. Güzel bir dost, ulusal düzeyde bir grafiker: Hakan Irmak. Onun gayretleriyle ete kemiğe büründü Abbara. 2011 Ocak, Şubat, Mart ve Nisan ayında dört sayı, aylık olarak, 64 sayfalık, şiir öykü deneme söyleşi araştırma grafik fotoğraf... dolu dolu bir dergi çıkarttık. Güneydoğu'nun edebî birikimini ulusala duyurmaya

çalıştık. Ama Vali Hasan Duruer, hak etmediği şekilde, 27 Mart 2011'de merkeze alınınca, ben de istifa ettim. Aynı uçakla İstanbul'a döndük. Maalesef sonraki vali ve ekibi, uyarmamıza rağmen, bu güzel dergiyi devam ettirmediler. Güneydoğu'nun sesi, sözü, yüz akı olan Abbara'mız, Edebiyat Dergileri Kabristanında yerini almış oldu.

Mardin mutfağı desem sana?

Hiç düşünmeden Mardin Kebabı derim. Sonra Mardin Ciğeri. Ama Yusuf Usta'da. Kaburga Dolmasını da çok severim. Ama kardeşim Arlan Şahkulubey'in annesi Dervişe Teyze yapacak. Süryani Köftesi de lezzetlidir, severim. Ikbizlahmi, I'rok, hepsi güzel. Vedat Ağa'nın Konağında pişen kuzunun tadına da doydum. Şehrin yüz yıllık marka Davut Selim'in Badem Şekeri de harikadır.

Mardin senin için kimler demek Fahri Abi?

Öncelikle Ressam İsmet Yedikardeş. Ardından iş insanı Sabahattin Evrensel. Sonra Şeymus Erginoğlu. Yaşayan evliyamız. Daha sonra Şahkulubey Ailesi. Arlan ve kızı Ece. Sonra Mardin'in 2.10'luk devi Necmettin ile 1.30'luk küçüğü Mahmut kardeşlerim

İlk olarak Ressam İsmet Yedikardeş desem?

Dünyamı, dünyamızı güzelleştiren ağabey. Sanat bir insana bu kadar mı yakışır. Zenginlik bir insana bu kadar mı yakışır. Mardinlilik bir insana bu kadar mı yakışır. Cömert, mütevazı, samimi, mümin, mütevekkil, musalli ressam. Ömrü İstanbul ve Almanya'da geçse de ABD başta en az on beş ülkede sergiler açsa da kalbi hep Mardin'dedir Mardin'ledir Mardincedir İsmet Ağabey'in. Florya'daki atölyesinde Kur'an'daki Kıyamet Ayetleri'ni resimliyor bir süredir. Güzel adam. Can ağabeyim.

Ahuy ya da Sabahattin Evrensel desem?

Mardinli iş adamı. Artuklu Kervansarayının sahibi. Yiğit, mert, zeki, gözü kara, iş bitirici, becerikli ve cömert adam. Pratik de. Mardin'in ağır toplarından. Kara kutusu aynı zamanda. Çok yemeğini yedik. Ahuy o. (Mardin Türkçesinde ahuy, kardeş demek.) Mardin'deki ahuy. Ahuyum. Ahuyumuz.

Şeymus Erginoğlu senin için neyi ifade ediyor Fahri abi?

Mardin'in yaşayan evliyası. Her Cuma çıkışı, Şehidiye Camii avlusunda, Yusuf Usta'da, lezzet kebabları taam ederken, Vali Hasan Duruer'in, masasında daimi konuğu, kendi elleriyle suyunu doldurduğu Cennet yüzlü ağabey. Aslında kamyon şoförü bir SSK emeklisi. Mardin'de günlerce yerin altında kalarak, tek kuruş almadan 45 çeşmenin suyunu akıtan bir fedakâr kahraman. Her gece üçte kalkarak, cebinden masrafla diktiği 55 bin ağacı sulayan bir büyük kahraman. Vali Hasan Duruer'in onu Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'e takdim ederken söylediği Mardin'in en zengin adamı sözünü tam hak etmiş bir güzel ağabey. Hayatımızın zenginliği. Gönül adamı. Yaşayan iyilik padişahımız o bizim.

Arlan Şahkulubey ve Ece Şahkulubey desem?

Mardin'in köklü ailelerindedir Şahkulubeyler. Soylarının Hz. Ömer'e dayandığını söylerler. İran'dan gelip yerleştiklerini de. Merkezde dokuz odalı görkemli bir konağın sahipleri. Arlan, ailenin erkeği. Reisi. Benden birkaç yaş küçük. Yiğit, mert, cömert, insancıl biri. Ortanca kızı Ece, Akademi-Gap'taki yıldız öğrencilerimizden. İstanbul'da hukuk okudu. Kızım Ayşenur'un İstanbul'daki düğününde de vardı. Gülyüzlü, akıllı, becerikli, nitelikli, iyi kalpli bir kızdır Ece'miz.

Tezat kardeşler, Necmettin ve Mahmut'u sormak istiyorum?

Artuklu Kervansaray Oteli'nde gelenlere yardımcı olan ikili olarak tanıdım Necmettin ile Mahmut'u. Necmettin 2.10 boyunda gerçek bir dev. Uzun upuzun. Altın kalpli bir dev. Tertemiz ruhlu bir emekçi. Mahmut da bir cüce. 1.30 var yok. O da bir başka güzel kalpli adam. İkisini de çok severim. Mahmut'un, ara sıra makam arabasıyla onu alıp şehri gezdiren Mardin Valisi Hasan Duruer'e söylediği, Vali Bey, kıymetimi bilin, ben her valinin arabasına binmem. İlk defa sizinkine biniyorum, sözü de çok manidardır. İkisi de Mardin'in rengi, zenginliği, güzelliğidir. Selâm olsun ikisine de.

EV ALMANIN EN KOLAY YOLU

Tasarruf finansman sektörünün kurucusu ve lideri olarak ev sahibi olmak isteyen milyonlarca kişiye faizsiz, güvenilir ve yenilikçi çözümler sunuyoruz.

Faizsiz finansman modelimizle ister yaşam alanı ister yatırım hedeflerinize ulaşmanız için ev almanın en kolay yolunu sizlerle buluşturuyoruz.

TÜRKİYE'NİN
HER YERİNDE

300.000'İ
AŞKIN TESLİMAT

EMİNEVİM

Ev almanın en kolay yolu

eminevim.com | 444 36 46 |

HABERİN FREKANSI

İSTANBUL **87.8** ANKARA **107.6** İZMİR **107.6** BURSA **103.7** TRABZON **102.0**
KAYSERİ **106.3** KONYA **100.4** ESKİŞEHİR **93.0** SAKARYA **102.2** KOCAELİ **102.2**

